

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies duodecimus, decimus tertius et decimus quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1868

De S. Maximiliano Episcopo Mart. Celeiæ In Norico Mediterraneo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71232)

DE S. MAXIMILIANO EPISCOPO MART.

CELEIÆ IN NORICO MEDITERRANEO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Martyrii locus; Acta edenda.

AUCTORE
D. A. B.CIRCA ANNUM
CCCVIII.S. Maximilianus, qui
Celeiæ passus
est.

Celeia aut Cileia, ad Pannoniæ fines, qua Soana fluvius ad Savum appropinquat, sita totius Norici Mediterranei civitas præcipua erat ac veluti caput. Hæc, Plinio et Ptolomæo nota, antiquis temporibus nec ignobilis fuit, ut testantur varia, quæ Grutherus, Velserus et Laxius edidere, monumenta et nonnulla alia, quæ, anno 1728 Viennam allata, etiamnum, ut scribit Aquilinus Julius Cæsar canonicus Regularis in suis Styriæ Annalibus pag. 28, in scala bibliothecæ cæsareæ invisuntur. Quæ fuerat olim urbs episcopalis, circa annum Christi 840 eversa archidiaconi sedes effecta est; a novissimis vero temporibus, inquit idem Aquilinus pag. 30, Gorithiensi archiepiscopo subjecta, cum alias Aquileiensi patriarchæ paruisset. S. Maximilianum Celeiæ natum, Celeiæ passum et sepultum fuisse, varia ejus Vitæ apographa, cum a Pezio Scriptorum Austriacorum tom. I, col. 22 edita, tum alia, in Museo nostro aservata perhibent. Hoc ipsum fert passim Celeiensium civium traditio, cujus notas subministrat Annalium Styriæ scriptor pag. 228: Nam et locus hodieum Celeiæ, ubi obruncatus et humatus est, ostenditur, exstititque ibidem, testibus Cuspiano, Megisero, Lazio aliisque, ejusdem nomini sacra ecclesia. Doctorque Schonlebius parte 3 Annalium pag. 201 ait, se Celeiæ vidisse quoque fontem, ubi caput S. martyris resectum decidit.... Extra capellam, ut refert illustr. Valvasorius, ad eum fontem sub ara existentem accessus patet; superius legitur inscriptum: FONS DECOLATIONIS S. MAXIMILIANI. Cur autem Martyrologii Romani hodierni scriptor post Molanum, quem in Notis, hodiernæ S. Maximiliani annuntiationi subnexis, laudat, Celene, vulgo Glinech seu Cleinech, pago Noricorum in Austria, apud Onasum flumen in territorio et diocesi quondam Laureacensi, nunc oppidulo apud Astiram civitatem in via, quæ inde Onasum seu Anisum civitatem ducit, martyrii palæstram affixerit, non video: rectius et exactius procul dubio in suo generali Sanctorum Catalogo scripsit Ferrarius eam Celeiæ reponens cum S. Maximiliani biographo, de cujus lucubratione nonnulla observanda modo occurrunt.

Acta a Pezio
ex Ms. Celeniensi vulgata

B Maximiliani Vitam seculo v senescente jam litteris mandatam fuisse, expressis verbis innuit ejus biographus, qui, postquam num. 22 asservisset, sub Odoacro rege Rugorum et Theoderico Ostrogothorum principe Laureacensem ecclesiam cum clericis, libris Sanctorumque reliquis in Italiam migrasse, subdit, libellum, vitam ipsius et miracula

continentem, eo quoque fuisse asportatum. De quo audi Pezium in Observatione, ad Acta S. Maximiliani prævia, Scriptorum Austriacorum tom. I, pag. 21 dissertentem. Quod inquit, an verum sit, vehementer dubito, cum Eugippius, qui dictæ migrationi præsens interfuit, nihil hujusmodi in Vita S. Severini, quam Bollandus tom. I Januarii pag. 486 edidit, commemoret. Idem dubium eadem ratione ductus movet Hausizius Germaniæ Sacræ tom. I, pag. 33: Migratio enim illa, inquit, quæ facta fuit mandato Odoacri anno 488, solos attinebat Noricos, Ripenses et oppida super Danubium posita, ut exacte scribit Eugippius, qui eidem migrationi interfuit: Noricos interiores aut Celeienses, utpote quam longe ab ripa Danubii remotos, eo migrandi præcepto comprehensos haud constat. Quidquid sit de illa S. Maximiliani Vita, isthæc lucubratio ad nostra usque tempora non pervenit; an etiam Actorum ejus, huic Commentario subdendorum, scriptori præluxerit, valde est incertum. Hæc Acta ex monasterio Celeniensi eruta et cum Lambacensi, Lunælacensi, San-Petrensi et Vormpacensi seu Formbacensi codicibus diligenti cura collata primus vulgavit Hieronymus Pezius Scriptorum Austriacorum tom. I, pag. 22 et sequentibus.

3 Quatuor eorum Actorum apographa ad Museum Bollandianum submissa inveni, quorum primum ex monasterio Rubravallis, secundum ex codice Bibliothecæ Electoralis Monachiensis numero 467 signato, tertium ex imperiali SS. Udalrici et Afræ abbatis, quartum denique ex Ms. ecclesiæ Pataviensis eruta sunt. Cujus autem ætatis sint Mss., e quibus nostra apographa fuere excerpta, nos non edocuit Gamansius, qui ea submisit. Ad calcem tamen Ms., ex Bibliotheca Monachiensi accepti, hæc leguntur verba: Scripsit Harmantus Schedel doctor anno Domini 1490 die 21 mensis Julii Nyrembergæ. Hoc proinde Ms. seculo decimo quinto fuit manu exaratum, quod de suis, quæ edidit aut contulit, Pezium etiam scripserat. His apographis adjungimus codicem quemdam, eadem Acta exhibentem, seculo etiam decimo quinto labente, typis editum in eodem Museo repertum, ad cujus calcem, sicut in apographo Monachiensi, exarata sunt Collecta, Secreta et Postcommunio in Missa die S. Maximiliano sacra recitari solite.

4 Porro quis fuerit scriptor, qui S. Maximiliani Vitam litteris commisit, nec Acta ipsa nos docent, nec ex quovis alio monumento constat. Eundem aut canonicum aut clericum fuisse Pataviensem,

haud

E
D. A. B.in Museo nostro
asser-
vata.

F

ab auctore
anonymo
post annum
scripta 126,

AUCTORE
D. A. B.

haud absurda suspicio est, inquit *Hansizius*, eo quod Maximilianum et S. Valentinum sæpe sæpius patronos nostros (num. 15, 16 et 21 *Vita edenda*) vocet; quos revera tamquam suos peculiariter protectores ecclesia Pataviensis veneratur. Auctorem autem medium post seculum decimum tertium operi suo contexendo manum admovisse, ex ipsorum Actorum num. 15 et sequentibus aperte conficitur: Sed nec hodie, inquit *biographus*, gratia largissima Salvatoris desinit exaudium porrigere ob merita S. Viri... Anno namque Domini 1265 quarto Calendas Novembris circa tertiam vigiliam noctis porta civitatis Pataviensis super ripam Oëni, versus monasterium S. Nicolai per adulterinas traditorum claves aperta, liberum hostibus patefecit introitum: *resque sua ætate peractas biographum litteris commisisse passim evincunt verba, quibus narrationem suam contexit, et quæ hic summam duntaxat appellabo*: num. 17: Erat quoque moderno tempore mulier; num. 18: Quidam civis, cujus nos novimus nomen et personam; num. 20: Quidam de Oedenburch cæcutiens, in crastino vidimus eum, abjecto tentatore baculo, pro recepto visu Deo et Sanctis suis gratiarum actiones uberrimas referentem; num. 21: Vidimus etiam quemdam adolescentem in hospitali civitatis Pataviensis ex longa infirmitate utroque poplite contracto, .. moxque sanatis et solidatis compagibus et nervis, erectum gradientem. *Hinc, quam fidem ea describens mereatur S. Maximiliani biographus, haud difficile ediscere poterit lector; sed, ut certius iudicium ferre queat, singulas Actorum partes, mecum ipse perlustret.*

B

in tres partes
distributa,
hic

5 Quasi in tres partes divisa, S. Maximiliani Acta nobis exhibent apographum Cellense a *Pezio* vulgatum, cum aliis pluribus collatum, et alia apographa, de quibus numero prægresso egimus. In prima parte, nonnullis de religionis Christianæ in Norico Ripensi primordiis ecclesiarumque institutione præmissis, S. Maximiliani ortum, parentes, vitam, susceptos in episcopatu labores tandemque martyrium describit *biographus*. In secunda parte miracula SS. Maximiliani et Valentini, ecclesie Pataviensis patronorum, ope patrata narrantur. In tertia demum, multa de ecclesie Laureacensis præstantia, diocesis amplitudine, immensis Philippi imperatoris largitionibus ipsi factis habet auctor. Cum in secunda parte nihil nisi quod suismet oculis viderit aut aliorum testimonio probatum audierit, scripto retulerit, ideo hic ab ipso narrata, sicuti num. 3 diximus, aliqua utique veneratione accipienda videntur, nec acre censoris iudicium formidant. Ast non ita de prima et tertia parte dicendum, quas *biographus*, multis post res actas seculis, nullis forte aut paucis admodum sibi prælucentibus (nulla enim scribens commemorat) monumentis, elucubravit, resque promiscue congestas, spretis nonnumquam sanioris criticæ legibus, in rebus ecclesiasticis parum instructus, operi suo intulit. Huc etiam referuntur, quæ habet *Hansizius*, cui jam præluxerat *Pezii* censura: Nec mihi animus est, inquit *Germaniæ Sacræ* auctor tom. I, pag. 22, probare omnia, quæ apud *biographum* leguntur; nam præter frivolas quasdam etymologias, quas e nomine S. Maximiliani principio constituit,

C

alia quoque perperam superaddit de Quirino, Maximiliani decessore, qualem numquam fuisse jam alias indicatum est; item de fabellis illis patrimonii Philippini ecclesie Laureacensi relicti. *Nec mitiori censura primam eorumdem Actorum partem perstrinxit Pinius in Commentario, Actis S. Pelagii martyris prævio, die xxviii Augusti num. 56 et 57. Cum hujus hagiographi verba imprimis ad Acta mox edenda pertineant, hic ea subdere, operæ pretium est.*

6 Dixi, inquit, Acta S. Pelagii non esse magnæ auctoritatis... Quid quod Acta S. Maximiliani Laureacensis in iis, quæ narrant de illo ante episcopatum ejus, tam multa referant similia vitæ, quam duxit S. Pelagius ante martyrium, ut suspicer, quod vel confusio hic facta sit, vel mala applicatio. Nam passio S. Maximiliani, quam habemus ex Ms. Rubræ-vallis, indicat, ejus parentes unicum tantummodo habuisse filium... Cum autem factus esset annorum septem, commendabatur a parentibus cuidam presbytero, nomine Orano... Cum ergo attigisset tertium decimum ætatis suæ annum, pater ipsius... fine felici migravit ad Dominum... Deinde post sex annos mater ejus, maritum secuta, feliciter diem clausit extremum. Post obitum vero amorum beatus Maximilianus omnem familiam suam liberaliter manu misit, de prædiis suis distribuens cuique secundum suam conditionem. Residuum vero... in sinum pauperum et Deo servientium abscondit. Conferat hæc lector, inquit *hagiographus noster*, cum Actis S. Pelagii num. 1 et 2, et fallor multum, quod verisimile non videatur, tot rerum adjuncta tamque similia convenire duabus diversis personis. Quæ de S. Pelagii Vita habet *Pinius*, cur et de S. Maximiliani Actis, quantum ad primam eorum partem, quæ quasi in eodem typo efformata videtur, spectat, dicere non auderem? Igitur in hac prima parte Actorum edendorum pauca admodum reperiet lector notatu digna, aut factis historicis aliunde cognitissimis haud dissona: si quædam tamen quibus fortuito casu occurrerint, ea tamquam ex antiquis Norici rudibus erepta et per varias clades ad nos usque delata, quibus hunc Commentarium prævio contexerem, ut num. 26, 27, 31, etc. videre est, diligentibus cura accepi: nihil autem, quod animadversione non fuerit dignum, tertia pars eruditissimis oculis exhibebit, sive de quarundam ecclesiarum origine et præsertim de ecclesie Laureacensis antiquitate, sive de mira hujus diocesis amplitudine, sive tandem de immensis prædiis, quibus eam cumulasse dicuntur Philippi imperatores, in ea loquatur *biographus*: quæ de causa hanc ultimam Sancti nostri Actorum partem hic typis vulgandam non duxi: pauca tamen admodum, quæ lectu digna mihi visa sunt, ne factis, quæ alicujus momenti in hac qualicumque lucubratione apparent, lector defraudaretur, Annotatis ad ultimum caput inserui.

7 Ex variis autem apographis Cellense a *Pezio* jam editum et cum Lambacensi, Lunelacensi, San-Petrensi et Formbacensi collatum, novis typis hic subjiciendum existimavi; quod iterum cum antiquo illo codice a primis artis typographicæ incunabulis edito et cum aliis Mss., Pataviensi scilicet, Mon-

D

ad crism
revocata

E

F

et collata
cum aliis
Mss., editus

chiensi

A *chiensi, SS. Udalrici et Afræ, nec non Rubræval-
lensi, quæ in hagiographorum Museo asservantur,
contuli, adjectis inter Annotata variantibus lectio-
nibus ex isthac diversorum apographorum collatione
observatis. Et hæc de Actis mox vulgandis dicta
sufficiant.*

§ II. Episcoporum Laureacensium Cata-
logi : de primis hujus ecclesiæ episco-
pis, ubi præcipue de S. Maximiliano et
de annis in episcopatu ab eo peractis.

Laureaca-
ensium Episco-
porum.

B **L** aureacum aut potius Lauriacum, totius Norici
Ripensis seu ad Danubii ripam positi civitas
præcipua et pro Christianis olim metropolis, de qua
multa scriptores varii, et Henschenius ad diem 4
Maii, S. Floriani martyri sacram, pag. 42, di-
versas calamitates experta, tandem ab Hunnis et
Avaribus funditus subversa, exiguum sui in vico
Lorch sive Lorch vestigium reliquit. Cum eorum,
qui huic ecclesiæ præfuerunt, episcoporum Catalogi
non parum ad Acta S. Maximiliani illustranda
conferant, de illis pauca disserere, procul dubio non
abs re erit. Duos nactus in Bibliotheca Cæsarea
Lambecius, eorum notitiam lib. 2, cap. VIII submi-
nistravit. Primum, de quo nonnulla observanda mihi
veniunt, a Bernardo, in celeberrima Cremifanensi
abbatia ineunte seculo decimo quarto monacho, ela-
boratum, edidit Pezsius Scriptorum Austriacorum
tom. 1, pag. 1297 : alter, quem circa annum 1452
contexuerat Schritovinus, nonnullique eruditi typis
vulgandum promiserant, adhuc in eadem Cæsarea
Bibliotheca ineditus latet. Hos duos Catalogos me-
morat Hansizius, Germaniæ Sacræ scriptor, Mss.
laudans instrumenta, quibus in conscribendo opere
usus fuit. Plures alios hic appellat idem auctor,
sed quia vel eorum brevem admodum descrip-
tionem ministrat, vel quod plerique ad ecclesiæ
Laureacensis primordia minus spectent, de illis lo-
qui supersedeo.

Catalogis.

C **9** Duos mox memoratos Catalogos operi suo in-
tulit Hieronymus Pezsius. Primus, cui titulus :
Breve Chronicon Laureacensium et Pataviensium
Archiepiscoporum et Episcoporum in Bi-
bliotheca monasterii Zwethalensis repertus et ex
codice membraneo manu seculi XIV exaratus, ad
annum 1216, quo scilicet Ordo Prædicatorum
cæpisse scribitur, ab auctore anonymo perductus
fuit, et hunc indicem tanquam antiquiorem habet
Pezsius. Secundus ex inclytæ canonice Waldhusiensis
schedis a Pezio erutus, hunc titulum præfert : Chro-
nicon Laureacensium et Pataviensium Pontifi-
cum, auctore Bernardo Norico cœnobita Cremi-
fanensi Ordinis S. Benedicti : quod etiam a Patre
Gamansio, ad Museum Hagiographorum submis-
sum, exstat Ms. sub littera G num. 67. Tertium
porro Catalogum ex Tabulario Sand-Hippolytanæ
canonice descriptum inter miscellanea vulgavit Rai-
mundus Duellius, ejusdem canonice religiosus ; lib.

Tomus VI Octobris.

2, pag. 297 et sequentibus. Brevitatis ergo primum
horum Catalogorum, a Pezio, qui primus illum
edidit, Pezianum ; secundum, a Cremifanensi mo-
nasterio, in quo confectus fuit, Cremifanensem ;
tertium tandem Duellianum, a Duellio illius edi-
tore appellabo. Pezianum Catalogum circa annum
1216 ab anonymo elucubratum fuisse, mox edocui.
Quamvis autem ad annum 1322 Cremifanensem
perduxerit auctor, quin tamen is antiqua monu-
menta evolverit, eaque magnam partem transcrip-
serit, ut observat Pezsius, ambigere vix licet,
cum in variis locis ad vetustissima exemplaria,
itemque ad scripturas authenticas, ex quibus
sua depromperit, provocet. Quicumque illi sint,
qui Duellianum Catalogum scripserint, eorum alte-
rum, ultimam manum illi seculo sexto decimo im-
posuisse, ex ipsiusmet auctoris ad calcem verbis
certissimum est. Ea huc transcribo : Urbanus,
Rudolphi a Frenbach ex Juliana a Radelhoffen
F., ex canonico Salisburgensi et Præposito Pa-
taviensi electus est episcopus Pataviensis 15
Cal. Septembris anno Domini 1561, ætatis 36.
Posterius, quæ volunt addunto. A. Faciebat anno
Domini 1570, diebus 142. Util. Verum sub an-
num circiter 851 hæc habet anonymus, qui pri-
mus hunc Indicem adornavit : Hardovicus, archi-
episcopus Laur. et Patav. episcopus verbo et
opere, ut monumenta testantur, potens, impe-
ratoribus Ludovico, Lothario, ac Ludovico II
virtutis ergo longe charissimus, præest annis
26 ; obiit III Idus Maji 866. Quibus verbis pri-
mum scriptorem. Opus suum ex antiquis ecclesiæ
aut Laureacensis aut Pataviensis monumentis non
solum hausisse, verum etiam, ut videtur circa
annum 866 contexuisse, patescit. Sed, ut hos tres
Catalogos dignoscere aut conferre possit lector,
illos oculis ejus exhibeo, demptis ac resectis, quæ
ad ecclesiæ Laureacensis primordia minus perti-
nent, vel quæ ad Acta S. Maximiliani elucidanda
non conducunt. A verbis, quibus Pezianum Cata-
logum orditur hujus auctor, duco initium.

F **10** Beatus Petrus, inquit, Romæ prædicans, a Pezio edi-
tis,
sanctum Marcum in Aquilegiam ad prædicandum
misit, qui ibidem cum pluribus aliis Hermago-
ram et Fortunatum convertit. Deinde etiam Er-
machoram Aquilegiensem episcopum ordinavit,
qui aliis prædicans convertit Syrum et Eventium,
quos Papiam direxit, verbum Domini seminan-
tes. Demum aliis civitatibus, videlicet Veronensi,
Brixensi et Laureacensi, prædicabant. Pluribus
itaque civitatibus ad viam veritatis successivis
temporibus conversis, factus est Aquilegiæ pa-
triarchatus, Laureaci vero archiepiscopatus. Sed
propter tyrannidem infidelium et Romanorum
oppositionem metropolis Laureacensis ducentis
annis caruit dignitate : immo Christiani ibidem
habitantes pro tempore pauci erant et occulte
per latebras divinum cultum exercebant. Nam,
si qui deprehendebantur, vel acerbis verberibus
torquebantur aut exilio deportabantur, aut gla-
dio necabantur. Unde factum est, quod S. Maxi-
milianus et beatus Florianus cum aliis martyri-
bus quadraginta necarentur : et sanctus Severi-
nus exilio pelleretur, qui etiam alios hortabatur,
ne ad extraneas nationes et procul prositas mi-

AUCTORE
D. A. B.

grarent. Philippus autem imperator, qui primus ex imperatoribus fidem Catholicam publice suscepit, cum filio suo Philippo Juniori Laureacensem ecclesiam, ante sua tempora humilem, opibus et honoribus magnifice exaltaverunt: ... quæ quidem Laureacensis metropolis... per multa tempora subjectas habuit plurimas civitates... Cui etiam beatissimus Laurentius levita et patronus principalis deputatus, qui fuit martyrio coronatus brevi tempore post Augustos.

Verum ante ejus martyrium post archiepiscopos aliquantos sedit idem, scilicet Laureacensis, Eutherius archiepiscopus sub Stephano Papa anno Incarnationis Domini 268 (*lege potius: 258*).

Post hæc anno Domini 284 sedit Maximilianus archiepiscopus, qui apud Celeiam, unde fuit oriundus, est occisus sub Numeriano imperatore.

Post hæc anno tertio S. Florianus, tribunus militum, per Aquilinum præfectum cum multis aliis martyrio coronatus tempore Diocletiani.

B

His temporibus, scilicet ab anno Domini 308 usque ad annum 400, non invenitur certus princeps Bavarie et archiepiscopus Laureacensis.

Anno Domini 400 sedit apud Lauriacum sanctus Constantius archiepiscopus. De hoc legitur, quod ante Missam psalterium peroraverit, ut Coelestinus papa instituit...

Hæc Catalogus Pezianus. Accipe nunc, quæ Cremifanensis suppeditat.

sive ex Cremifanensis monasterii schedis.

11 *Hunc sic inchoat Bernardus Noricus, a quo fuit contextus:* Omisso, quo tempore provincia Wavarie vel ecclesia Laureacensis sit exorta aut per quem ad fidem specialiter sit conversa, dixisse sufficiat, quod primo S. Philippus Apostolus directus ab apostolis in Scytia prædicavit. Scytia vero est provincia vel potius regio Europæ secundum Isidorum, cui conjungitur Germania, quæ continet Noricum.

C

Item S. Petrus B. Marcum Evangelistam in Aquilegiam destinavit prædicandi gratia, qui ibidem sanctos Emerchoram et Fortunatum cum aliis plerisque convertit, Emerchora in episcopum ordinato. Per hos ergo primos verbi Dei seminatores poterat dicta ecclesia Laureacensis, si tunc fundata erat, recipere verbum Dei. Immensis prædiis et provinciis ab imperatore Philippo donata et per xxii civitates ejus diffusæ huic ecclesiæ, beatissimus Laurentius Levita est ab eisdem temporibus deputatus, qui fuit martyrio coronatus brevi tempore post Augustos, Decii fraude mortis traditus. Sic auctor habet.

Verum ante ejus martyrium post archiepiscopos aliquantos (*nullum horum appellat, nec Pezianus Index*) sedit ibidem, scilicet apud Laureacum, sanctus Eutherius archiepiscopus, qui concilio adfuit Sardicensi (*deest in Peziano*) sub Stephano Papa anno Domini 268... (*lege circa annum 258*).

Anno Domini 284 sedit ibi Maximilianus archiepiscopus, qui apud Celeiam, unde fuerat oriundus, est occisus sub Numeriano imperatore....

Anno Domini 287 Florianus, tribunus mili-

tum, per Aquilinum præfectum apud Laureacum cum multis aliis martyrio coronatur sub Diocletiano imperatore.

D

Anno 308 S. Quirinus, filius Philippi imperatoris, passus est. *Episcopus non scribitur.*

His temporibus, scilicet ab anno Domini 308 usque 400, non invenitur certus princeps Bavarorum vel archiepiscopus Laureaci, et populus cum omnibus rebus transit in Neapolim.

Circa annum Domini 400, parum plus vel minus, sedit apud Laureacum sanctus Constantius archiepiscopus, et sanctus Valentinus et sanctus Severinus confessor. De hoc legitur, quod ante Missam psalterium peroravit, ut Coelestinus Papa instituit.

Hinc istum Catalogum in his, quæ ad Historiam Ecclesiæ Laureacensis spectant, eisdem fere verbis, quibus Pezianus conflatum esse, ipsoque prælucente, suum contexit Bernardus Noricum facile lector eruet. Sed ab istis duobus Laureacensium Episcoporum Catalogis longe distat Duellianus, quem etiam legentium oculis subdo.

E

12 *Nullò proximo usus, sic statim habet ejus auctor:*

sive tandem a Duellio vulgatis,

Marcus D. Pauli collega Laureaci docuit Evangelium anno Christi 60.

Laurentius circa annum Christi 90.

Proxime sequentes episcopi usque ad annum Christi 200 interciderunt. Ita auctor.

S. Florianus eques Pannonicus ex Ceysselmuro concionatus est aliquamdiu Laureacensi ecclesiæ; passus est anno 230, vel potius post annum 304.

Gebhardus præfuit Laureacensi ecclesiæ anno Christi 250, miserimo hoc tempore Ostrogotis, duce Echina, provincias ad Danubium ferro, igne vastantibus.

S. Eutherius vel Eleutherius successit anno 260. Interfuit Sardicensi concilio.

S. Quirinus, Philippi imperatoris frater, vir sanguinis nobilitate, virtute et eruditione clarissimus, liberalis in ecclesiam, et qui integrum ei patrimonium contulit anno Domini 265.

S. Maximilianus, nobilissimis parentibus Celeyæ natus, præficitur anno 268: passus Celeyæ anno 288.

F

Hic nomina episcoporum ob barbaras incursiones desunt annis 139. Sic in apographo.

Constantius monachus ex cella S. Severini præfectus anno 427. Fertur obiisse anno 487.

13 *Qui hosce tres Catalogos attentis evolvet oculis, mox sane animadvertet, juxta eorum scriptores religionis Christianæ initia a primo Ecclesiæ seculo esse ducenda, fideique lumen ex Aquileiensi civitate exortum per Marcum Evangelistam aut ejus discipulos Noricis Ripensibus fuisse illatum. Secundo, licet longe plures episcopos exhibeat Duellianus Catalogus, ingentem tamen in hoc patere hiatum, nullamque seriem eorum exstare continuam, sicut in plerisque Italia, Gallie aut Germanie contigit ecclesiis, quæ ambitioso magis, quam solido ac vero conatu ab Apostolis ipsis aut saltem ab iis, quos hi docuerant, se fundatas gloriantur. Tertio denique, fabellam Philippi imperatoris, viginti duas civitates ecclesiæ Laureacensi largientis, insulsam-*

que

A que illius principis munificentiam omnibus lippis etiam oculis hodie manifestam in dictos tres Catalogos pariter irrepsisse. De hisce igitur Catalogis sentiendum quid sit, viderit ipse eruditus lector. Sed, antequam ulterius progrediar, eum monitum volo me de solis episcopis, qui Laureaci sedere aut Laureacensi ecclesie præpositi fuerunt; non vero etiam de Apostolis aut viris apostolicis, qui primo aut secundo seculo ad Noricum missi Evangelii semina Verbi prædicatione ibidem sparse-runt, dicturum esse. Inter istos reponunt Catalogi Marcum Evangelistam, Hermagoram, Fortunatum, Syrum, Eventium, etc., qui a Sede Petri aut ab Aquileiensi civitate directi, in Norico religionis præcones exstiterunt. Quidam etiam iis accensent B. Lucam, qui, inquit Hansizius tom 1 Germaniæ Sacræ corollario 2, tendens e Dalmatia in Italiam, Noricum, Evangelii prædicatione ibidem præ cæteris illustravit. Ad hoc autem scribendum Hansizium inprimis adducere quidam versus antiquæ turri oppidi Ens Austriæ Superioris inscripti, duos hic subdo:

B Aspicias exiguam nec magni nominis urbem,
Quam tamen æternus curat amatque Deus.
Hæc de Laureaco reliqua est: His Marcus in oris.
Cum Luca Christi dogma professus erat.

Licet mediæ ævi, quo, destructo Laureaco, elucubra-ti fuerunt isti versus, stilum redoleant, tamen, cum tamquam oppidanorum traditionis haud contemnendæ testes usurpari possint, non videtur, cur illos et traditionem iisdem assertam rejiciam, dummodo Marcum, Lucam, aliosque viros apostolicos, nec Laureaci sedisse episcopos nec hisce temporibus fundatam ibi ecclesiam aut cœtum ullum ecclesiasticum episcopo, sacerdotibus et aliis ministris instructum fuisse, mecum fateantur eruditi. His positis, jam ad illos, qui velut episcopi a Catalogorum nostrorum scriptoribus habentur, sermonem convertito. Duos tantummodo, Euthereum scilicet et Maximilianum ante Constantium, qui, ut, authentica produnt monimenta, Laureacensem sedem occupavit, exhibent antiquiores Catalogi Pezianus et Cremifanensis: iis autem tres alios et quidem ante Euthereum et Maximilianum accenset Duellianus codex. Verum, quo in loco sint habendi isti tres episcopi, quos Laurentium, Jerardum et Quirinum nominat, et an non potius inter apocryphos seu supposititios, cum Hansizio Germaniæ Sacræ tom. 1, pag. 127 et sequentibus corollario tertio ad calcem istius tomi, repenendi sint, juverit hic inquisivisse.

Laurentius, 14 Et quidem ut a Laurentio initium ducam: hujus nomen nec in antiquis Pataviæ Annalibus, quos ab Urbano episcopo Hundius legendos accepit, nec in vetustioribus tabulis inscriptum legitur. Si de quodam Laurentio loquatur Cremifanensis codex, ille est celebris martyr, anno 258 Romæ adustus, qui forte ad Noricos Evangelii prædicandi causa accessit, sed qui levitico, non episcopali characterè insignitus fuerat. Licet autem alterum Laurentium memorare videatur Schritovinus, qui seculo xv florebat, ita tamen de illo scribit, ut Cremifanensis Catalogi verbis non officiat. Verba illius scriptoris, qualia apud Hansizium pag. 27 habentur, hic subdo: Quidam, ait, Laurentius extitit, qui Laure-

cum venit cum aliis prænominatis, B. Marco, a quo, ut quibusdam visum est, Laureacum nomen et fidem suscepit; cum autem addat vel ut aliis visum est, propter beatissimum Laurentium, in cujus honore Laureacensis ecclesia extitit dedicata, de isthoc Laurentio quicumque fuerit, sic loquitur, ut B. Laurentium levitam et martyrem potius intellexisse videntur. Bruschi et Hundii, qui Schritovinum secuti sunt, mitto opinionem, qua Laurentium illum aut episcopum aut archidiaconum et martyrem Laureaco nomen indidisse existimant. Ecquis enim hisce temporibus, nomini Christiano infestis, Laureacum, primorum Romæ imperatorum diebus, ut pleraque monumenta a Velsero, Lambecio et aliis laudata testantur, haud ignotum, a Christiano nomen accepisse, autumabit? Igitur et Hansizii verbis concludam: Isthoc unice sententia nostra resolvitur, non fuisse Laurentium antistitem ullum hoc nomine, cui aut civitas appellationem ferat acceptam, aut ædes cathedralis dicata est.

15 Ad eandem apocryphorum classem amandat Hansizius Jerardum, quem Hundius post Bruschi-um Laureacensium Episcoporum Tabulis indiderat. De isthoc episcopo Bruschius pag. 27 de Patavia et Laureaco lib. 1, editionis anni 1553, hæc habet: Jerardus præfuit ecclesie Laureacensi anno Domini 250, quo Philippus utriusque Pannoniæ dominus (non ex Pannonia oriundus, quippe qui Arabs Traconides a Sexto Aurelio Victore de Cæsariis cap. 28 vocatur) qui primus inter imperatores Romanos doctrina magni Origenis institutus, abjectis idololatricis studiis, Christum professus est et pauperem hactenus Laureacensem ecclesiam honoribus ac divitiis exaltasse legitur. Hæc Bruschius, cujus verba Hundius fere omnia descripsit. Sed, cum antiqui Catalogi Jerardum non exhibeant, ut Hansizii verbis utar, Ego et Jerardum et patrimonium Philipporum, quod antiqui isti a Schritovino laudati pariter referunt, juxta habeo.

16 Eodem in pretio habendum esse Quirinum, existimat Hansizius, cui tamen inter episcopos Laureacenses locum dederant Duellianus Catalogus, Bruschius, Hundius et nonnulli biographi, qui eum ex imperatore Philippo natum, dein ad Laureacensium ecclesie regimen assumptum, mox ad Aquileiensem sedem translatum, postremo grassante Diocletiana persecutione aquis submersum fuisse asserunt. Verum in texenda isthoc Quirini historia, tot commenta quot fere verba irrepsisse nemo non videt. Enimvero unicus fuit imperatori Philippo filius, a patre Cæsar renuntiatus, cui nomen Caius Julius Saturninus, paulo post patris necem a militibus et ipse necatus, ut scribunt: Aurelius Victor de Cæsariis cap. 28; Eutropius in Breviario cap. 3, lib. 9; Jornandes de Regnorum Successione cap. 8. Quirinum igitur, qui Philippi imperatoris fuerit filius, ad Laureacenses et Aquileienses infulas fuisse evehctum, quis credat? Hinc Ughellus, qui, Hundii auctoritate dumtaxat adductus, Quirini nomen, licet id antiquis Aquileiensi ecclesie Tabulis, ut ipse fatetur, adscriptum non legisset, Aquileiensibus tamen episcopis intulerat, a Coletto, qui novam Italiæ Sacræ editionem curavit, in Notis pag. 22 et 23, tom. 5 appositis emendatur. Et vero de Quirino

AUCTORE
D. A. B.

E
Jerardus

et Quirinus
perperam
inseruntur;
f

nullam

AUCTORIB.
D. A. B.

nullam mentionem habent varii illi Episcoporum Aquilensium Catalogi, quos in Appendice ad Monumenta ecclesiae Aquilensis pag. 6 et sequentibus edidit anno 1740 Bernardus de Rubeis. Præterea Quirinus ille, qui anno circiter 308, mola ad col- lum appensa, in flumen præcipitatus interiit, et cujus Acta ad diem 4 Junii pag. 280 a Papebrochio illustrata sunt, in Norico quidem episcopus se- dit, sed Scisciensi, non autem Laureacensi eccle- siæ præpositus. Bruschius et Hundius perperam as- serunt, S. Quirini Laureacensis episcopi corpus, primo Romam delatum, deinde ad Tegernseense cœnobium translatum, ibi debito cultu asservari. Sacra pignora, quæ apud Tegernseenses recondun- tur, non ad S. Quirinum episcopum, sed ad alium, cujus ad 25 Martii Acta edidit Henschenius, perti- nent. Hinc Quirinum Laureacensem ex illo Sciscie et altero Romæ pro Christi fide enecto, ab istis scri- ptoribus constatum, meritoque ex Laureacensis ec- clesie Tabulis delendum esse, facile argues.

recteque con-
tra episcopis
Laureacensi-
bus,

B

17 Eutherium, alias Eleutherium aut Leuthe- rium, Laureaci præfuisse episcopum, omnes Cata- logi et Annales Patavienses, quos in sua Metropoli Salisburgensi pag. 287 laudat Hundius, testantur. Igitur Eutherius, ut apparet, episcopis Laureacen- sibus jure merito est inscribendus: utrum autem ante an post S. Maximilianum sacris hujus ecclesie tabulis inferendus sit, potest apud eruditos moveri dubium. Hansizius inter illos, quos incertos Lau- reacensis sedis episcopos appellat, ei locum circa an- num 347 in tabulis a se confectis assignat, ea potis- simum ratione adductus, quod sub hunc annum ce- lebratum fuerit concilium Sardicense, cui secundum Cremifanensem et Duellianum Catalogum subscri- psit Eutherius a Pannoniis. Ast in utroque Norico, intra cujus limites Pannonia seu Superior seu Infe- rior protendebatur, sive in Pannonia, quæ a Cœtio monte ad Savum usque extensa erat, plures erant civitates seculo quarto in episcopalem sedem erectæ, Curta scilicet, Carpis, Stridonia, Sabaria, Scara- bantia, etc.: quare non est, cur Laureacensi civitati potius, quam aliis præfuisse dicatur Eutherius ille de Pannoniis. Sed et alteri Tabulæ Episcoporum, qui huic concilio adfuerunt, ad calcem ejusdem con- ciliî posita, tom. 2 Conciliorum Labbeanorum col. 662 hæc inserta leguntur: Euterius a Procia de Caindo, quæ vocabula, ut notat ipse Hansizius, pro- cul dubio corrupta, œdipo indigent, nec sane Lau- reacensem ecclesiam designant. Eutherium Laureaci episcopum ante S. Maximilianum egisse, eo liben- tius in animum induco: primo, quod omnes Catalogi cum S. Maximiliano præfixum exhibeant, qui certo ante Nicanam synodum ac proinde ante Sardicense concilium martyrium subiit; secundo, quod in his Episcoporum Tabulis Eutherii episcopatus sub Ste- phano Papa, hujus nominis I, qui sedi Romanæ ab anno 256 ad secundum diem Augusti anni 260 præ- fuit, non autem sub Julio summo Pontifice, quo annu- ente, hoc concilium habitum fuit, reponatur; tertio, quod, cum hæc verba: Interfuit concilio Sardi- censi in antiquiori Catalogo, Peziano videlicet, non legantur, fuisse ea aliis Tabulis, Cremifanensi et Duellianæ, illata, suspicari haud immerito possimus; factum enim esse potest, ut, cum Cremifanensis et Duelliani Catalogorum scriptores, inter episcopos

C

synodo Sardicensi subscriptos, Eutherium de Pan- noniis recenseri conspexissent, id, nulla temporum ratione habita, ad suum nominis ejusdem Laureacensem episcopum facilius, quam par esset, præ- nimio ei adscribendi, quod gloriosum esset, studio retulerint; quarto, quod in variis Catalogis Annali- busque, ab Hundio pag. 287 laudatis, sedes Lau- reacensis propter persecutiones hujus temporis et clades ecclesiarum ab anno 308 ad seculum quin- tum, quo Constantius huic præpositus fuit, vacasse asseratur. Nullus igitur episcopus nec Eutherius ipse ecclesiam hanc administrandam anno 347 sus- ceperat.

18 His proinde rationum monumentis adductus, Eutherium omnibus Catalogis inscriptum, non so- lum episcopis Laureacensibus esse annumerandum, verum etiam ante S. Maximiliani tempora, ac proinde prius, quam concilium Sardicense habitum fuisset, Laureaci episcopum egisse, verosimilius existimo. Idem ille, inquit Bruschius, cujus verba in sua Metropoli Salisburgensi Hundius expressit, in Fabiana, quæ hodie Vienna Austriæ metropo- lis est, Christianam doctrinam professus erat ac propagarat, annum Christi circiter 260. Quo mi- nus igitur ad hunc circiter annum Eutherii episco- patum signemus, nihil omnino impedit, præsertim cum hoc etiam tempore aut potius ab anno 256 Ec- clesie Romanæ præpositus fuerit Stephanus, quo eam administrante, Eutherium porro circa annum 257 vel 260 sedem Laureacensem aut morte aut alio quocumque casu reliquisset, ex hoc verosimile opinor, quod in S. Maximiliani Actis mox edendis num. 9 et a Bruschio laudatis, Sixtus Papa, qui hoc anno aut circiter Romæ sedit, Maximiliano nostro plenariam prædicandi verbum Dei Laureacensibus potestatem concessisse dicatur: enimvero si in [vivi] adhuc exstitisset Eutherius, aut Laureacensi sedi præfuisset, hanc prædicandi facultatem ab eo Maxi- milianus, non autem a summo Pontifice acceptam tulisset. Hinc Eutherium vitam cum morte com- mutasse ante vigesimam primam Julii anni 261 aut etiam ante sextam Augusti anni 258, quarum die- rum altera a Pagio, altera a Papebrochio, veluti Sixto summo Pontifici emortualis, assignatur, con- sectarium est.

19 De sancto Maximiliano, inquit Hansizius Germaniæ Sacra tom. 1, pag. 30, res habentur indubitatae duæ: primum de episcopatu Laureacensi; alterum de martyrio, Celestis factis. Utrum- que ratum legitimis martyrum tabulis (addere poterat et omnibus episcoporum Laureacensium Cata- logis) ac denique traditione et cultu apud Nori- cos inveterato. Illud non moveo, episcopus an archiepiscopus appellari debeat: serius enim hoc vocabulum adinventum. Quo autem tempore in episcopum Laureacensem assumptus fuerit Maxi- milianus, quotve anni huic ecclesie præpositus fuerit, definire oppido est difficile. Si biographum num. 7 et 8 scribentem audias, ejus episcopatus initia ab Eutherii morte seu ab anno circiter 260 aut ab an- nis binis præcedentibus erunt repetenda. Cum enim, ut ibidem ait, omnibus cleri et populi votis in episcopum electus, verbum Dei in Norico prædicandi a Sixto Papa, qui Romæ circa annum 258 aut 260 sedit, facultatem accepit, quid, quæso, a summo

D

et Eutherius.

E

F

et, quin in Norico per annos circiter viginti apostolum] agens

Pontifice

- A Pontifice acceptum tulisset Sanctus, nisi B. Sixtus caractere episcopali eum donasset? A biographo hic dissonat Bruschius de Episcopis Laureacensibus lib. 1, pag 33 et sequentibus, editionis anni 1553, cujus verba Hundius in sua Metropoli Salisburgensi fere expressit: Fugerat et ipse, inquit Bruschius, quemadmodum alii Christiani innumeri in Italiam Deciana persecutione, ubi cum Romæ B. Xixto, ejus nominis secundo episcopo Romano, innotuisset, ab eodem ipso Romano Pontifice, ut in Pannonias redeat et ecclesias metu tyrannorum percussas ac dilapsas ab exilio revocet denuoque instauret, admonitus ac persuasus est... Confirmavitque eum abiturum Xixto Pontifex, et ad dita simul Apostolica benedictione, concedens ipsi plenariam auctoritatem cum verbum de Christo Dei filio propagandi, tum ecclesias eidem Christo per Pannonias recolligendi..., Laureaci cum magnanimitate concionatus esset..., mox ab ipsis Christianorum reliquiis magno desiderio exceptus, et in Laureacensis ecclesie episcopum (ipso anno Domini 268) assumptus est. Hæc Bruschius; quibus verbis, priusquam ad Laureacenses infulas evectus esset Maximilianus, eum octo aut novem annos apostolicis laboribus apud Noricos intentum insumpsisse, indicat. Sed et illum longe plures eis insumpsisse, ego contendo. Et quidem cum B. Maximilianus a Sixto Papa, qui, testibus Pagio et Papebrochio, circa annum 258 aut 260 occubuit, plenariam verbi Dei disseminandi apud Noricos potestatem acceperit, et tamen, ut mox dicturus sum, Laureacensem cathedram non nisi anno 282 aut 284 ascenderit, consecrarium fit, eum per viginti et amplius annos in Norico apostolum egisse, priusquam hujus ecclesie tabulis episcopus inscriptus fuerit. Eutherii igitur ante annum 258 aut 260 mortui, non statim locum accepit Maximilianus, qui in omnibus Catalogis tamquam ejus successor renuntiatur, sed per longum temporis spatium Laureacensis ecclesia, sive irruentibus barbaris, sive persecutione, quam Decius imperator indixerat, perturbata, mæsta viduaque permansit, cui ut succurreret, a summo Pontifice Sixto missus per viginti et amplius annos elaboravit, donec circa annum 282, acclamantibus clero et populo, Laureacensis episcopus renuntiatus est; verum hoc tamquam præcipuus cardo, in quo tota vertitur difficultas, aliqua probatione est firmandum.

non nisi circa annum 282 episcopus Laureacensis renuntiatus est,

20 Haud contemnendum mihi hanc in rem instrumentum suppeditat Chronicon Salisburgense a Pezio inter Austriacos scriptores tomo 1, col. 317 et sequentibus editum, quod, teste eodem Pezio, exaratum id primum fuit admodum eleganter in membranis seculo, ut codicis Ms. characteres præferunt, duodecimo, quod postmodum alii atque alii auctores coevi ad seculum usque XIV prodixerunt, quemadmodum ex diversitate manuum scripturarumque formis manifestum est; et, ut verosimile est, ex antiquis monasterii abbatis S. Petri Salisburgensis schedis constat. Sub annum autem 282 leguntur verba, quæ huc transcribo: Probus occiditur, Euthicianus Papa sedit, S. Maximilianus Laureacensis episcopus sedit. Et quidem hoc ipso anno Probum a militibus occisum, et Eutychnum, ab anno 275 ele-

ctum, Romæ tum sedisse testantur, Tillemontius Historiæ Imperatorum tom 3, pag. 540 et Pagius, qui circa tempus, quo Pontificum gessit Eutychnus a Papebrochio paululum dissonat. Nec a Chronici Salisburgensis verbis superius relatis admodum differunt Peziani et Cremifanensis Catalogorum auctores, qui Maximiliani episcopatum anno 284 annectunt: enimvero cum non nisi anno 308 aut circiter martyrium subierit Sanctus noster, ut inferius dicturus sum, his duobus annis ejus episcopatum illigare poterant Chronici et Catalogorum horum scriptores; quippe, qui anno 282 episcopali caractere insignitus, anno 284 sedebat, nec nisi anno 308 animam pro Christo dedit. Hinc aliqua lux circa annos, quibus ecclesie præfuit S. Maximilianus, suboritur. Non nisi annos 20 ecclesie Laureacensi præpositum fuisse S. Maximilianum, asserit Duelliani Catalogi scriptor, qui sic habet: Præficitur anno CCLVIII. Passus Celeiæ anno CCLXXXVIII.

21 Unum supra hos viginti annos addit Bruschius, cujus verba sua Metropoli Salisburgensi Hundius intulit, quæ hic subdo: Laureacensi ecclesie cum præfuisset pie et uti Christi ministrum decet annis pene viginti.... accidit anno 288, ut in patriam ad nativitatis suæ locum, urbem videlicet Celeiam, descenderet, ubi gladio percutitur anno post Domini natalem ducentesimo octogesimo nono, quarta Iduum Octobris. Ex quibus Bruschi verbis, Sanctum viginti et unum annos in administranda Laureacensi ecclesia insumpsisse, consecrarium fit. Episcopatus illius anno licet expressis verbis non annumeret Sancti nostri biographus, Maximilianum tamen per viginti quatuor et etiam amplius annos ecclesie isti prælatum fuisse, haud obscure innuit: enimvero, cum juxta hunc auctorem sacrum episcopatus characterem ei S. Sixtus, qui circa annum 258 aut 261 obiit, contulerit, nec nisi anno 288 aut 289, ut habent pleraque Actorum ejus apographa a Pezio edita, aliisque cum hisce collata aut in Museo nostro asservata, sit passus, hinc Sanctum nostrum Laureaci 26 et amplius annis episcopum sedisse, consequitur. Sed et illud magis ac magis ex dicendis §§ sequentibus, ubi eum non nisi circa annum 308 in Diocletianæ persecutione, annis tribus ante S. Floriani martyrium, ex Peziani Catalogi verbis capite imminutum fuisse, docebo, verosimile evadet. Hinc, licet circa annum, quo in episcopum assumptus fuit, et annum, quo martyrium subiit, Bruschius, Duelliani Catalogi scriptor, Sancti nostri biographus, chronologus Salisburgensis aut Peziani Chronici auctor inter se dissideant, omnes tamen hoc unum et quidem tamquam notatu dignum habent Maximilianum scilicet per viginti et amplius annos Laureacensibus præpositum fuisse episcopum, imo annos viginti octo aut etiam viginti novem in episcopatu eum egisse, pleraque Vitæ ejus apographa testantur, et ego eundem annorum numerum circiter in prælatura actorum reperio, qui, Salisburgensi chronologo innixus, anno 282 Sanctum in Laureaci episcopum assumptum asserens, anno circiter 308 martyrium ejus ex Peziani Catalogi verbis reponendum esse, duxi. Et hoc de annis, S. Maximiliani in episcopatu insumptis, verosimilius dici posse existimo.

AUCTORE
D. A. B.

amisque
circiter 26
hoc in mu-
nere exactis.
L

F

AUCTORE
D. A. B.
prædicatione,
cum Laureacum
variis, ut
apparet,

22 *Ut major S. Maximiliani Actis lux accedat, utque magis ac magis ecclesie Laureacensis illustretur historia, quis fuerit civitatis hujus status tempore, quo martyrium passus est sanctus Episcopus, dicere forte non abs re erit. Quis Laureacensis ecclesie status ab anno 356, quo S. Martinus, celeberrimus urbis Turonensis præsul, ad Pannoniam prædicaturus accessit. usque ad quintum seculum medium, quo S. Valentinus designatus fuit ecclesie Pataviensis episcopus, exstiterit, Hansizius Germanie Sacræ tom. 1, pag. 48 et sequentibus jam expendit. Isthanc igitur epocham hic revolvare non est animus, sed aliam, eam scilicet, quam S. Maximilianus ipse ad apostolicos labores intentus illustravit, uno aut altero Norici monumento mihi prælucente percurram.*

seculo quarto
ineunte,

23 *Subversam omnino Laureacensem civitatem ante annum 370 expressis verbis tradit inscriptio, quam Lazius, Gruterus, Pighius, Lambecius Bibliothecæ Cæsareæ lib. 2, cap. 8, pag. 637 et Hansizius suis libris intulerunt. Sequentibus hisce constat verbis: Dominorum nostrorum, Valentiniani, Valentis et Gratiani, perrenium Augustorum saluberrima jussione hunc burgum a fundamentis ordinante viro clarissimo Equitio comite et utriusque militiæ magistro, insistente etiam Leontio præfecto, milites auxiliares Laureacenses curæ ejus commissi, consulatu eorundem dominorum tertio, ad summam manum perduxerunt perfectionis. Igitur anno 370, sub quem Valentinianus et Valens consules tertio processerunt, Laureacensis burgus, qui annis præcedentibus ad innum redactus erat, ad perfectum ductus est, non ut civitatis, sicut olim, totius Norici Ripensis præcipuæ, sed burgi tantum nomine donaretur, quod silentio non est prætermittendum. Si quæras, qui fuerint hujus subversionis auctores: Marcomannos, Quados et alios exhibet Callesius Annalium ecclesie Germanicæ scriptor, qui per Pannoniam et utrumque Noricum annis 229, 231, 232, 260, 355, 357, 358 et 364 grassantes igne et ferro omnia fere vastaverunt. Quo autem anno quove tempore Laureacensis civitas delata fuerit, ut annum 370 nequidem burgi nomine appellaretur, haud scio. Calamitate quadam jam fuisse attritam hanc civitatem seculi quarti initio, producit S. Floriani, qui tribus dumtaxat annis, ut inferius docebo, post S. Maximilianum martyrium subiit, Acta, quæ ad 4 Maii Henschenius primo loco vulgavit pag. 462. In his enim Laureacum non nisi sub Castris vocabulo designatum legitur, sed biographi verba subdo: Cum venisset, ait, sacrilegorum principum præceptio apud Noricum Ripense, administrante Aquilino præside, tunc adveniens præses in castrum Laureacense coepit vehementer inquirere Christianos et comprehensi sunt quidam Sanctorum numero quadraginta. Sive ergo per castrum, castellum cum Isidoro, quem laudat Petischnus in Lexico Romanarum Antiquitatum, loca, quæ nulla civitatis dignitate ornantur, aut oppidum parvum, muris munitum, in alto loco situm intelligas, sive castrum dicas, urbes minores præstantioribus subjectas, sive ut scribit Vasius Præfationis in Galliarum Notitiam p. XVIII, castra castellaque appelles loca non pauca, quæ vicorum nomine deberent esse contenta: sive bellis ever-*

sa, sive pestilentia exhausta, sive lapsu temporis minora ac desertiora facta sunt, quam olim fuerunt, non improbabilius rationem momenti arguere licet, Laureacum seculi quarti initio ex suo pristino splendore jam descivisse: non fuisse tum totius Norici Ripensis caput seu civitatem præcipuam, imo ne præsidis quidem Aquilini sedem, qui Laureacum non nisi Christianos inquisiturus accessisse videtur.

24 *Neque dicas, in Actis S. Floriani, quæ ex Cartusia Gammicensi eruit Henschenius, et in illis, quæ ex codice Mellicensi descripta Scriptorum Austriacorum tom. 1, col. 39 vulgavit Pezsius, nomine civitatis passim donatum esse Laureacum: quin imo insigne de Laureaco legi testimonium, his verbis conceptum: Ingressienses præses plenus crudelitate, nobile castrum Lauriacense, quod divitiarum copia, armorum virtute, populi numerositate, murorum amplitudine, famæ celebritate adeo cæteris præminebat, ut vix Romanam arcem præferri sibi pateretur, coepit persequi et alligare cunctos, etc. His proinde diebus celeberrima erat Laureacensis civitas et sub oppidi vel castris vocabulo non designanda. Verum hic scribendi modus, qui ambitiosum potius oratoris, quam historici simplicem ac modestum stilum redolet, in Actis ab Henschenio primo loco editis et, iudice illo hagiographo num. 3 Commentarii prævii, pluris æstimandis, non invenitur, auctoremque, qui ea una cum Miraculis decimo tertio seculo litteris mandavit, ut observat Pezsius col. 38, sapit. Præterea hæc de Laureaco non habent Acta, quæ tamquam genuina, sincera et antiquiora existimantur hic editor, qui ea ex codice annorum octingentorum in Bibliotheca San-Emmerammensi descripsit. Quis fuerit auctor hic anonymus, inquit Pezsius pag. 35, num. 2, aut quando floruerit, incertum: nullo penitus vestigio ex ejus verbis relicto, ex quo ejusdem ætatem conditionemque intelligas. Superiorem tamen beato Rhabano, ex abbate Fuldensi anno 847 creato archiepiscopo Moguntino, vixisse hinc credam, quod is in suis Sanctorum Fastis ad 4 Nonas Maji iisdem pene verbis, quibus anonymus noster martyrium S. Floriani commemorat. In his enim nulla ambitiosa reperitur Laureaci descriptio, quod sub nudo castris vocabulo exhibetur, cujus descriptioni standum esse opinor. Hæc igitur præclara Laureacensis civitas tempore, quo S. Florianus martyr hic occubuit, id est, tribus annis post S. Maximiliani mortem, non modicum seculo quarto currente imminuta, irruentibus sæpius barbaris, eo fuit redacta, ut ante annum 370 ruinis suis quasi sepulta jaceret; donec, imperantibus tribus Augustis, e ruderibus suis in novum burgum assurgeret: hinc forte contigit (nam aliquam mihi hic conjecturam facere liceat) ut ab anno saltem 308, id est, a S. Maximiliani morte ad Constantii episcopatum nullus ad ecclesie Laureacensis regimen deputatus fuerit episcopus, ejus forte, quod miserimis istis diebus Laureacum variis cladibus aut attritum aut eversum penitus esset, curam tum gerente aut Passaviensi aut quovis alio ex his, quos regionarios vocant, episcopis. Ita certe, cur immensus octoginta fere et centum annorum hiatus in omnes Catalogos, Pezianum, Cremifanensem et Duellianum irrepserit, reddi posse videtur ratio haud improbabili,*

D

cladibus
esset attri-
tum,

E

F

quam

A quam eruditis expendendam rejiciendamque etiam, si visum fuerit, lubens relinquo.

Celeiensi civitati, imminente etiam persecutione profuit S. Maximilianus

25 Apostolicis laboribus intentus S. Maximilianus ita gnauiter laboravit, ut inter Norici Ripensis aut Laureacensis diocesis limites zeli sui ardorem, imminente etiam Diocletiana persecutione, haud compresserit. Biographi, quæ ad rem probandam conducunt, verba ex Actorum edendorum num. 9 desumpta, huc transcribo: Appropinquante igitur vocationis suæ termino, cum jam fidei Catholicæ plantulam studiosè per totam provinciam sevisset et eam salutaris doctrinæ fecundis imbribus irrigasset, Domino iubente, accessit ad locum suæ natiuitatis, ut eadem tellus, quæ ipsum genuerat, transmitteret paradiso: sciebat enim, adhuc quosdam errorum fructices in perniciem novæ segetis pullulare, quos evellere summa diligentia conatus, dum terram illam sarculo verbi Dei foderet. Hinc merito Hansizius Maximilianum utriusque Norici Apostolis tom. 1 Germaniæ Sacræ Corollario II accenset his verbis: S.

B Maximilianus, qui præter curam Norici Ripensis et Pannoniæ, Noricum etiam Mediterraneum, ejusque tunc caput Celeiam patriam suam prædicatione et martyrio stabilivit in fide Christi. Nec mirum, quod extra diocesis Laureacensis limites, quo Celeiensi ecclesiæ auxilium ferret, sanctus Episcopus eacurrerit: enimvero hisce procellosis diebus dioceses variæ in Occiduis præsertim partibus statis terminis non erant ita distinctæ, sicut, pace Ecclesiæ sub Constantino reddita, postea fuerit; ita ut vel ob imminem persecutionum rabiem aut barbaros grassantes, huc et illuc episcopi et viri apostolici discurrerent, ut felicitis rem promoverent Christianam. Quot provincias seculo quarto S. Martinus Turonensis lustraverit, nemo ignorat. Sed ne extra Norici Ripensis tot cladibus vexati partes divagetur, S. Valentinus, cujus Acta tom. 1 Januarii pag. 369 et 1094 illustrata sunt, licet seculo v ad Patavienses missus episcopus, ab Euyppio tamen auctore synchrono, in S. Severini abbatis, de quo ad 7 Januarii Bollandus, Actis Rhætiarum quondam episcopus, quod apud Rhætiis haud modicum laboraverit, num. 50 appellatur. Si ergo in Noricis seculo quinto res sic se habebant, quanto magis seculo tertio exæunie aut sæculi sequentis initio, quo res Christiana adhuc fere in incunabilis jacebat? Sed jam ad Constantii episcopi tempora pergamus.

uti etiam Constantius

26 Inter S. Maximilianum et Constantium, qui omnibus inscribitur Catalogis, centum et octoginta fere elapsi sunt anni, quibus nullus sedit, ut jam inuimus, Laureaci episcopus; imo Constantius primus est, cujus episcopatus inconcussis probatur monumentis. Ea hic appellare juvabit. Primum subministrat Euyppius, qui in Actis S. Severini magistri sui numero 36 sic habet: Cives oppidi Lauriaci et superiorum transfugæ castellorum, ad suspecta loca exploratoribus destinatis, hostes, quantum poterant, humana sollicitudine præcevebant.... Servus Dei Severinus hæc per triduum contestatus, advesperascente jam die, Valentem nomine, monachum mittens ad S. Constantium, ejusdem loci pontificem, et ad cæteros comma-

nentes: "Hac," inquit, "nocte dispositis per muros ex more vigiliis, districtius excubate supervenientis hostis caventes insidias." Alterum pro Constantii episcopatu testimonium exhibet S. Antonii monachi Lirinensis, ejus nepotis, de quo in hoc Opere ad diem 17 Julii, Vita ab Ennodio episcopo Ticinensi, qui anno 521 obiit, contexta et inter opera ejusdem a Sirmondo edita anno 1610, in qua pag. 418 et 419 de Constantio antistite, S. Antonii patruo, sic scribitur: Ea tempestate florentissimus, qui inter has temporum procellas, ne quid in mundo haberet subsidii, terra hostilibus deputata, humana lege liberatus est: hinc ad annum circiter 489 aut 490 Constantii mortem Hansizius pag. 84 Germaniæ Sacræ consignat.

27 Constantii locum proxime excepit Theodorus, ad quem celebris exstat Symmachi, qui Romæ ab anno 498 ad 514 sedit, epistola, ab Hundio edita et in Concilio Labbeanis tom. 4, col. 1311 recusa, qua summus Pontifex Theodoro archiepiscopo Laureacensi pallium indulget, quo secundum morem ecclesiæ suæ ab apostolis fundatæ, uti possit; igitur tempore Symmachi Papæ, id est, sub seculi quinti finem aut sexti initium ecclesiæ Laureacensis administrandæ præpositus erat Theodorus; sed quo anno in episcopum electus vel quo anno sedem hanc reliquerit, omnino habetur incertum. An autem Laureaci sederint: Erchemfridus, Philo, Ottocharus, Bruno, Theodorus II, non exiguum movet dubium Hansizius, qui præter Wilsonem episcopis Laureacensibus nullum accenset. Is circa annum 737 clavum gessisse dicitur, quo, Laureaco exciso, Pataviam sedem ibidem fixurus accessit. Sub istis temporibus, inquit Bernardus Noricus in suo Catalogo, sanctus Bonifacius Moguntinus divisit provinciam Wabariæ et Laureacensem archiepiscopatum, in quatuor dioceses vel parochias. Exinde aliqua in Episcoporum Laureacensium serie lux affulgere incipit, quæ prægressis temporibus multis est involuta tenebris. Sed hæc de primis ecclesiæ Laureacensis episcopis jam sufficient.

AUCTORE D. A. B.

et Theodorus episcopus Laureacensibus accensetur.

E

F § III. De ecclesiæ Laureacensis primordiis, ecclesiarum Galliæ initiis haud dissimilibus.

De ecclesiæ Laureacensis origine fustus disputarunt Hieronymus Pezius, Hansizius, Sigismundus Callesius et Aquilinus Julius Cæsar Styriæ Annalium scriptor. Excitata olim, sed jam pene sopitas lites revolvere mihi non est animus; de hujus ecclesiæ primordiis nonnulla dicturus, intra Norici Ripensis terminos quasi circumscriptus, extra illos disserens non excurram; imo rem ipsam ad ecclesiasticam Norici Ripensis historiam imprimis spectantem ex monumentis, quæ ex Norici rudibus supersunt depromptis definire enitar. Igitur, ut questionem pressius prosequar, ex dictis superius liquet,

Hinc ecclesiæ Laureacensis primordia

duos

AUCTORE
D. A. B.

duos tantum episcopos, rejectis Laurentio, Gerardo et Quirino, tamquam commentitiis, Duelliano Catalogo immerito, ut num. 14, 15 et 16 edocui, inscriptis, ecclesie Laureacensi ante Constantium, cui hæc sedes authenticis monumentis adstruitur, præfuisse: cum autem Eutherius Stephano summo Pontifici nomine I fuerit æqualis, hinc ad Decii tempora ejus episcopatus annos consignandos ac proin ecclesie Laureacensis primordia seculo tertio medio aut seculo tertio senescenti affigenda esse, opinor, sive in tabulis Eutherium primo loco, sive cum Hansizio B. Maximilianum ante Eutherium reponas: cum enim ille in Diocletianæ persecutione martyrium subierit, eum aut seculo tertio desinente aut sub insequentis initium ecclesiam Laureacensem moderandam suscepisse, nemo non dixerit.

medio dumtaxat seculo III aut circiter, sunt locanda.

B

29 Et hoc quidem eo magis observatione dignum quod sub idem tempus et seculi III medium pleræque Galliarum ecclesie, Tolosana scilicet, Turonensis, Narbonensis, Parisiensis, Lemovicensis, ut ex Actis S. Saturnini, ab Ruinartio inter Acta sincera Martyrum pag. 109 et sequentibus editis, et Gregorii Turonensis Historie Francorum lib. 1, cap. 30 liquet, sub Decio et Grato consulibus enata et fundata dicantur: ex hoc quippe tempore, episcopi sibi invicem succedentes ecclesiarum tabulis conspiciuntur inscripti: quin imo ante celebrem hanc epocham, nulla omnino apparet episcoporum series: vix unus aut alter, qui ecclesiis præpositus pro certo appellari queat, incerta proinde omnia, quæ de illarum ecclesiarum primæva origine ex Actis aut aliis mediæ ævi monumentis, ab oppositæ sententiæ assertoribus circumferuntur. Hæc jam dudum annotarunt viri eruditi, novæ Gallie Christianæ scriptores, Longuevallius in Præfatione præmissa Gallicanæ Ecclesie Historie, Papebrochius ad 30 Junii, S. Martialis Acta illustrans, Sollerius in Commentario ad Acta S. Memmii Catalaunensis episcopi prævio sub diem 5 Augusti, Limpemus ad diem 3 Septembris, S. Mansueto Tullensi episcopo sacram, Perierus ad diem 14 Septembris de Actis S. Materni episcopi disserens, ac denique illustrissimus D. ab Hontheim Treutrensis Historie scriptor, qui omnes singulari eruditione diversarum ecclesiarum originem suis scriptis illustrarunt. Nec ex his parva ecclesie Laureacensis, quæ eadem cum celeberrimis Galliarum ecclesiis habet initia, historie accedit auctoritas: in Norico enim Ripensi, sicut in multis aliis Gallie provinciis, Evangelicæ prædicationis lumen, a primo Christi seculo exortum, eosdem, id est, lentos ac perexiguos, ut mox edocebo, fecit progressus: serius plantatæ sunt ecclesie et episcoporum vix ulla successio ante Decii, quem anno 249 purpuram induisse probat Pagius, tempora deprehenditur.

C

Id confirmatur ex eo, quod Evangelium primo forte aut secundo seculo

30 Non ideo tamen Evangelicæ prædicationis lumen a primo vel secundo seculo Norici Ripensis incolis, ut jam innui, illucisse, inficior. Illud utique tamquam verosimillimum probant Pezsius, Hansizius, Sigismundus Callesius, Annalium Styriæ scriptor et haud obscuris verbis innuunt Vitus Arnpekius Chronici Bajoariorum lib. 1, cap. 14 et seqq., et inter Anecdota Peziana tom. 3, part. 3, col. 38 et sequentibus editi, episcoporum Laureacensem Catalogi, qui omnes Christianæ fidei radios ad Noricos

Ripenses et ad Laureacensem civitatem totius Norici caput ex Urbe et ex Aquileia per apostolos aut eorum discipulos penetrasse produunt. Verum, ut, quod res est, dicam, dum hi Catalogorum scriptores primam Christianæ religionis originem seculo primo affigunt, dubitanter adeo loquuntur, ut modicam admodum dictis suis fidem conciliare velle videantur. Sic habet Peziani Catalogi auctor: Exordium fidei Catholice in Laureaco CREDITUR Apostolorum tempore inchoatum. Sed dilucidioribus adhuc verbis mentem ea de re dubiam prodit Cremifanensis Catalogi auctor. Hæc sunt ejus verba: Per hos primos verbi Dei seminatores, Philippum scilicet, qui in Scythia, cui conjunguntur Germania, quæ continet Noricum, prædicavit, S. Petrum, Marcum Euangelistam, Ermachoram et Fortunatum, POTERAT dicta ecclesia Laureacensis, si TUNC FUNDATA ERAT, recipere regnum Dei. Hinc procul dubio nec immerito, illos scriptores non ex indubitatis ecclesie hujus monumentis, sed ex qualicumque traditione, cum de Evangelii apud Noricos, temporum Apostolorum, prædicatione, tum de ecclesie Laureacensis prima origine, quam quasi dubii hærentes, ut ex eorum verbis patescit, sub Apostolorum tempora reposuerunt, disseruisse, concludes.

31 De religionis Christianæ primordiis apud Gallos septem episcopi S. Radegundi scribentes anno 567 hæc tradunt Conciliorum Gallie tom. 1, pag. 248: Cum ipso Catholice religionis exortu cœpissent Gallicanis in finibus veneranda fidei primordia respirare, et adhuc ad paucorum notitiam tunc ineffabilia pervenissent Trinitatis Dominicæ Sacramenta. Non aliter loquitur S. Saturnini episcopi Tolosani biographus, cujus opus inter Acta sincera Martyrum edidit Ruinartius pag. 109 et sequentibus num. 2: Tempore illo, inquit, quo post corporeum Salvatoris Domini nostri Jesu Christi adventum exortus in tenebris sol justitiæ splendore fidei illuminare Occidentalem plagam cœperat, postquam SENSIM ET GRADATIM in omnem terram Evangeliorum sonus exivit, parique progressu (codex Germanensis habet, ut notat Ruinartius, grandique processu, alii quinque codices tardoque progressu) in regionibus nostris apostolorum prædicatione coruscavit, cum raræ in aliquibus civitatibus ecclesie paucorum Christianorum devotione consurgerent; sed nihilominus crebra miserabili errore gentilium nidibus foetidis in omnibus locis templa fumarent. Quæ et in Norico, seu in Laureacensi civitate, evenisse, non unicum testatur monumentum, et primo loco sint verba, quibus suam narrationem auspiciatur S. Maximiliani biographus num. 1 sic scribens: Merita sanctissimi patris et patroni nostri Maximiliani eximiis laudum præconiis attollere nos debemus, cujus luculenta doctrina PRIMITUS agnitionem nominis Christi atque fidem Catholicam nacti sumus. Cum enim, uti ex hoc biographi textu intelligitur, Laureacenses ad Christi agnitionem primitus per S. Maximiliani doctrinam pervenerint, hicque uti ex his, quæ num. 19 et sequenti adduxi, pronum est colligere, seculo III, media sui parte nondum elapso, Evangelium Noricis haud annuntiavit, con-

D

E

in Norico annuntiatum exiguus ibi, sicut in Gallis, fecerit progressus,

F

sectarium

A sectarium est, ut ante medium seculum III Laureacenses vel Christum non agnoverint, vel certe religioni ejus nomen magno numero haud dederint; utque adeo tum apud illos Evangelii prædicatio vel nullos vel certe tantummodo exiguis fecerit progressus.

sicut etiam ex monumentis hic appositis liquet.

32 Imo et exiguis eam dumtaxat fecisse etiam post exantlatos a S. Maximiliano apostolicos apud eosdem labores, idem biographus mox prodit. Etenim post verba, quibus hosce a Sancto in Laureacensibus ad Christum convertendis, susceptos enumerat, num. 8 ait: Gentilium etiam incredulorum, quibus adhuc abundabat provincia, improbitates... Creatorem omnium agnoscere et corpori sanctæ Ecclesiæ, extra quod nemo salvari potest, docuit cuniri; sed et num. 9 Actorum mox edendorum plantulam vocat biographus ecclesiam, quam fundaverit Maximilianus. Cur, quæso, ecclesiam Laureacensem plantulam dicit, nisi quod paucos numerabat fideles et nonnisi terribilissimas radices, utpote vix tum enata, emiserat. Audi Peziani Catalogi auctorem, qui de primis ecclesiæ Laureacensis temporibus sequentem loquitur in modum:

B Propter tyrannidem infidelium et Romanorum oppositionem metropolis Laureacensis ducentis annis vel quasi sacerdotalis benedictionis caruit dignitate; imo Christiani ibidem habitantes pro tempore pauci erant, et occulte per latebras divinum cultum exercebant. Hinc autem et ex aliis jam dictis consecrarium fit: primo vix aliquam exstitisse ecclesiam seculo III jam adulto cum eo Evangelii prædicandi causa accessit B. Maximilianus, quo fit, ut eum primis episcopis inscriberem, etiamsi illum non inscripsissent omnium Catalogorum scriptores; secundo paucos etiam, licet haud modicis laboribus a sancto Præsule susceptis, cum, appropinquante vite ejus termino, Celeiam martyrii sui palæstram petiit, institutos fuisse Christianos, unde lentos tardosque fecisse progressus religionem apud Noricos Ripenses, jure merito opinor; quod et in Galliis contigisse, edocui et indicant varia, quæ in medium adduxi monumenta. Quare nec primo nec secundo seculo, sed tertio, media sui parte jam elapso, fundatam fuisse Laureacensem ecclesiam dicere ausim, licet primo aut secundo seculo Noricis prædicatum fuerit Evangelium.

C Difficultati ex Summachi epistola.

33 Ast forte dicet quis: Symmachus, qui anno 498 ad summum Pontificatum assumptus est, in epistola, Theodoro Laureacensi archiepiscopo inscripta, hanc ecclesiam ab iisdem Apostolis institutam fuisse asserit, quibus fundata fuit ipsamet omnium caput, Ecclesia Romana; igitur Laureacensis ecclesiæ primordia a primo æræ Christianæ seculo repetenda sunt. Verum huic difficultati non uno ex capite fieri potest satis. Primo ab Apostolis fundatam fuisse Laureacensem ecclesiam, scribit summus Pontifex, non quod ipsimet ejus fundamenta jecerint, sed ab eorum discipulis, in Norico Evangelium annuntiantibus, multos ad Christum attractos fuisse existimaret; vel sic scribit Symmachus, quod, qui a sancta Sede Romana missi erant, a S. Petro, cujus Romæ sedes est, legati dicebantur, ut probant illustrissimus Historiæ Trevirensis scriptor, Papebrochius Cordesii verbis et disceptatione utens, Lim-

Tomus VI Octobris.

penus ad diem 3 Septembris, S. Mansueti Tullensi episcopo sacram, et Perierus in Commentario prævio ad Acta S. Materni die 14 Septembris num. 7, pag. 364. Pari loquendi ratione usus est, qui anno 946 Marino fuit susceptus, Agapitus II, in epistola, Germaniæ Sacræ tom. 1, pag. 197 edita, sic scribens: Hanc ecclesiam Laureacensem etiam in exordio nascentis Ecclesiæ et immanissima Christianorum persecutione, a doctoribus istius Sedis Catholicæ fidei novimus rudimenta percepisse. Uterque enim summus Pontifex, ut ex eorum epistolæ verbis supra recitatis liquet, de primis ecclesiæ Laureacensis fundatoribus certe loquitur.

34 Sed quos apostolo Petro et aliis, qui Ecclesiæ Romanæ fundamenta jecere, æquiparat Symmachus aut ipsi coævus aut suppare fuisse dicit, hos dumtaxat doctores istius Sedis, Romanæ scilicet, aut ab hac Sede missos, qui Laureacenses fidei rudimenta edocent, Agapitus appellat. Quin proinde primos Laureaci episcopos designare voluerint duo illi Pontifices, nullum est dubium. Et quidem, S. Maximilianum a Sede Apostolica prædicandi verbum Dei facultatem accepisse, dilucidis verbis asserit num. 3 Actorum ejus mox edendorum scriptor; quantumque fundandæ Laureaci ecclesiæ, quantumve allicendis ad Christum Laureacensibus insudarit, passim edicit idem biographus. Præterea dum in exordio nascentis Ecclesiæ immanissimæ persecutionis meminit; dumque ecclesiæ Laureacensis initia doctoribus, a Sede Romana deputatis, qui Laureacenses religionis rudimenta edocent, adscribit Agapitus, quid aliud monstrare intendit, nisi immanissima Diocletiani tempora, quibus supplicis et neci addicti sunt quamplurimi, qui Christo nomen dederant; hac furente persecutione, Florianus et quadraginta alii glorioso agone ecclesiam Laureacensem illustrarunt; Maximilianus ipse Celeiam martyr occubuit. Hæc omnia autem primis ecclesiæ Laureacensis apostolis seu fundatoribus tribuit summus Pontifex et hinc illius primordia huic tempori assignanda esse, ut opinor, satis indicat. Et quidem seculo III jam adulto plantatam fuisse ecclesiam Laureacensem, de Eutherio et S. Maximiliano disserens supra § prægresso, pluribus edocui; idque etiamsi ex Symmachi et Agapiti epistolis invicem collatis non obscure argui posset; haud propterea tamen illam fuisse reipsa abs hisce, contra ac jam docui, fundatam, foret credendum. Tanti enim summorum Pontificum diplomata in alicujus facti veritate abstruenda non sunt. Hac de re Perierum, ad diem 14 Septembris num. 47 disserentem audiamus.

35 Quid de bullis, ait, aut epistolis Pontificiis aliquod factum efferentibus dicendum, docet Papebrochius in Responsionibus ad exhibitionem P. Sebastiani a S. Paulo part. 1, art. 2, §§ 10 et 14, ubi sat clare exponit, quid juxta theologos citra irreverentiam erga Sedem Apostolicam censeretur de factis historicis, quæ ad rem fidei, morum et rituum non spectant, et quæ ex relatu dumtaxat alieno et communi pro tempore opinione in similibus Bullis sine definitione referuntur: ne acta agam, recitabo simpliciter, quæ hic habet illustrissimus ab Hontheim et ejus ad bul-

AUCTORE
D. A. B.

petitæ.

E

F

respondetur.

AUCTORE
D. A. B.

las sibi objectas responsum..... Opinio quamquam ab uno vel pluribus imo ab omnibus per plura secula credita fuerit, novum per hoc pondus non acquirit, manetque talis, etsi in chartas principum relata fuerit. Firmabimus id auctoritate Sirmondi tom. iv operum pag. ccccc, in alia quidem causa, Trevirica tamen, ad P. Alexandrum Wilthemium ita scribentis: " Quod igitur ad Dagoberti pro S. Maximino diploma spectat, idem, opinor, iudicium esse debet ac reliquorum omnium, quæ a Pontificibus vel a principibus prodeunt. Quæ singula in iis, quæ statuunt aut quæ concedunt, vim ac auctoritatem obtinent; in cæteris, quæ sibi ab aliis exposita narrant, fidem non aliam faciunt, quam eorum fuit, qui exposuerunt. Incerta autem et falsa plerumque suggeri haud dubium est. " Quare et nullus eruditorum virorum hactenus existimavit, memorata Pontificum et Imperatorum diplomata (quamquam ea jam a centum et amplius annis in publica luce sint) ad hujus quæstionis decisionem multum conferre. Recensuerat antea illustrissimus ab Hontheim Pontificum Bullas et imperatorum Diplomata, quibus B. Eucharius cum Valerio et Materno a S. Petro missus et ab his Trevirensis ecclesia plantata asseritur. Proindeque ex diversorum eruditorum, quorum sententiam modo retulimus, iudicio Pontificum Bullæ, ut Trevirensis ecclesia a B. Euchario, aut aliis per S. Petrum missis, fundata credatur, haud multum queunt conferre: ita etiam supra laudata Symmachi Papæ epistola, etsi ecclesiam Laureacensem ab ipsismet Apostolis fundatam esse, tam luculenter et expresse, ut alio sensu exponi non posset, assereret, haud magnopere, ut, illam reipsa abs his fuisse fundatam, crederemus, posset condocere *.

* Nota 4.

§ IV. De Notis chronologicis, S. Maximiliani Actis affixis: tempus ejus martyrii ex Actis et nonnullis aliis monumentis firmatur.

S. Maximiliani martyrium nec anno 281, cui in Cellensi Actorum ejus apographo annectitur,

Notas chronologicas suæ lucubrationi indidit B. Maximiliani biographus, quas huc transcribo: Passus est autem B. Maximilianus, Laureacensis archiepiscopus, pro fide Christi apud urbem Celeiam extra muros anno Dominicæ Incarnationis 281, quarto Idus Octobris: Gaio Papa et postmodum sub Diocletiano passo, Romanæ Ecclesiæ præsidente; Caro, Carino et Numeriano simul Romanum imperium tenentibus, sub Eulasio iudice seu tyranno. Lambacense apographum, quod ad Cellense contulit Pezius, annum 288 signat tertio Octobris, quæ dies emortualis in aliis omnibus codicibus, tum editis tum Mss., in Museo Bollandiano asservatis, quarto Idus affigitur; nec de die emortuali, sic consignata, ulla est apud eruditos controversia. In codicibus autem Formbacensi, quo usus est Pezius, Rubrævallensi, Monachiensi, SS.

Udalrici et Afræ, Passaviensi et in exemplari antiquitus edito annus Sancti emortualis 289 scribitur. Sed sive annus ille 281, sive 288 vel 289 fuerit, non ideo a cæteris epochis, quas mox ex biographo descripsi, minus dissonat. Et primo quidem anno 281, Probo adhuc rerum potente, Carus et duo filii purpuram nondum assumpserant; nec Caius ipse Eutyichiano, qui non nisi mense Decembri anni 283 e vivis excessit, fuerat suffectus. Igitur, si ad hunc annum Sancti nostri martyrium consignes, ruunt ceteræ epochæ seu notæ chronologicæ, quas biographus ex Cati pontificio et Cari imperio deductas, Actis inscripsit. Si autem S. Maximiliani mortem cum Lambacensi codice sub annum 288 aut cum aliis apographis sub annum 289 reponendam esse existimes, qui fieri poterit, ut S. Maximilianus, Caro et filii ejus imperium Romanum moderantibus, passus dicatur, qui, jam dudum diverso mortis genere necati, Diocletiano locum et imperium ab anno 284 cesserant? Proindeque annus 288 et 289 Cari et filiorum ejus imperio annecti, vel tanquam Sancto nostro emortualis adscribi nequit.

37 Ut vero quocumque modo notis chronologicis, quas biographus S. Maximiliani Actis indidit, fa- verent, uni aut earum alteri adhæserunt nonnulli eruditi, inter quos Hansizius, qui ad annum 283, quo Carus et ejus filii, Carinus et Numerianus, imperium Romanum moderabantur, et Caius Romæ episcopus sedebat, Sancti martyrium reponi posse, existimavit, vel tandem anno insequenti 284, cui ejus martyrium affigit tum vetustiores Catalogi, quorum verba superius recitavimus, tum nonnulli martyrologi, qui eum sub Numeriano passum fuisse scribunt; Hansizius secuti sunt Callesius et Annalium Styriæ scriptor. Ast, dum annum 283 aut 284 tanquam Sancto nostro emortualis assignat Germaniæ sacræ auctor, ad novos utique scopulos alliditur: enimvero die duodecima Octobris, anni 283 Carus quidem et ejus filii imperium tenebant, sed nondum ad summum Pontificatum assumptus fuerat Caius, qui mense dumtaxat Decembri ejusdem anni Eutyichiano locum accepit: propria igitur mole ruit nova illa epocha, qua Maximiliani diem emortualis anno 283, Cati Pontificio et Cari Imperio annectere volebat Hansizius. Dum autem diem emortualis, duodecimam scilicet Octobris, anno sequenti 284 innectit, altera mox, exurgit difficultas, quam solvere haud facile est. Jam enim a mense Januario ejusdem anni Carus, ut dilucidis Pagius probat rationum momentis num. II ad hunc annum, interfectus fuerat, quem et Numerianus Apri insidiis occisus ante mensem Octobrem subsecutus est; Caius equidem Romanæ Ecclesiæ præpositus erat, sed duodecima die Octobris, quo S. Maximilianus martyrium suum celebravit, Caro et Numeriano suffectus erat Diocletianus, qui, teste eodem Pagio num. III, die 17 Septembris Chalcedone imperator renuntiatus, deinde v Kalendas Octobris Nicomediam purpuratus intravit; perperam itaque huic anno 284, ad XII diem Octobris provento, Sancti mortem illigant Hansizius et cum eo Callesius et Styriæ Annalium scriptor, simulque eam Cari et Numeriani imperio annectunt.

38 Anno quidem 284 Sancti martyrium vetustiores etiam Episcoporum Laureacensium Catalogi nec tandem anno 289;

martyro-

A martyrologique innectunt; verum, quid tam de hisce, quam de illis sit censendum, num. 18 paucis innui et infra edocebo, cum primum illorum etiam, qui sub annum 289, imperante Diocletiano, Sancti martyrium reponunt, sententiam aliaque nonnulla expendero. Bruschius, Hundius, duce Schritovino, inquit Hansizius, Ferrarius in Generali Sanctorum Catalogo S. Maximiliani martyrium anno 289 sub Diocletiano imperatore inscripserunt; et quidem cum hoc anno Diocletianus, qui jam dudum Cari et filiorum ejus locum acceperat, rerum potiretur, statim non apparet, cur sub ejus imperio Sanctus, cujus mors in nonnullis Actorum apographis anno 289 affigitur, martyrium anno isthoc passus dici haud queat? Verum, ut observat Ruinartius in Praefatione ad Acta sincera Martyrum pag. LVII, edit. Paris: Non inus inficias, primis Diocletiani temporibus ecclesiam nullis edictis agitatum fuisse, nec tum Christianos maxime in his locis, quæ sub speciali Diocletiani cura erant, inquisitos fuisse, ut ex Eusebii Historiæ initio lib. 8 constat. Unde, si tunc martyria aliquot fuere, aut veterum legum auctoritate, aut ex praesidium genio, vel alia quavis occasione absque edictis patrata sunt. Cum itaque ex infra dicendis vi alicujus edicti, a Diocletiano in Christianos lati, capitali sententia damnatus fuerit S. Maximilianus, cumque nullum ante annum 303 ab isthoc imperatore latum fuerit, hinc ante hunc annum jam inde ab anno 289 sancti Episcopi mortem consignari non posse consequitur.

sed in persecutione Diocletiani, et quidem haud ante annum 303

39 Sed in Bruschi et Hundii sententia convellenda non diutius immoror, qui numeris sequentibus tempus, quo re ipsa S. Maximilianus martyrium subiit, dicturus sum. Hoc unum annotasse, hic obiter juvabit; inter eruditos, qui de tempore martyrii ejus disseruerunt, nullum omnino, qui ex notis chronologicis simul sumptis Historiæ ipsius a biographo inditis calculum suum duxerit, existisse; sed omnes, uni aut alteri adhaerentes, cæterns utpote sibi invicem oppositas pro libito rejiciendas existimasse. Et quidem quo pacto verbi gratia annum 281 aut 288 vel 289 cum Caii pontificio et Cari filiorumque ejus imperio componere aggressi fuissent? Ego sane, tantas difficultates solvere haud valens, has omnes notas chronologicas, quas S. Maximiliani Actis inscripsit biographus, tamquam sperias, immerito additas proindeque omnino rejiciendas esse sic existimo, ut eum tamen Episcopum et Apostolum sub Caio summo Pontifice, Caro et filiis ejus Carino et Numeriano simul imperium Romanum tenentibus, egisse, haud diffitear, etsi interim sub Diocletiano, et quidem post annum 303, pro Christo necatum verosimilius fuisse, ob jam nunc dicenda in animum inducam. S. Maximiliani Acta pervolventi statim occurrunt verba, quibus Eulasius præsens Sanctum ante tribunal stantem compellat et hæc sunt: Eulasius dixit: Nunquid non nosti, edictum ab invictissimis imperatoribus et a senatu Romano jam dudum emanasse, ut variis tormentis multentur omnes confitentis, Deum esse Crucifixum istum, quem tu prædicas, qui absque sacri senatus auctoritate se ipsum deificavit? Denique jam plurimi tuæ sectæ complices

obstinata mente illam formidabilem ejusdem edicti sententiam tam in urbe Romana, quam in orbe alibi in suis corporibus experti, exemplum resipiscendi satis evidens visi sunt posteris reliquisse.

40 Tempore igitur isthoc, quo, quæ hic memorantur, accidere, edictum, quo suppliciiis addicebantur Christiani, ab imperatoribus fuerat emissum; id autem non aliud, quam celebre illud et toto terrarum orbe Diocletiani et Maximiani jussu vulgatum decretum, quo, ut Lactantius, Parisiis anno 1748 editus, lib. de Mortibus persecutorum cap. 13, pag. 199 scribit, cavebatur, ut religionis illius homines carerent omni honore ac dignitate, tormentis subjecti essent, ex quocumque ordine aut gradu venirent, adversus eos omnis actio caleret, existisse, nemo non, spectatis, quæ jam nunc e Sancti biographo recitavi, Eulasii verbis, facile credit. Simile enim edictum Carus, et, quos hic Augustos renuntiaverat, filii ejus Carinus et Numerianus, haud proposuerant, cumque, quæ Decius, Gallus et Valerianus vulgarant, Christianos non solum tormentis et suppliciis subicerent, sed et morte plecti juberent, de decreto mox huc transcriptis Lactantii verbis memorato, quod toto terrarum orbe, Diocletiano jubente, in Christianos anno 303 fuit vulgatum, Eulasium per verba, jam supra e biographo recitata, esse locutum, vero apparet simillimum; cum autem, uti ex his liquet, decretum illud Maximiliano, priusquam pro fide occumberet, ab Eulasio fuerit objectum, hinc sane Sanctum, non quidem decreti ejusdem vi, sed alterius longe severioris, quod priori isti, supplicia dumtaxat in Christianos decernenti, a Diocletiano, ut loco mox citato Lactantius non obscure prodit, haud multo post primum, Galerio Maximiano urgente, fuit adjectum, quodque persecutionem, per plures annos in cujuscumque ætatis, conditionis et sexus Christianos non tantum tormentis, sed et variis mortis generibus crudelissime grassatam, excitavit, martyrio fuisse in hac affectum, vero pariter evadit admodum simile.

41 Fuisse quidem Dominicæ Incarnationis anno 281 ac proin ante persecutionem, Diocletiani jussu anno 303 excitatam, pro Christi fide Maximilianum passum, ejus biographus per verba num. 36 jam adducta diserte tradit; verum id, Caio summo Pontifice, et Caro, Carino Numerianoque simul Romanum imperium tenentibus, accidisse, non minus diserte simul ibidem memoriæ prodit; quare, cum nec Caii Pontificatus, nec Cari, Carini Numerianoque simul regnantium imperium cum anno Christi 281, ut loco mox citato ostendimus, queat componi, verosimile is scriptor, qui, quæ litteris mandavit, ex aliis seu documentis seu scriptoribus, sese antiquioribus, ut plurimum deprompsit, jam datas, quibus Sancti martyrium munit, chronologicas notas e probate fidei seu monumentis seu auctoribus haud acceperit, usque adeo standum non est: contra vero cum non sit, cur simile quid de illo scriptore ratione edicti, quod per verba num. 40 recitata memorat, quodque aliud non esse, quam quod Diocletiani jussu anno 303 vulgatum fuisse, Lactantius loco supra citato scribit, jam docuimus, merito quis suspicatur,

AUCTORE
D. A. B.

verosimilissime signandum

E

ac proin haudquam, quibus contrarium traditur, vel hic adductis

est

AUCTORE
D. A. B.

est sane, cur id notis chronicis, quas e Sancti biographo mox protulimus, insuper habitis, Maximiliano, priusquam martyrium subiret, fuisse ab Eulasio objectum, ac proin Sanctus sanguinem suum pro Christo sub Diocletiano seu potius in persecutione ab hoc excitata fuisse credatur.

chronicis

42 Ac id quidem propensius credendum proindeque notis chronicis mox memoratis haud standum, vel ex eo apparet, quod Sanctum aut sub Numeriano aut sub Diocletiano seu potius in persecutione ab hoc decreta pro Christo occubuisse, inter omnes conveniat probeque in hac quidem, at non item sub Numeriano pro Christo non paucos, hosque inter S. Florianum et S. Quirinum, quorum alterum Maii, alterum Julii quarta die in Opus nostrum jam intulimus, in Norico Pannoniaque huic vicina necatos fuisse, e probata fidei documentis constat. Constantium quidem, in Pannonia passum, qui Constantiae in Suevia colitur, Pinus ad xxvi Augusti diem, qua illum, Martyrologio Romano inscriptum, in Opus nostrum intulit, sub Numeriano tam in praemisso Sancti illius Actis Commentario, quam in marginali, quae in hujus capite ponitur, notula consignat; verum, cum in hac addat, ut fertur, ita mentem ea de re dubiam dilucide manifestat; neque vero immerito; etsi enim Notkerus aliique nonnulli martyrologi sub Numeriano pariter Constantium signent, eum tamen fuisse tunc martyrii palmam adeptum, ex Actis ejusdem verosimile primitus est acceptum; haec autem esse dumtaxat fidei admodum sublesta, nemo non fatebitur, qui Commentarium, a Pinio in eadem contextum, evolverit.

B

vel Laureacensium
Episcoporum
Catalogis vel
martyrologis
standum esse
ostenditur.

43 At vero, inquires, sub Numeriano passum esse S. Maximilianum, vetustiores Episcoporum Laureacensium Catalogi juxta ac nonnulli martyrologi tradunt. Fateor, sic habet: verum martyrologi isti recentiores dumtaxat sunt, nec epocham, quam sic Sancti nostri martyrio assignant e monumentis sufficientis et antiquitatis et fidei hausisse noscuntur; quod autem ad vetustiores Episcoporum Laureacensium Catalogos spectat, hi omnes non citius, quam vel seculo XIII vel XII sunt scripto exarati, cumque praeterea navis haud paucis laborent, nihil est, cur Maximilianus non sub Numeriano, sed in persecutione Diocletiana passus credatur. Nec ideo, quia hujuscemodi monumenta mendis ac navis scantia exigua dumtaxat vel nullo etiam in pretio habeantur, de tota historia conclamatum iri omniaque hujus fundamenta subvertenda, quis opinetur. Etsi enim id habiturum sane esset locum, si de monumentis auctores antiquos, de rebus, vel ipsamet aetate sua vel certe ab hac haud procul gestis, locutos nactus, sermo foret, aliter tamen de monumentis plurium seculorum spatio a rebus, quas memorant, enatis, est censendum. Absque ullo quippe, quaecumque haec produnt, historiae dispendio, si antiquiorum aut scriptorum aut documentorum testimonio innixa non sint, rejici tuto queunt, locum tunc obtinente Baroniano isthoc effato: Quod de rebus adeo antiquis a scriptore recentiore sine auctoris antiqui testimonio profertur, contemnitur. Quare cum vetustiores, de quibus hic, Episcoporum Laureacensium Catalogi vel decem vel certe novem post S. Maximilianum aetatem seculis, sint scripti, verendum sane non est, ne, dum, quod de Sancto, sub Nu-

C

meriano martyrium passo, tradunt, rejicimus, detrimentum inde aliquod historia patiat, impedireque adeo, ut jam monui, non debent, quominus non sub Numeriano, sed in persecutione Diocletiana martyrio coronatus sanctus Maximilianus ob supra allegata credatur.

D

44 Verum cum persecutio ista annorum aliquot spatio durarit, quo anno id tum factum? Imperiale edictum, quo tormentis in Christianos saeviri jubebatur, Maximiliano, priusquam morte afficeretur, ab Eulasio, ut supra vidimus, fuit objectum; cumque id e dictis verosimillime haud aliud, quam ipsummet celebre Diocletiani edictum, anno 303 in Christianos, teste Lactantio, promulgatum, exstiterit, ac porro tum, cum illud Maximiliano ab Eulasio fuit objectum, jam dudum, ut ipsa biographi verba num. 39 recitata innuunt, ab augustissimis imperatoribus emanasse, dictum fuerit, consecrarium est, ut verosimillime quatuor circiter aut quinque annis post edicti ejusdem promulgationem anno 303 factam, ac proin anno circiter 308 Sanctus noster fuerit martyrio affectus. Et vero id eo circiter tempore esse factum, confirmari etiam potest ex eo, quod sedes Laureacensis, quam post S. Maximilianum ultimo ante annum 308 loco in omnibus Episcoporum Laureacensium Catalogis positi martyrium diutissime vacuam mansisse aut, quod idem est, ab anno 308 episcopo caruisse, a Pezianis et Cremifanensis Catalogi scriptore indicetur: etsi enim bini hi auctores fidem integram haud mereantur, nihil tamen obstat, quominus eos suam, qua sedem Laureacensem ab anno 308 vacuam exstitisse asserunt, ex antiquis aut scriptoribus aut documentis narrationem hausisse arbitremur, proindeque illa ecclesia, quae multorum annorum spatio episcopo caruisse dicitur, re ipsa per Sancti nostri, qui ultimo loco ante annum 308 Catalogis praedictis inscribitur, martyrium vacua permansisse mihi videtur. Igitur ex relatis horumque duorum Catalogorum verbis S. Maximilianum circa hunc annum 308 martyrii coronam verosimillime fuisse adeptum, existimo.

Sanctumque
martyrio
anno circiter
308.

E

45 Et quidem die duodecima Octobris, de qua nulla, quam sciam, exstat apud eruditos controversia: Lambacense dumtaxat apographum, quod Pezsius cum variis, quae ad manum habebat, contulit, sancti Praesulis mortem tertio Idus Octobris affixit, quod per amanuensis negligentiam accidisse existimo; sub diem vero sequentem illam reponunt alia apographa in Museo Bollandiano assertata, et varia Martyrologia, de quibus § sequenti. Hinc, S. Maximilianum hac die martyrium subisse, nemo non dixerit. In Martyrologio tamen Augustano, manu duodecimi seculi exarato, quodque in Usuardinis Auctariis laudat Sollerius, in annuntiatione hodierna haec habentur: Dedicatio basilicae S. Maximiliani confessoris; eo quod forte hac die ad Sancti hujus honorem alicujus ecclesiae dedicatio celebrata fuerit, nec certe inde eum haud fuisse hac die martyrio coronatum, sequitur. Porro cum omnia Actorum ejus apographa, uno Lambacensi excepto, variaque Martyrologia diem ejus emortualem ad 12 Octobris consignent, iis omnino, ut opinor, est assentiendum.

et quidem
die 12 Octo-
bris, corona-
tum fuisse,
concluimus.

A

§ V. S. Maximiliani in Fastis memoria et ecclesiasticus cultus ei exhibitus.

Sanctum, qui Fastis sacris

Sancti Maximiliani memoriam Martyrologium Romanum hodiernum sequentibus verbis celebrat: Celenæ in Pannonia sancti Maximiliani episcopi Laureacensis; quam annuntiationem brevibus licet verbis conceptam, ex Molano tamen acceptam in Notis dictæ annuntiationi subnexis fatetur eminentissimus illius Martyrologii auctor. Videnda, inquit, in Bibliotheca Tornacensi (lege Formbacensi) apud Molanum aut penes Cuspinianum in Austria ejus Acta. Celenam tamquam martyrii palæstram immerito statuit uterque martyrologus, quam omnia Vitæ ejus apographa, a Pezio visa aut in Museo Bollandiano asservata, et constans Norici Mediterranei traditio Celeiæ, ut num. 1 edocui, reponunt. Mirum sane, in antiquis Martyrologiis, quæ Classica vulgo vocantur, S. Maximiliani nomen inscriptum non reperiri, cujus tamen memoria in Noricis celebris adeo exstat, ut a seculo saltem octavo, ut mox edocebo, peculiari veneratione Sanctus recolatur, nomenque ejus sibi inditum habeant antiquissimi diversarum ecclesiarum, Germaniæ præsertim, Fasti.

12 octobris

B

47 Et quidem Martyrologium Morbacense ex codice 800 annorum a Marteneo Anecdotorum tom. 3, col. 1570 editum cum Prisciano, Maximilianum hodie annuntiat. Calendarium Tegernseense, ab annis ut minimum, inquit Scriptorum Austriacorum tom. 1, pag. 21 Pezsius, 700 scriptum, sanctum Præsulem verbis, quæ subdo, celebrat: iv Idus Octobris S. Maximiliani confessoris. Necrologium Eberspergensense, quod antiquissimum vocat Efelsius Rerum Boicarum Scriptorum tom. 1, pag. 15 et sequentibus; Diessense manu seculi 12 scriptum et ab eodem Efelio pag. 65 editum; Martyrologium Lyriense ab annis 600, ut observat Marteneus tom. mox dicto, col. 1625, litteris mandatum; Calendarium Mellicense ejusdem ætatis, de quo Pezsius mox laudatus, verbis his aut similibus, quæ huc transcribo, Sanctum nostrum memorant: Maximiliani episcopi et confessoris; Martyrologium vero Augustanum jam a me laudatum, dedicationem alicujus basilicæ S. Maximiliani exhibet. Iis codicibus ab annis 800, 700 et 600 descriptis subdere liceat Florarium Ms. in hoc Opere Bollandiano notissimum et post seculum decimum quintum medium descriptum, in quo perlonga sequitur hodie S. Maximiliani annuntiatio, ex Actis ejusdem deprompta, qua annus ipsius emortalis anno 286 affigitur. Florario accedunt Greveni editionis Lubeco-Coloniensis, et Molani Martyrologia, quorum annuntiationi hodiernæ subnexa legitur Sancti reliquiarum translatio sive a B. Ruperto, sive ab Henrico Bavarorum duce, quem Henricum II imperatorem Molanus perperam appellat, facta. Hic etiam Martyrologia recentiora, quæ sibi S. Maximiliani nomen habent inscriptum, appellabo, Germanicum scilicet Canisii seu potius Walasseri, Felicii, Maurolyci, quorum omnium verbis eum et a retroactis seculis et nostris

diebus singulari veneratione fuisse habitum, dilucide evincitur.

AUCTORE
D. A. B.

48 Sed nec duodecima die Octobris dumtaxat S. Maximiliani memoriam Fasti sacri celebrant. Florarium Ms. ad 12 Martii dedicationem alicujus basilicæ S. Maximiliano sacræ annuntiat; vel, ut scribit Bollandus ad diem 7 Januarii Acta S. Valentini illustrans. Martyrologium Romanum xxix Octobris ista habet: « Eodem die sanctorum » episcoporum Maximiliani martyris et Valentini » confessoris. » Molanus in additionibus ad Usuardum eodem die: « In civitate Pataviensi, » Triumphus sanctorum episcoporum Maximiliani martyris et Valentini confessoris: » rursus minoribus typis, sed alio nonnihil modo: « In civitate Pataviensi, Triumphus sanctorum » episcoporum Maximiliani martyris et Valentini confessoris. » Quis vero ille sit triumphus, non exprimit. Eadem habet Martyrologium Germanicum additque, præcipuos ejus ecclesiæ et diocesis patronos esse. In Vita S. Maximiliani mox edenda num. 9 mentio fit servatæ civitatis mclclxv, 29 Octobris ejus et S. Valentini patrocinio. Corrigendum Gallo-Belgicum Martyrologium, in quo Patavio Italiæ ambo adscribuntur. In Dextri Chronico ad annum cxxxiv, num. 5 isthæc habentur: « Prope Tudem in Gallæcia, in » oppido Vianensi, Sancti pontifices Maximilianus et Valentinus clarent. » Non dubitat Bivarius, quin hi sint SS. Maximilianus et Valentinus, de quibus Martyrologium Romanum xxix Octobris, et fidenter Molanus corrigit, qui locum Viennæ male cum Theodoro conjunxit. Ita legendum censet: « Eodem die sanctorum » episcoporum Maximiliani martyris et Valentini » confessoris. Viennæ item deposito R. Theodori abbatis. » Hæc, cum non parum ad S. Maximiliani cultum asserendum conferant, huic Commentario subnexenda mihi visa sunt; nec ad illum firmandum minus faciunt, quæ mox subdo.

aut aliis diebus inscribitur,

E

C

49 Tempore S. Ruperti, qui Childeberto III Austrasiæ regi a Baronio, Pagio, Mabillonio et Hansizio advixisse scribitur, jam tum apud Noricos celebris erat Sancti nostri cultus. Audi, quæ num. 15 Vitæ edendæ habet illius biographus. Hæc sunt ejus verba: B. Rupertus, Juvavensium archiepiscopus et patronus, videns illam clarissimam et singularem hujus terræ lucernam lucentem in caliginoso loco, gemmamque pretiosissimam, corpus scilicet B. viri Maximiliani, virtutum et miraculorum scintillas innumerabiles spargentem, intelligens magnam et magnificam apud Deum esse meritorum suorum prærogativam, plures ecclesias, ut hodie liquido apparet, sub ipsius patrocinio dedicavit. Quæ fuerint ecclesiæ illæ sub S. Maximiliani patrocinio dedicata non edicit Vitæ ejus scriptor; chronologus Celeiensis civitatis, ab Annalium Styriæ scriptore laudatus, pag. 8 sanctum Rupertum Cileiam venisse atque ecclesiam inibi simplicem cum aliis nonnullis in honorem ejusdem S. Maximiliani dedicasse, asserit. Si aliqua Joanni Aventino, historiam Etingensis cœnobii conscribendi, fides habenda sit, aliquod sacellum in honorem S. Maximiliani S. Rupertus extruxit; sed Aventini factum narrantis verba subdo:

et cui variæ

F

Duo

AUCTORE
D. A. B.

Duo templa, inquit cap. 5, exstructa prope a principibus (*Theodone scilicet et Otone, Theodonis Secundi Bajoriorum principis filii*) proxime prætorio Christo Domino Deoque nostro et ejus Genitrici Deiparæ Virgini dedicavit. Unum Reginoburgii, alterum Utini, utrumque Vetus vocare solent. Inauguravit quoque idem haud procul ab Utino templum, divo Maximiliano Burgiochiricha nuncupatur, cubatque in ripa fluminis Matichæ.

ut ex chartis

50 Verum cum S. Maximiliani Acta, *Chronicon Celeiense Ms. Aventiniquæ Historia mox laudata, multis etiam eruditissimam sublestæ fidei videri queant, hic duo venerandæ antiquitatis Noricorum monumenta subjiciam; chartas, inquam, duas, quarum notitiam nobis subministrarunt Arno, qui ab anno circiter 785 ad 821 Salisburgensi ecclesiæ præfuit, et ille anonymus, qui Arnoni æqualis aut suppar easdem chartas notitiis suis brevibus intulit: quas notitias seu annotationes primus edidit Camisius Lectionum antiquarum tom. 2, pag. 484, et rursus tom. 6, pag. 1147 Basnagius, qui earumdem Lectionum novam editionem curavit, et tandem Hansizius Germaniæ Sacræ tom. 2, pag. 19 et sequentibus. Sed de utroque libello scribentem audiamus hunc postremum scriptorem, qui sic habet pag. 12: Subjungo jam, quod dudum receperam, duo monumenta vetustissima rerum a primis fundatoribus huic ecclesiæ Salisburgensi donatarum... Primum est libellus seu adnotatio traditionum a Theodone Bojariæ duce, fundatore.... Is compositus est anno 788 jussu Arnonis episcopi, stilo quidem rudi et parum ex amussi Grammatices, cæterum venerabilis ob vetustatem; cui geminus est alter ejusdem argumenti, nisi quod paulo sit uberior et explicatior priore, præterque donationes ante Arnonem factas, recensent etiam illas, quæ factæ sunt sub Arnone jam archiepiscopo. Stilus etiam emendatior est, totumque opus digestum in capita XXII, auctore pariter vetusto, certe non valde ab Arnonis ætate remoto, qui id, quod refert, potissimum ex chartis originariis, quarum et mentionem facit cap. xv, scribens de Concambio cujusdam Haderberti cum Arnone; quod Concambium, inquit, inter cæteras chartas non continetur.*

huc

51 His præmissis, chartarum dictarum primæ verba subdo ex cap. XVI Annotationum Arnonis deprompta, quæ hæc sunt: De cella vero S. Maximiliani ita contigit, ut construeretur ab initio. Ibant duo fratres in locum, qui dicitur Pongawi, nomen unius Tonazanus et alterius nomen Urso, in venatione et ad aurum faciendum, et viderunt illuc multa luminaria pluribus noctibus et alia signa multa, et venientes ad dominum Hrodbertum episcopum dixerunt, quod ipsi ibi viderunt; et ipse pergens cum eis vidit ibi similiter. Tunc quoque perrexit dominus Hrodbertus ad Theodone ducem (is erat Theodo, Secundus nomine) et dixit ipsa miracula, rogansque eum licentiam sibi dare, ut cellam ibi construeret; et ita ei Theodo dux licentiam dedit. Veniensque dominus Hrodbertus iterum ibidem cum hominibus suis et cum supra scriptis fratribus et cepit ibi stirpare et locum mundare, et oratorium face-

re. Facto autem oratorio, venit iterum ad Theodone ducem et rogavit eum secum ibidem venire. Venientes autem ibidem dominus Hrodbertus consecravit ipsum oratorium, et Theodo dux tradidit ipsum locum ad S. Petrum ad Salzburch monasterium, etc.

52 Idem et iisdem fere verbis narrat anonymus ille quisquis fuerit, qui easdem monumentorum notitias descripsit cap. II, cui titulus subsequens legitur præfixus: De Visione luminis in loco, ubi sanctus Maximilianus sepultus esse dignoscitur; et ecclesia ibidem constructa. Cætera hujus notitiæ verba summam dumtaxat hic describam. Sic habent: Contigit, ut duo viri irent sursum per Salzaha in eremum ad venandum atque ad aurum faciendum, venientesque in illum locum, qui nunc dicitur Pongeu, viderunt tribus noctibus pariter quasi duas candelas ardentes, et naribus suis senserunt magnum odorem miræ suavitatis fragrantem. De quo admirati valde venerunt et annuntiaverunt domino Rudberto episcopo. Quo illo auditio, misit mox presbiterum suum et dedit ei unam crucem ligneam parvam, quam ipse consecravit, præcepitque, hanc causam diligenter agnoscere, si ita verum esset, sicut illi supradicti homines dixerunt. Qui venit cum Domingo et aliis hominibus; et idem presbiter eadem nocte vidit ibi lucernas ardentes et magnum odorem ibi sensit et tres noctes pariter ita ibi invenit. Tunc quoque secundum mandatum S. Rudberti confirmavit ibi sanctam crucem ipsam et parvum tugurium fecit super eam. Beatus quoque Rudbertus, accepta potestate a Theodone et Theodoberto filio ejus, Bojariæ ducibus, ecclesiam ibi construxit, et habitacula servorum Dei et ipsam ecclesiam consecravit in honore sancti Maximiliani, et ipsum locum nominavit Pongeu.

53 Hinc cellæ et ecclesiæ Pongaviensis originem ex indubitatis monumentis perspectam habes, erudite lector, e quibus certo constat, alicujus luminis per tres noctes apparentis odorisque mirum in modum suavis occasione, S. Rupertum seculo octavo ineunte, cellam et ecclesiam ibidem, concedentibus Bajoriæ ducibus constructam, S. Maximiliani honoribus consecrasse. Quare ante annum 718, qui, ut creditur, S. Ruperto fuit emortualis, celebris erat in Noricis S. Maximiliani cultus; cumque e dictis apud hosce jam tum ecclesia ejus nomini inscripta existerit, quin ei etiam antea cultus aliquis fuerit exhibitus, dubitandum haud reor.

54 Eum porro in peculiari veneratione habuerunt Patavienses, ubi, ut creditur, ad eorum civitatem adportatæ fuerunt ejus reliquiæ, id est, ab anno circiter 985, ut inferius edocebo. In Breviario ejusdem ecclesiæ, Venetiis anno 1571 vulgato, inquit Pezsius Scriptorum Austriacorum tom. 1, pag. 21, in cujus Calendario die natali S. Maximiliani summum festum agendum præcipitur; duæ orationes habentur, in quarum una Confessor atque Pontifex, in altera Martyr atque Pontifex nominatur. Eadem prorsus habet alterum Pataviense Breviarium, anno 1505 Venetiis etiam editum. Nec forte ordinem, in celebrando ejus Officio præscriptum, pervolvere lectorem pigebit. Hunc

D

transcriptis
liquet,

ille
E

ecclesiæ sunt
dicatæ;

F

* Nota 6

ecclesiastico
Officio hic
memorato

itaque

A itaque hic exhibeo. Ad Vesperas super Psalmos Antiphona : « Sancte Maximiliane, confessor » Domini pretiose, adesto nostris precibus, » ut in Communi Pontificum. Psalmi « Laudate. » Capitulum : « Ecce sacerdos. » Responsorium : « Beatus Maximilianus, » ut in Communi, sub quo descendant ad monasterium; finito Responsorio, cantores cantent ✕. Et apud Christum ejus patrocinii adjuvemur, etc. Hymnus : « Iste Confessor, » canitur sub nota, « Ut queant laxis. » Versus : « Gloria et honore. » Ad Magnificat Antiphona : « A progenie in progenies fecit misericordiam Dominus, qui eduxit Abraham de » Ur Caldeorum et de ultimis terræ vocavit sanctum Maximilianum, ut in hac terra nostra » peregrinus esset et advena : in vera patria celesti Civis Sanctorum et Domesticus Dei; ut » nobis datus a Deo Patronus jugiter intercedat » pro hac sancta plebe et universis fidelibus. Alleluia. » Collecta : « Propitiare, quæsumus, Domine, per Beati Maximiliani confessoris tui atque pontificis, qui in præsentem requiescit ecclesia, merita gloriosa : ut ejus pia intercessione » ab omnibus protegamur adversis. Per. Benedicamus Domino. » Ad Completorium Capitulum : « Pacem et veritatem. » Super Nunc dimittis Antiphona : « Vigila super nos. » ✕. Amamus vit eum Dominus. » Collecta. « Deus, qui diem » discernis a nocte. » Ad Matutinum Invitatorium « Confessorum regem. » Alia omnia de Historia. « Euge, Serve bone. » LECTIO I. In Celeia civitate. LECTIO II. Infantulus iste decorus. LECTIO III. Cum vero esset XIII annorum. LECTIO IV. Decursus itaque infantie pueritieque annis. LECTIO V. Sanctus igitur Quirinus. LECTIO VI. Reversus igitur sanctus Maximilianus. Ad Horas, Laudum Capitulum : « Ecce Sacerdos » Hymni solemniter. Post Sextam fiat processio ad monasterium cum Responsorio : « Beatus Maximilianus. » Quo finito, cantores imponant Officium seu Missam : « Statuit ei Dominus » et agit per totum, ut in die S. Valentini. In secundis Vesperis Antiphona : « Ecce Sacerdos. » Hymnus : « Iste Confessor. » ✕. « Gloria et honore. » Ad Magnificat Antiphona : « Gloriam » mundi spernit cum suis oblectationibus, » ut in Communi Confessorum Pontificum. Pag. 244 editæ sunt Antiphonæ propriæ ad Laudes, imo et ista additur ad Magnificat in II Vesperis Antiphona : Magnificemus Dominum Salvatorem omnium. Secunda Collecta, ut verosimile est, extra Pataviam legi solita, hæc est : Omnipotens sempiterna Deus, qui in omnium Sanctorum tuorum operibus es mirabilis, da nobis in beati Maximiliani martyris tui atque pontificis annua solemnitate lætari, qui Filii tui martyr exstitit, et, quod ministerio gessit, testimonio comprobavit, et, quod ore prædicavit, confirmavit exemplo. Per, etc. Si quis, cur de Confessore Pontifice in festo S. Maximiliani officium celebretur, inquirat, rationem in promptu exhibent Rubricæ pag. 124, 131, 132, 283, etc. verbis, quæ subdo : De Sanctis, qui sunt pontifices et martyres, Gregorius Papa Septimus instituit, ut omnium sanctorum Romanorum Pontificum et Martyrum festum solemniter ubique cum pleno Officio celebretur.... Cum ergo festum Papæ et

B

C

Martyris agitur, omnia de Pontifice sunt dicenda. Quod igitur in Pontificum Romanorum et Martyrum festivitibus celebrandis instituisse dicitur Gregorius VII, in festo S. Maximiliani retinuerunt Patavienses, qui Sancti nostri etiamnum cum Octava, sed in civitate tantum, festum sub ritu, quem vocant primi Ordinis, inquit Hansizius tom. I Germaniæ Sacræ Corollario x, pag. 35, celebrant.

55 Circa ritum, quo S. Maximiliani festum celebrandum est, nonnulla Hansizius ex Breviario, Viennæ anno 1522 edito, et Missali Pataviensis ecclesiæ desumpsit, quæ hic etiam annotasse juvabit. De sancto Maximiliano Oratio modo dicitur, ut in Communi Martyrum : « Deus, qui nos. » Oratio pariter, Secreta et altera post Communionem ab hodiernis diversa fuit, Et quidem diversas exhibent apographum Monachiense, codex antiquitus editus, de quo num. 2, et vetus Ms. Bibliothecæ S. Vedasti, a Patre Joanne Courvoisiero. Vita S. Maximiliani pag. 283 laudatum. Secreta sic habet : « Sicut ad munera Abel. » Post-Communio : « Celestium omnipotens Deus. » Evangelium, pergit Hansizius, quum olim fuerit : « Sint lumbi, » hodie est : « Si quis ad me venit. » Habebatur olim missa de sanctis Valentino et Maximiliano patronis ecclesiæ conjunctim dici solita, quæ incipiebat : « Sacerdotes. » Oratio : « Propitiare quæsumus. » Epistola : « Lingua sapientium. » Evangelium : « Videte, vigilate et orate. » Peculiaris item Hymnus seu, ut vocant, Sequentia, qui nihil præter pias preces continet. Hodie inter consuetas commemorationes seu suffragia Sanctorum, post suffragia sanctorum Petri et Pauli, item Stephani protomartyris, fit commemoratio sanctorum Maximiliani et Valentini conjunctim oratione : « Propitiare, quæsumus » additurque in cathedrali. « Qui in præsentem requiescunt ecclesia. »

56 Corollario XI, ubi de distributionibus cæremonialibus, quæ ob memoriam festi occurrentis in ecclesia Pataviensi fieri solite sunt, agit idem Hansizius, sequentia, quæ subdo leguntur : Die XII Octobris festo S. Maximiliani, cuilibet particulari datur libo major panis albi. In antiquo Missali, manu seculi XII exarato, quod laudat Pezsius tom. I, pag. 21 Scriptorum Austriacorum, die S. Maximiliano sacra, Missa de Communi, ut aiunt, plurimorum Martyrum proponitur. Introitus : Salus autem Justorum. Graduale : Vindica. Offertorium : Mirabilis. Communio : Ego vos. In Proprio Sanctorum ad usum ecclesiæ Pataviensis anno 1608 edito, die S. Maximiliano sacra, omnia ut in Communi unius Martyris. Lectiones tres de historia illius, ex quibus rejecit editor, quæ in Breviarii anno 1505 vulgato, de S. Quirino, Laureacensi et postea Aquileiensi episcopo, habebantur. Sed sat superque de ordine, quo S. Maximiliani apud Patavienses festum celebrari solet, dictum jam est. Nunc de cultu, quo eum diversæ ecclesiæ in Germania venerantur, pauca addenda occurrunt.

57 Sub ritu duplici et novem Lectionibus diem ejus natalem celebrat ecclesia Viennensis, ut ex Proprio Sanctorum illius ecclesiæ anno 1632 vulgato patescit. Tres tantum Lectiones habet ejusdem Officium in proprio Sanctorum diocesis Ratisbonensis, Ingolstadii anno 1611 edito. Sub eodem ritu in

AUCTORE
D. A. B.

colunt

E

Patavienses,

F

Viennenses,
Ratisbonenses,
Frisingenses.

Proprio

AUCTORE
D. A. B.

Proprio Sanctorum Salisburgensis, ibidem anno 1647 impresso, et ecclesia Frisingensis in codice ad usum hujus ecclesiae accommodato et auctoritate illustrissimi DD. Viti Adami episcopi typis mandato Sancti nostri memoriam recolunt: quae diversa sanctorum Propria in Museo Bollandiano asservantur.

et in primis
Tornacenses,

58 Sed et ecclesia Tornacensis S. Maximiliani festum eodem ritu duplici, quo illud celebrari solent DD. Patavienses, recolat ex quo seculo proxime elapso aliquid ex sancti Episcopi hujus reliquiis illustrissimo Tornacensi episcopo DD. decanus et canonici Patavienses concesserunt, quodque reverendissimus Tornacensis ecclesiae suae cathedrali dono reliquit, ut § VII edocebo. Multa de hoc habet P. Joannes Courvoisierus e sacra Minorum familia in libro quem de Vita S. Maximiliani anno 1638 Bruxellis edidit, pag. 275 et sequentibus. Instrumentum, quo domini Passavienses S. Maximiliani Officium, in ecclesia Passaviensi dici solitum, ad dominos Tornacenses, ut ipsi ad illorum normam illud celebrant, ex ecclesiae Tornacensis Tabulis erutum mittunt, huc transcribo.

B
qui suum de
Sancto Offi-
cium a Pa-
taviensibus
acceperunt.

59 Nos decanus et capitulum ecclesiae cathedralis Passauensis notum facimus hisce, quam ratione Rmus ac Illmus Princeps ac Dominus Dnus Maximilianus, episcopus Tornacensis, nobis per litteras indicaverit, quod ex singulari devotione erga S. Maximilianum, ecclesiae Passauensis olim antistitem et patronum ejusdem perpetuum, commotus: post acceptas duas reliquiarum particulas non solum statuam argenteam sumptibus quatuor millium Florenorum elaborari curet, sed etiam ad majorem Dei gloriam ad dicti S. Maximiliani honorem Officium sub ritu duplici fundare et annue celebrari facere cogitet, ad eum prorsus morem, quo apud nos Passauenses peragi consuevit; proinde sese ob impetrandam facilius a Sanctitate Pontificia licentiam authentica fide atque attestazione nostra indigere, quod nempe preces illius cum ceremoniis Officii, uti apud nos celebratur, omnimode concordent. Cum igitur nos decanus et capitulum praedictae cathedralis ecclesiae Passauensis S. Maximiliani patrocinio meritisque gaudeamus, atque in hoc laudatissimo episcopo Tornacensi zelo partes nostras nequaquam deesse volentes, attestamur vigore praesentium supradicti S. Maximiliani festum non aliter, quam Rmus D. Epus Tornac. intendit, per ecclesiae cathedralis Passauensis episcopum vel suffraganeum celebrari. Solemnitas autem ea sequentibus continetur ac majoris informationis causa hic specialiter inserta. Dicitur enim totum S. Maximiliani Officium sub ritu duplici primae classis cum Octava, duodecima mensis Octobris, de Communi unius Martyris. Oratio: « Deus, qui nos B. Maximiliani martyris tui, etc. » In primo Nocturno Lectiones leguntur ex Actorum cap. 2: « A Mileto Paulus mittens Ephesum. » Secundi autem Nocturni Lectiones sunt propriae. Lectio IV: « Maximilianus, » ut in Proprio Sanctorum ecclesiae hujus anno 1608 edito. In tertio Nocturno legitur Evangelium Lucae cap. 14: « Si quis venit ad me » cum Lectionibus Homiliae S. Gregorii Papae, quae ibidem sequuntur. Ad Laudes et per Horas omnes, de Communi. Missa dicitur de uno Martyre, quae incipit: « Sacerdo-

tes Dei, benedicite Dominum. » Evangelium idem quod fuit in tertio Nocturno: « Si quis venit ad me. » Quae omnia, cum ita se habeant, hoc testimonium sigillo nostro capitulari munitum dedimus Passaui 26 mensis Maji anno Christi 1634. Concordat, signat P. Masurech. Nunc autem sub ritu simplici, sed in ecclesia cathedrali sub ritu triplicis majoris festum Sancti celebrant Tornacenses, ut Proprio Sanctorum hujus diocesis, anno 1712 edito, patescit.

§ VI. Sancti reliquiae variaeque earum ad diversa loca translationes.

Lata praesidis Eulasii sententia, mox ad fanum Martis perductus Maximilianus, huic litare constanter abnuens, capite imminutus est. Tunc venientes, inquit ejus biographus num. 14 Vitae edendae, Christiani nocte tulerunt corpus ejus et sepelierunt illud juxta civitatem humili quidem sepultura propter metum paganorum, ubi Dominus plurima signa et miracula per merita ipsius sicut in vita sic et post mortem ostendere dignatus est. Ab istis verbis haud dissonat Noricorum traditio, ab Hansizio Germaniae sacrae tom. 1, pag. 30 et ab Annalium: Styriae scriptore pag. 228 asserita. Celeia enim, inquit, locum ostendunt, in quo obruncatus, in quo humatus est. Proindeque, cum Celeia sepultum primo fuisse, res eruditissimè indubitata videtur. Sed nonnulla de variis ejus translationibus subortae sunt controversiae, hic breviter a nobis perstringendae.

61 Primam movet ipse Sancti nostri biographus Vitae edendae num. 22 sic scribens: Tota ecclesia Laureacensis cum omnibus suffraganeis et populo utriusque sexus... vitam retinere cupientibus, eorumdem regum Odeacri et Theodorici formidine, cum omnibus suis substantiis et clericis libris et privilegiis, Sanctorumque reliquiis et corporibus eorumdem in Neapolim et universam Samnitarum Italiam transmigrarunt, nil Pannoniis et Maesiis memoriae relinquentes: cum quibus etiam major pars corporis beati Maximiliani et libellus vitam suam et miracula continens est pariter asportatus. De hac transmigracione beatus Severinus monachus Noricensis in sua vita, ubi postulabat a suis compatriotis, ut et ossa sua secum in Italiam deferant, facit plenariam mentionem. Ast, inquit Hansizius pag. 33, cui etiam Annalium Styriae auctor suffragatur, idem biographus, tamen partem aliquam reliquiarum sua aetate Pataviae depositam et in honore habitam fuisse, indicat, eo quod ad ejus tumbam languidos, caecos, claudos sanitati restitutos enarret. Caeterum, ut addit idem scriptor, nulla usquam memoria est, reliquias S. Maximiliani in Italia haberi. Praeterea illa migratio, quae facta fuit mandato Odoacri anno 488, solos attinebat Noricos Ripenses et OPPIDA SUPER RIPAM DANUBII POSTA, ut experte scribit Eugippius, qui eadem migrationi interfuit. Noricos interiores aut Celeienses, utpote quam longe ab ripa Danubii remotos, eo migrandi praecocepto comprehensos, haud constat.

D

Sancti reli-
quiae juxta
Celeiam se-
pultae,

E

nec in Ita-
liam anno
488;

F

A
nec dein
Laureacum
a S. Ruperto
allatae fue-
runt,

62 Alteram S. Maximiliani reliquiarum Laureacum translationem a S. Ruperto factam fuisse asserit Molanus in hodierna S. Maximiliani annuntiatione, quæ sic habet: Celeia in Pannonia, Maximiliani episcopi et confessoris, ejus corpus Laureacum transtulit S. Rupertus Bavarorum apostolus, qui plurimas ecclesias ad ejus honorem dedicavit, tandem vero Pataviam reliquias transtulit Henricus Secundus imperator. Verum, inquit Hansizius, difficultas est, quemadmodum id S. Rupertus præstare potuerit, Celeia civitate id temporis, quo Rupertus in Bavariam venit, a Sclavis paganis occupata, nisi id factum sit, ut, Ruperto Evangelium in Carantanis prædicante, hoc forte operæ pretium extiterit, ut S. Martyris corpus e mansuefactis barbaris emericaretur. Ita S. Maximiliani e Celeiensi civitate ad Laureacensem, quæ a Ruperto facta fuerit, translationem ipsomet Hansizius, qui Molani, hanc admittentis, opinionem communionem mox appellarat, verbis hæc revocat in dubium. Verum eandem translationem tamquam vero parum similem habet Annalium Styriæ scriptor pag. 296, Celeiensem laudans chronologum, qui, B. Rupertum S. Maximiliano ecclesiam Celeiæ dedicasse dumtaxat asserit, et de isthac translatione ab eo Laureacum facta altum silet. Hinc idem forte ferendum iudicium de illa sacrarum pignorum asportatione ac de altera, cujus in eadem annuntiatione mentionem instituit Molanus, qui sacras has exuvias Pataviam ab Henrico II imperatore deportatas asserit. Enimvero cum Henricus, de quo martyrologus loquitur, non nisi vi Junii anni 1002 imperator seu Romanorum rex acclamatus fuerit, qui fieri potuit, ut isthanc translationem curasset aut illa eo imperante fuisset facta sacrarum translationum pignorum, quæ jam in ecclesia Pataviensi ab anno 985 asserata fuisse certis argumentis edocebo? Igitur cum ruat illa secunda S. Maximiliani translatio, quin de prima loquens Molanus in errore pariter lapsus fuerit, vix ambigo.

sed in cella
Pongaw re-
condite

C
63 Hinc forte est, cur Baronius, cui in sua annuntiatione hodierna Molanus præluxerat, ut ex notis huic subnexis patescit, utranque S. Maximiliani translationem, Molani Martyrologio insertam, a suo rescindendam esse duxerit. Ut sit, neutram ego admittendam esse existimo. An autem sacra hæc Maximiliani pignora Celeiæ sepulta jacuerint, usque dum in cellam Pongawiensem translata fuerint, definire non ausim. Hic dumtaxat, an revera in cella isthac deposita fuerint, inquirendum. Quin in hac ecclesia Pongawiensi a S. Ruperto exstructa et S. Maximiliano dicata extiterit Sancti hujus corpus, non dubitat Hansizius, ad hoc existimandum, verbis tituli, secundo capiti brevium notitiarum Salisburgensis ecclesiæ præfixi, quem iterum hic subdo, merito adductus: De Visione luminis in loco, ubi S. Maximilianus sepultus esse dignoscitur, et ecclesia ibidem constructa. Etsi enim nulla in toto hujus capituli contextu de reliquiis Sancti illic sepultis mentio instituitur, sive quod verba ad illas spectantia, temporum injuriis attrita, ex hoc capitulo deleta fuerint, sive quod, ut verosimilius opinor, eo tempore, quo scribebat auctor, rem omnibus, uti sonant hæc voces, ubi S. Maximilianus sepultus esse dignoscitur, notam huic ca-

Tomus vi Octobris.

pitulo expressis de novo verbis eam intelcere noluerit.

64 Verum a quo ad istum locum Pongawiensem aut quo tempore sacrum istud pignus delatum fuerit, quamdiu hic substiterit, nec edocent ecclesiæ Salisburgensis tabulæ, nec alia, quæ supersunt in Noricis, monumenta. Si Hansizium plus semel jam laudatum audias, locus Pongawiensis, cum fuerit antea incultus et vastus, non satis apparet, eas reliquias jam antea ibidem extitisse. Verosimilius est, ab Ruperto primum e Celeia translatis occasione prodigii ad ecclesiam recens exstructam deportatas, deinde autem ob periculum a vicinis Sclavis ad locum tutiorem ablatas. Ast de hac aut de quacumque alia sanctorum horumce pignorum translatione, a B. Ruperto Celeia ad locum Pongaw aut in alium quemlibet facta, nullo modo mihi constat: imo Celeiensis chronologus, ab Annalium Styriæ scriptore, ut num. 62 innui, laudatus, nec istam nec alteram quamlibet sancto Episcopo tribuit. Sed cum, silentibus undique monumentis, amplius pateat conjecturis locus, quidni sacras istas reliquias, ob paganorum metum crebrasque barbarorum direptiones ex Celeiensi civitate ad locum hunc, postea Pongaw vocatum, memoribus et dumetis refertum, delatas, caelesti postmodum lumine detectas, et ibidem in ecclesia, quam S. Rupertus occasione illius luminis et thesauri nuperrime adinventi exerebat, collocatas fuisse, dicam? Ipse num. præcedenti recitatus titulus, inquit Hansizius Germaniæ sacræ pag. 34, tom. I, ab auctore vetusto brevium ecclesiæ Salisburgensis Notitiarum cap. II præfixus, qui Sanctum ibi sepultum, veluti rem notam perhibet, non de nihilo est, arguitque causam, ob quam ea cella sit honoribus S. Maximiliani a Ruperto dicata.

65 Ut sit, fuisse saltem ante annum 788, quo, ut verbis num. 50 recitatis Hansizius docet, plus semel jam memoratae breves ecclesiæ Salisburgensis Notitiæ scriptæ fuerunt B. Maximiliani reliquias in ecclesia Pongawiensi reconditas, e mox iterum laudato, quem hæc cap. 2 præferunt, titulo est certum. Imo vero sacra hæc pignora ibidem jam a tempore Virgilii, qui ecclesiam Salisburgensem ad annum 784 aut circiter, teste Hansizio pag. 95, tom. II, administravit et ecclesiæ et cellæ Pongawiensibus subversis, ut ex utroque donationum libello cap. VI, VII et VIII patescit, in pristinum statum restituendis, tantam operam insumpsit, asservata fuisse, certum etiam est. Porro quin ea ibi tempore Arnonis, qui Virgilii locum accepit et usque ad annum 821 sedit Salisburgi episcopus, sepulta adhuc jacuerint, nullus, ut opinor, movet dubium. Enimvero Arno in suis chartarum Salisburgensium Annotationibus cap. XVI ecclesiæ et cellæ Pongawensis, in quibus sacræ exuviae depositæ fuerunt, originem primus nos edocuit. Sub ejus episcopatu aut paulo post ab auctore anonymo Arnoni æquali aut suppari, conflatus est alter donationum Salisburgensium libellus, cujus caput II hunc titulum præfert, quem iterum huc transcribo: De Visione luminis, ubi sanctus Maximilianus sepultus esse dignoscitur. Num, quæso, hunc titulum capiti II præfixisset auctor ille antiquus, aut rem omnibus notam his verbis asseruisset, si tempore, quo suum opus con-

AUCTORE
D. A. B.

jacuerunt,

E

F

AUCTORE
D. A. B.

bat, id est, circa annum 821 aut non multo post, re ipsa S. Maximiliani corpus in ecclesia Pongawiensi haud amplius sepultum jacisset? Imo Sancti nostri corpus hic depositum permansisse, quoad usque, cella et ecclesia Pongawiensi, nescio quo anno quove excidio, sed ante annum 878 subversis, Ætingam delatum fuit, sicut mox dicturus sum, ut verosimilius existimaverim.

in ecclesiam
Ætingensem circa
annum 878

68 Et quidem illud in Ætingensi cœnobio quiescens sub annum 878 nobis exhibet Carolomanni regis diploma, quod Aventinus hujus historiam contextens operi suo subnezuit; ex quo, quæ ad scopum meum faciunt, huc transcribo: In nomine Sanctæ et Individuæ Trinitatis Carolomannus, divina favente Gratia, rex.... Noverit industria omnium fidelium nostrorum, presentium scilicet et futurorum, quorum * pro redemptione animæ nostræ ac conjugis parentumque nostrorum quasdam res proprietatis nostræ in partibus Carentaniæ, Scalvinianæque regionis sitas, ad sanctum Maximilianum confessorem Christi, nec non et ad sanctam Felicitatem, septem filiorum Martyrum et matrem tradidimus; quorum corpora in novam nostræ ædificationis basilicam ad Otingas collocare in timore et amore Dei omnimodis curavimus.... Data quinto Idus Septembris anno, Christo propitio, tertio regni domini Carolomanni, piissimi regis in Boiaria, et primo in Italia, Indictione xi. Actum Ranterfodoff curte regia in Dei nomine feliciter amen DCCCLXXVIII.

* forte
quoniam.

B

aut jam ab
anno 876 a
Carolomanno fuerint
translatæ.

67 Sed et sacra hæc pignora jam ab anno 876 in eodem cœnobio reposita fuisse, ex alterius diplomatis, ab eodem rege confecti et ab Aventino ad calcem ejusdem historię editi, verbis, quæ hæc sunt, arguere haud difficile est: Complacuit, inquit Carolomannus, nobis tradere pro augmento mercedis æternæ quandam abbatiam, quæ dicitur Mataseo, ad monasterium noviter a nobis a fundamentis constructum in loco, qui dicitur Otinga, quod etiam in honore sanctæ Dei Genitricis semper Virginis Mariæ, et sancti Philippi apostoli Domini nostri Jesu Christi, aliorumque Sanctorum plurimorum, quorum reliquias, Deo propitio, adgregare potuimus, ornatum esse cernitur.

C

Data sexto Calendas Martii anno, Christo propitio, primo regni domini Carolomanni serenissimi regis Boiorum, Indictione nona. Actum Mantachouæ curte regia in Dei nomine feliciter amen. Anno Christi DCCCLXXVI. Enimvero licet in his verbis S. Maximiliani nomen non compareat, his Sanctorum plurimorum reliquiis, quas undique exquisitas Ætingæ aggregaverat Carolomannus SS. Felicitatis, Maximiliani et aliorum corpora, de quibus in diplomate anno 878 dato mentio est, accensenda esse, quis ut multum verosimile non crediderit? Cur autem Sancti nostri reliquias prius in ecclesia, quam S. Rupertus haud procul ab Ætinga ad ripam fluminis Matichæ, Burgiochirica appellatam, S. Maximiliano nuncupavit, depositas et ex hac ecclesia ac novam basilicam Ætingensem a Carolomanno exstructam translatas fuisse, asserat tom. I, pag. 34 Germaniæ sacræ scriptor Hansizius, non video. Nec illud utique ex diplomatum, anni 876 aut 878 confectorum, verbis superius recitatis liquet. Sed et ex cap. v Historiæ Ætingen-

sis ab Aventino concinnatæ illud etiam non eruitur; hic enim de templo hujus nomini dicato dumtaxat mentio est; de reliquiis autem in hoc capite sicut et in aliis ejusdem Historiæ locis altum silet Aventinus.

68 Hoc igitur tamquam assertum maneat, scilicet S. Maximiliani reliquias in Pongawensi ecclesia sepultas quiescisse donec illa ignito casu incertoque anno subversa in ecclesiam Ætingensem, a Carolomanno erectam, collocatæ ab ipso rege fuerint. Quo usque Ætingæ permanserint, non constat. Aventinus Annalium Boiorum lib. 4 ad annum 907 hæc habet: Ugri Utinum petunt ibi urbem, regiam et monachorum ædem in cinerem et favillas redigunt. Cives, monachi, sacerdotes cum sacris, brachio D. Philippi legati Christi, D. Maximiliani et aliis Divorum pignoribus Bathaviam aufugiunt, eaque in pariete inter duas pyramidas condunt. Quæ Friderico Secundo imperante, pariete vetustate collapsa atque reflecto, primum prodita atque reperta sunt. *E quibus Aventini verbis S. Maximiliani corpus ab anno 907, quo fuerint et omnia vastantibus Hungris, Ætinga deleta, hinc Pataviam translatum fuisse, dilucide datur intelligi; sed, hoc serius contigisse, mox edocebo. Enimvero, re maturius perpensa, cap. IX Historiæ Ætingensis cœnobii idem auctor hæc scribit: Ugri Utinum (quod et Ætingam nominat) cum sacratorum virorum contubernio diripiunt; sola ædicula Deiparæ Virginis nescio quo fato, vim hostis non sensit.... Sacra, quæ in cœnobio veterique Utino recondita fuerant, aut alicubi infossa aut alio translata sunt.... Factum est hoc prælium anno Christi DCCCXVII. Proindeque, quid tum de sacris Maximiliani reliquiis contigerit, cum dubius hæreat Aventinus, dubius et ego hæere debeo. Infossa igitur aut alio translata fuerint Sancti nostri et aliorum corpora, quæ Ætingæ ab anno circiter 876 reposita fuerant, certum est saltem, S. Maximiliani corpus exeunte seculo x in ecclesia Pataviensi quiescisse, ut ex Ottonis III imperatoris diplomate patescet. Hujus diplomatis, ab Hansizio tom. I Germaniæ Sacræ pag. 225 editi, verba quæ ad rem meam faciunt, hic subdo:*

69 In Nomine Sanctæ et Individuæ Trinitatis. Otto, divina favente Clementia, rex., Concessimus, ut liberi cujuscumque conditionis sint, qui destinantur coloni in locis pertinentibus ad sanctæ Patav. ecclesiæ præsulatum in honore beati Stephani protho-martyris Christi constructum et dedicatum, « ubi S. Valentinus et Maximilianus, confessores Christi corpore requiescunt, » situs marka hactenus Luitwaldi comitis a nostrorum ministerialium deinceps sint districtione absoluti. Datum pridie Kal. Octobris anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXXXV. Indictione xiii. Anno autem Tertii Ottonis regnantis ii. Actum Babenbergæ in Dei nomine feliciter amen. Hæc prima mentio, inquit Hansizius pag. 229, de corpore S. Maximiliani Pataviæ quiescentis; nam in diplomatibus antecedentibus, anno 976 emissis et ab eodem Hansizio pag. 219 et seq. editis, de sacris solius Valentini exuviis sermo instituitur. Id, quod argumento est, S. Maximiliani reliquias anno dicto nempe 976 nondum fuisse

Pataviam

D

Ibi manserunt, usque dum

E

F

tandem circa annum 983 in ecclesia Pataviensi depositæ fuerint,

A Pataviam allatas; paulo post tamen eam ad urbem devenisse (incertum, quo anno) certe sub Piligrino (qui ecclesiae Pataviensi ab anno 946, teste eodem scriptore, ad 991 praefuit) quo demum innoscit, eas non sub Henrico Secundo imperatore, uti scribit Hundius, sed sub ejus patre itidem Henrico Bavariae duce, hujus nominis Secundo, nempe illo, qui, ab Ottone Secundo exauctoratus, ab Ottone Tertio restitutus est, ex Ottingensi cenobio fuisse Pataviam transportatas: itaque lumen aliquod detectum est ejus caliginis, in qua dudum citra exitum palpabamus. *Hæc Hansizius, cui libenter assentior; hinc emendanda Molani annuntiatio hodierna, quæ sic habet:* Pataviam S. Maximiliani reliquias transtulit Henricus Secundus imperator. *Exactius scripsit Grevenus, saltem quantum ad id, quod ad Sancti reliquiarum translationem spectat, in suo Martyrologio S. Maximilianum annuntians verbis, quæ hic subdo:* 14 Idus Octobris Maximiliani Laureacensis episcopi et martyris, qui tempore Cari et Numeriani imperatorum martyrii coronam adeptus, postmodum a duce Bajoiorum in Pataviam super litus Ens translatus, in magna veneratione habetur.

ubi in humili loco asservata, demum anno 1289 a Bernardo episcopo sic ut constat

B 70 In humili loco, inquit chronologus Salisburgensis, cujus opus edidit Pezius Austriacorum Scriptorum tom. 1, col. 386 et sequenti, ad annum 1285, reposita erant Patavii beatorum Valentini et Maximiliani corpora in tumba honorabili, de novo in medio ecclesiae Pataviensi erecta, decentius collocavit et incipit reedificare de novo et bono opere ecclesiam Pataviensem Bernardus aut potius Bernardus, dictus de Prampach, qui Gotfridi episcopi locum exceperat: hoc idem innuunt Hundius et varii chronologi, ab Æfelio Scriptorum Rerum Boicarum tom. 1 editi, qui isthanc translationem, tamquam eximium opus Bernardo adscribentes, illud omnes quasi per anticipationem sub annum 1285 reposuerunt, quo scilicet ad sedem Pataviensem assumptus est. Eandem sacrorum corporum translationem Gotfrido, qui Bernardo eodem anno sedem suam moriens cesserat, tribuit qui Lectiones ad festum Translationis S. Valentini die 4 Augusti Patavii legi solitas contexit. Verum, illam serius contigisse, jure merito autumat Hansizius, qui isthanc, nescio qua ratione ductus, anno 1291 affigendam existimavit: anno 1289 illam celebratam fuisse ostendit Bernardi episcopi epistola, qua suæ diocesis fideles, ut, die 3 Augusti, S. Stephano sacra, huic caeremoniæ interessent, admonuit. Hanc epistolam, uti et duas alias, quarum alteram ad suæ pariter diocesis parochos, alteram ad Henricum Bavariae ducem dedit, una cum hujus et illorum ad istas responsis, ex Anecdotorum Pezianorum tom. 6, part. II, pag. 150 et sequentibus desumptas, eodem ordine, quo Pezius eas vulgavit, novis hic typis edendas duxi.

ex hujus ad diocesis Pataviensis fideles

C 71 Bernardi ep. Pataviensis epistolæ. Prima: Encyclica ad suos, quos ad translationem corporum SS. Maximiliani et Valentini invitat: "Electos suos ita Dominus in patria mirificat, ut justorum animæ in manu Dei foveantur, ibi viventes, ubi æterna vita in suo fonte bibitur, ibi gaudentes, ubi gaudium amaritudine non respergitur, ibi quiescentes, ubi pax contra-

rietatis obstaculo non turbatur; repletur ibi in bonis desiderium eorum; divina Majestas illos de torrente suæ voluptatis inebriat, et, ut breviter concludamus, illic semper et in omnibus optime in optimo se habebunt. Venerandas etiam Electorum reliquias in mundo gloria et honore coronat, dum in terrenis collocata cui libet ossa eorum de loco pullulant, sic ut incinerati per carnis materiam vivant et vivificant per singulorum potentiam membra in se arida, vigorem virtutis ægris infundant, ipsique Sancti carne soluti ad vitam carnis et spiritus plerumque resuscitant jam defunctos. Sic divina Clementia civitatem supernam numero et merito Beatorum ædificat, hac visitatione peregrinantis adhuc Ecclesiae fidem illuminat, spe elevat, charitatem inflammat, dum tam aperte ei demonstrat immortalitatis testimonia, dum promissæ hereditatis tam chara Deo pignora in sinu nostro reposita retinemus. Et licet pius Dominus Ecclesiam tuam per orbem diffusam generaliter hac consolatione fecundet locis singulis singulos donando patronos, felicem tamen semperque beatificandam Pataviam præcellentis prærogativæ titulis insignivit, dum ei prima rosa cæli, primus et præcipuus testis Dei, primus et strenuus signifer martyrii, scilicet beatus Stephanus protomartyr Rex a Deo constituitur et Patronus.

AUCTORE D. A. B.

spem

E

72 Huicque flori roseo in augmentum pulchritudinis et decoris integra beatorum Valentini et Maximiliani corpora velut nivei candoris lilia sociantur. Quæ memorata et merito veneranda Pataviensis civitas in ecclesia cathedrali velut in sinu intimo tanquam in maternæ conversationis gestans utero salutari, sperans, quod et ipsi patres et pastores benignissimi sacrum illum locum tanquam peregrinationis suæ receptaculum, tanquam passionis propriæ cubiculum assidua oratione sublevant, beata dexterarum benedictione consignent, ac in præsentem ab omni in pugnatione hostili defendant: in futuro autem resurgendo cum ipsis suos concives fidei comitatu producant repræsentantes eos cum fiducia vultu judicantis. Verum quia idem thesaurus amabilis fuit hactenus in loco et tumulo humili absconditus, nos incongruum judicantes, ut in loco habitationis suæ habeantur inglorii, qui sunt in regno gloriæ gloriosi, cum magis conveniat, ut, sicut in carne viventes mundi erant luminaria posita super candelabrum ad lucendum domui Domini eam ingressuris, sic adhuc intrantes ecclesiam ex collocazione decenti lumen in eis videant sanctitatis, de consilio fratrum nostrorum prænominatos Sanctos in die beati Stephani ad tumbam venerationi eorum magis congruam, favente Domino, transfereamus, quatenus exaltetur in Ecclesia plebis suæ et laudetur deinceps in cathedra seniorum. Ideoque fraternitatem vestram hortamur in Domino et monemus, ut, cum divina dicat Auctoritas: Qui honorat Patrem, jucundabitur, vos tam jucundæ translationi in prædicto die sollempnitatis et lætitiæ vestram præsentiam offeratis visitationi alacriter alludentes. Et

epistola.

F

cum

AUCTORE
D. A. B.

« cum universitas cleri ac populi civitatis Pata-
« viensis diocesis unum corpus et unum ovile
« merito censeantur, expedit vos elevationi tan-
« torum Pontificum reverenter occurrere, qua-
« tenus ipsi vos inter suas custodiant pascant et
« foveant oviculas, si se ut pastores a vobis vi-
« derint humiliter recognosci. Plebes etiam vo-
« bis commissas efficacibus ad hoc monitis indu-
« catis in die translationis ejusdem ecclesiam no-
« stram cum vexillis visitent cathedralem, be-
« nedictionem transferendorum Præsulum et no-
« stram cum larga multorum episcoporum in-
« dulgentia recepturi, sic facientes, ut de negli-
« gentia non possitis argui, sed de diligentia
« mereamini commendari. Datum anno Domini
« MCCLXXXIX. »

et ejusdem
ad suam
diocesis
parochos

73 *Secunda* : Ad parochos suæ diocesis ejus-
dem argumenti : « Dignum et justum est, æquum
« et salutare, ut ecclesia militans se, quantum
« potest, triumphanti conformet. Unde in terris
« digne digni habentur gloria et honore, quos
« Altissimus mirificavit in coelis. Quare nos de-
« siderantes corpora beatissimorum Patronorum
« nostrorum, quæ prius in humili loco erant re-
« posita, nunc in loco magis idoneo collocare,
« celebraturi subsequenter reconciliationem pœ-
« nitentium ob reverentiam translationis hujus-
« modi noviter faciendæ, fraternitatem vestram
« hortamur in Domino et monemus, quatenus
« ob hanc duplicem causam plebes vestras in
« tali die ad veniendum Pataviam inducatis,
« vosque ipsi nihilominus tunc existatis ibidem,
« quia translationi eidem continuare nostram
« synodum cogitamus. »

qui prelato
suo epistola
respondent,
epistola ;

74 *Tertia* : Responsio ad præcedentem episto-
lam : « In vestro felici pectore felix versatur in-
« tentio, ut scilicet in ecclesia fidelium excelsius
« exaltentur corpora sanctæ Pataviensis eccle-
« siæ, imo totius patriæ Patronorum, quatenus
« honoris amplitudinem consequantur in terris,
« qui tanquam veri amici Dei nimis sunt in cœ-
« lestibus honorati. Unde ad tam festivam trans-
« lationem ac etiam reconciliationem pœniten-
« tium plebes nostras solerter induximus et sol-
« lertius inducemus, timentes tantum, quod ac-
« cessui eorum obsistat instans messium colle-
« ctio totius anni commoditatibus profutura.
« Cæterum nos clerici, qui cum Petro, relictis
« omnibus, sequi debemus imperia prælatorum,
« capitulum per vos indictum reverenter, prout
« condecet, accedemus. »

alteraque ad
Bavariæ du-
cem

75 *Quarta* : Ad Heinricum ducem Bavariæ de
eodem : « Cum devotioni Catholicæ consentaneum
« non existat, ut Sancti apud homines habeantur
« inglorii, qui sunt in regno gloriæ gloriosi,
« et ob hoc corpora beatorum præsulum Valen-
« tini et Maximiliani translata de loco humili
« collocare volumus, prout condecet, in subli-
« mi : rogamus, quatenus tali die joconditati
« translationis ejusdem vestra dignetur Sereni-
« tas interesse. »

una cum hu-
jus ad eam
responso hic
adjungitur,

76 *Quinta* : Responsum Heinrici ad priorem
Bernardi epistolam : « Nihil est, quod lumine
« clariori præfulgeat, quam recta fides in prin-
« cipe, quemadmodum lex testatur, nosque cre-
« dentes, quod honor Sanctorum sit recte fidei

« firmamentum, translationi beatorum Pontifi-
« cum, de qua scripsistis nobis, devote propo-
« nimus interesse, sperantes illos oculos esse
« beatos, qui corpora illa corporali visione vide-
« bunt, de quorum glorificatione futura non am-
« bigitur, et quorum spiritus jam in gloria vivere
« dinoscuntur. »

77 *Solemne SS. Maximiliani et Valentini* in decentiori
translationem, ad quam diocesis fideles, parochos
ducemque Bavariæ epistolis modo huc transcriptis
Bernardus episcopus invitaverat, anno 1289 factam
esse ex harum omnium prima nemo non statuet;
verum, inquit, cum die beati Stephani futura
dumtaxat in hac dicatur, pluresque nominis hujus
Sancti, diebus diversis ab Ecclesia culti, invenian-
tur, cujusnam ex hisce festo translatio illa fuerit
peracta, dubitari potest. Ita omnino habet, si sola e
dictis epistolis prima spectetur; ast translationem
cum messis instaret, ac proin sub Julii finem aut
Augusti initium habuisse locum, e tertia seu paro-
chorum ad Bernardum responsoria intelligitur.
Quare cum tunc duo Sanctorum, scilicet Stephani
Papæ et Stephani Protomartyris, quorum prioris
Natalis 2 Augusti, posterioris Inventio 3 die ejus-
dem mensis celebratur, festa occurrant, per Ste-
phanum, cujus die seu festo translationem, de qua
hic nobis sermo, futuram, Bernardus in prima e
dictis epistolis indicat, Stephanum Protomartyrem,
quod huic Pataviensis ecclesia, ut Hansizius Ger-
manix Sacræ tom. I, corollario IX docet, consecrata
esset, designari, tertiaque adeo, qua illius Inventio
celebratur, Augusti die translationem illam acci-
disse, in animum induco.

78 Porro aliam adhuc de dicta translatione, jam
instante, epistolam ad Wolfgangum, monachum Al-
tahensem, idem Bernardus dedit, apud Pezium
pag. 153 editam, cujus verba huc transcribo : Non
sine multa sollicitudine nostro deestis lateri per
momentum, cum opportune, importune casus
difficiles ac juris nos occupent quæstiones. Et
cum translationem Sanctorum et reconciliatio-
nem pœnitentium nobis imminere sciatis, quo-
rum utrumque diligenter convenit consilio prævi-
deri, displicet nobis, quod non statim cognito
nostro adventu Pataviam descendistis. Atque ita
quidem, S. Maximiliani reliquias in decentiori
ecclesiæ cathedralis Pataviensis loco solenni pompa a
Bernardo episcopo 3 Augusti die anno 1289 fuisse
reconditas, e modo allegatis patescit. Verum erit
fortasse, qui, eas e cathedrali ista anno 1300 fuisse
ablatis, e Chronico, quod Bernardus Noricus con-
textit, suspicetur : id enim apud Pezium Scripto-
rum Austriacorum tom. I, col. 1299 sic habet :
Iste sanctus martyr Maximilianus sub Rudolfo
rege et Wernhardo episcopo Pataviensi, scilicet
anno Domini 1300, cuidam viduæ est ostensus
et in domo fratrum Minorum translatus, ubi
nunc multis miraculis claret. Ast in anno isthoc
1300 signando manifestus cubat error. Eo enim
anno Rodulfus imperium non moderabatur, qui
anno 1291 ultimum diem clauserat. Præterea cum
authentica a nobis relata monumenta S. Maximili-
iani corpus in ecclesia cathedrali Pataviensi anno
1289 fuisse asservatum evincant, nec id inde unde-
cim circiter annis post fuisse ablatum, monumentum
a Chronico laudato distinctum prodit, nihil super-
est

D

E

F

est

A est, nisi ut de illa ad domum Minorum translatione cum Hansizio dicatur: Id forte fuit, ut particulam quampiam aut possiderent Minores aut sibi adsererent.

§ VII. De Sancti reliquiis ecclesiæ Tornacensi concessis et ibidem asservatis.

Ex his reliquiis episcopo Tornacensi a D. D. Passaviensibus canonicis

Seculo proxime elapso duo ex S. Maximiliani ossibus ecclesiæ Tornacensi illustrissimus ac reverendissimus DD. Maximilianus Villani a Gandavo, e comitibus Isenghemis, episcopus, quæ a reverendis admodum dominis decano et canonicis ecclesiæ Pataviensis acceperat, solemnibus concessit, ut debito cultu et Officio sancti sui Patroni insignisque totius augustæ domus Austriacæ Protectoris festum in ecclesia Tornacensi celebraretur. Utriusque concessionis a dominis Pataviensibus et ab illustrissimo episcopo factæ instrumentum, quale pro solita sua in me humilitate et benevolentia submitit illustrissimus ac reverendissimus D. D. Cornelius Franciscus de Nelis, Antverpiensis episcopus, olim ecclesiæ Tornacensis canonicus, hic typis subjicio:

per instrumentum hic editum

80 Nos Marquardus de Swendi Baro, Dei gratia episcopus Passauvensis administrator plenarius, decanus, senior et totum capitulum prædictæ ecclesiæ cathedralis Passauvensis vigore præsentium attestamur ac omnibus et singulis hasce litteras inspecturis fidem facimus, quod ad petitionem a reverendissimo et illustrissimo domino domino Maximiliano, Dei gratia episcopo Tornacensi, nobis per litteras factam pro communicanda aliqua particula de reliquiis S. Maximiliani episcopi et martyris in nostra ecclesia cathedrali hactenus conservatis et fide digna habitis et cognitis. Nos ejus petitioni libenter annuentes de nostro thesauro ecclesiastico hanc particulam apud alias S. Maximiliani reliquias inventam supra nominato reverentissimo episcopo Tornacensi, quam summopere et devote colendam promissit, subministrari volumus. In cujus rei testimonium has litteras secreto nostro capitulari munitas tradidimus. Data Passauvæ 25 Augusti 1631. Eratque impressum prædictorum dominorum sigillum capitulare. Concordat. Sign. P. Masureel.

duo brachii ossa anno 1631 concessa fuerunt,

81 Quæ autem fuerint S. Maximiliani ossa, a dominis Passaviensibus canonicis domino Tornacensi episcopo concessa, exponit epistola, a Patre Florentio de Montmorencio, Societatis Jesu presbytero, ad eundem dominum Tornacensem Viennæ die 3 septembris anni 1631 scripta, qua etiam aliquas sed exiguas earundem reliquiarum particulas augustæ Imperatoris genitricis fuisse concessas, innuitur. Hanc epistolam, e Gallico sermone in Latinum versam, huc transcribo: Illustrissime domine. Ut aliquam ex S. Maximiliani reliquiis haud exiguam partem a dominis Pataviensibus obtinerem, quidquid in me fuit, lubens præstiti. Præcipuos adii capituli canonicos et ad illustrissimum episcopatum administratorem, tum forte absentem, scripsi. Idem mecum præstiterunt Societatis nostræ Patres. Duas demum parvas ex

brachio illius particulas accepi, quas ad illam dominationem vestram cum concessionis illarum instrumento, his annexo, transmittito. Quod majorem harumce particulam non acceperim, haud parum mihi dolet. Verum dominus administrator, qui per minorem junioris archiducis Leopoldi ætatem episcopatu præest, patri Rectori jussit, ut ad me scriberet, augustam Romanorum Imperatoris matrem non majorem harumce sacrarum exuviarum partem, quam vestra illustrissima dominatio ipsa habuit, accipere potuisse. His litteris unum epistolæ, a S. Carolo Borromæo ad Cardinalem Battorium, Poloniæ regis Stephani Battorii nepotem, datæ, quam gratissimam fore existimo, exemplar addo. Me humillime reverendissimæ dominationis vestræ gratis commendo, ut longos sanitatis et felicitatis annos illi tribuat, enixe Deum precans, qui sum reverendissimæ dominationis vestræ humillimus in Domino nostro J. C. servus Florentius de Montmorencio. Suscriptio erat: Domino domino Rmo episcopo Tornacensi. Concordat. Sign. P. Masureel.

AUCTORE
D. A. B.

82 Has sacras exuvias a dominis Passaviensibus acceptas non nisi anno 1636 ecclesiæ suæ cathedrali solemnibus concessit illustrissimus D. D. episcopus. Ilius concessionis instrumentum ex Historia Ms. Ecclesiæ Tornacensis a Nicolao de Fief, postea episcopo Atrebatensi, contexta depromptum, rescisis verbis, ad rem haud spectantibus, hic subdo: Maximilianus Villani de Gandavo, ex comitibus d'Isenghien et baronibus de Rassengheim, Dei et Apostolicæ Sedis gratia episcopus Tornacensis, universis patentibus litteris inspecturis et audituris salutem in Domino sempiternam... Pro ornatu majoris altaris nostræ ecclesiæ cathedralis subtiliter ac pretiose acu depingi curavimus certum pro eodem antependium, quod in medio continet assumptionem B. M. V., in partibus lateralibus figuram SS. pontificum Piatii, Eleutherii, Eligii et Maximiliani patroni nostri...

E

quæ ecclesiæ suæ cathedrali solemnibus instrumentis

83 Cumque omnibus perquam notorium sit, qualiter a multis annis atque etiam præsentibus temporibus satan, antiquus hostis fidei Catholicæ, discordiæ seminator ac bellorum excitator, omnes conatus adhibuit, ut imperium et in illo augustissimam domum Austriacam, firmissimum ac unicum fidei et religionis Catholicæ ac orthodoxæ præsidium, tutamen et fulcrum pessumdaret ac penitus aboleret, suscitatis contra eandem plurimum potentissimorum regum et aliorum etiam (pro dolor!) Christianorum principum fortissimis armis, quæ speciali omnipotentis Dei providentia ac SS. Tutelarium intercessione videmus et experimur cum gaudio incassum dictam Germaniam domumque Austriacam oppugnasse: sane particularis ejusdem Germaniæ domusque Austriacæ patronus tutelaris semper fuit et est divus Maximilianus martyr, archiepiscopus Laureacensis, a quo plures imperatores instinctu miraculoso nomen gesserunt, et quia non solum nos, sed etiam plures ex nostra Isenghemiorum familia eodem fuerunt insigniti peculiarem erga eundem divum Maximilianum patronum devotionem gerentes, a multis retro annis virorum gravissimorum usi fuimus opera, ut de ejusdem

hic posito

F

Sancti

AUCTORE
D. A. B.

Sancti corpore, quod in cathedrali ecclesia civitatis Passaviensis summe veneratur, reliquias aliquas consequi et obtinere possemus; quas, postquam cum maximis labore et molestia obtinuissemus, gratias Deo Opt. Max. pro peculiari hoc beneficio agentes, animum nostrum intendimus, ut iisdem debitum impenderemus: in quem finem magnis sumptibus, pari artificio et labore efformari curavimus statuam ejusdem sancti Maximiliani argenteam, in cujus statuæ pectore sub crystallo ibidem adaptato, ipso festo Assumptionis B. M. V. anni 1636 inclusimus duo parva ossa ejusdem S. Maximiliani, quas veras et legitimas ejusdem esse reliquias, tenore præsentium declaramus, prout latius constare poterit ex donatione earumdem ac aliis litteris hic junctis, in quibus particularia aliqua vitam et miracula ejusdem concernentia continentur.

idem illustrissimus
episcopus
Tornacensis

B

84 Subtus vero easdem reliquias inclusimus particulam de peplo B. M. V., quam dono accepimus, dum in itinere Coloniensi, quod fecimus anno 1605, visitarem capellam superiorem ecclesiæ collegiatæ majoris oppidi Aquisgranensis: item unum os de S. Bartholomæo apostolo a nobis alias approbatum: item unum os cranii S. Apollinaris martiris episcopi Ravennatis, discipuli S. Petri, dono receptum et approbatum ab illustrissimo ac Rmo D. D. archiepiscopo Cameracensi, Francisco vander Burcht: item os S. Augustini, episcopi et Ecclesiæ doctoris, a nobis approbatum. Quas omnes reliquias, sicut præfertur, sub dicto crystallo pectori antedictæ statuæ inclusas, quatenus opus est, de novo, tenore præsentium, auctoritate nostra approbamus, et pro veris SS. reliquiis decernimus habendas et venerandas esse. In cujus pedis parte superiori atque inferiori donationis nostræ expressionem in circumferentiam quadratam poni et sculpi curavimus hoc tenore: « Rdissimus Dnus » Maximilianus Villani a Gandavo, e comitibus » d'Iseghem baronibus de Rasseghem, filius Maximiliani d'Iseghem, Dei et Apostolicæ Sedis » gra. Epus Tornacensis, hanc effigiem fieri » vens curavit in honorem S. Maximiliani pontificis Laureacensis martyris sui patroni, in sui » suorumque parentum memoriam donat, dicat » que illam ecclesiæ cathedrali Tornacensis. ornata » natam veris ejusdem Sancti reliquiis, quas ab » ecclesia cathedrali Passaviensi in Bavaria (ubi » jacet sanctum ejus corpus) cum litteris authenticis » accepit. Sit laus Deo, B. Mariæ Virginis et omnibus Sanctis, amen. M. D. C. xxxvi. » In medio vero pedis hujuscemodi continetur inscriptio hac litterula seu caractere Romano: » Sanctus Maximilianus, Laureacensis martyr, » gladio occubuit pro fide Xrsti in persecutione » Deciana Christianorum sub Evilagio præside » anno 280. »

cum aliis
donis intulit.

85 Quam S. Maximiliani statuam argenteam, quam potui, maxime efformatam, pro prima vice in festo Exaltationis S. Crucis proximo, in quo sollemnis annua Tornacensis celebratur processio, in eadem circumferri desiderantes una cum aliis supra memoratis ornamentis et operibus, per nos fieri mandatis, in perpetuum præfatæ sponsæ nostræ spirituali ecclesiæ cathedrali Torna-

centi liberaliter donamus et assignamus ad majorem Dei Opt., Max., ejus Genitricis Virginis Mariæ, SS. Piatii, Eleutherii, Eligii et Maximiliani gloriam et honorem, dictæque ecclesiæ nostræ decorem et ornamentum, obnixè orantes Deum Opt., Max., quatenus per merita et intercessionem gloriosissimæ Virginis Mariæ et aliorum Sanctorum ac præcipue S. Maximiliani, augustissimam domum Austriacam, quæ Catholicam et orthodoxam fidem et religionem sartam tectamque dignoscitur conservare, nec non Romanum imperatorem, regem Catholicum et principes nostros cum toto Belgio in suam tutelam suscipere ac contra omnes inimicorum insultus protègere nobisque in hora mortis nostræ adistere ac in eorumdem Sanctorum consortio suscipere dignetur. In quorum fidem et robur perpetuum præsentibus manu propria signavimus sigillique cameræ nostræ appensione communiri curavimus. Datum Tornaci in palatio nostro episcopali 17 Septembris anno Dni 1636. Signatum erat: Maximilianus Epus Tornacensis; et inferius: Masureel secretarius, cum aliquot litteris junctis ad veritatem dictarum reliquiarum adstruendam. Cum instrumento appendet sigillum dicti Rdissimi dni donatoris. *Hæc quæ ex Historia Ecclesiæ Tornacensis Ms. jam deprompseram, cum eorundem exemplari, quod, adveniente illustrissimo domino Antverpiensi episcopo, a dominis Tornacensibus acceperam, collata concordare reperi.*

D

E

§ VIII. Nonnulla a S. Maximiliano patratata miracula.

Cum de prodigiis, S. Maximiliani ope patratatis, pauca dicturus sim, Commentario huic, quæ ad sepulchrum ejus peracta narrat biographus, multorum oculatus testis, annectere non est mihi animus: duo dumtaxat, licet eorum notitia authentico aliquo aut judicio aut instrumento ad nos perlata non fuerit, luce publica hic, cum ad gloriam Sancti nostri posthumam aliquatenus conducere possint, donanda sunt visa. Primum narrat Pontus Heuterus, seculi xvi elegans scriptor et historicus, in elogio Maximiliani I cæsaris ad rerum Austriacarum libri 13 calcem pag. 364, editionis Lovaniensis, anni 1661, Illius verba huc transcribo: Fredericus, Ciliæ comes, ... memor cognationis beneficiorumque belli tempore aliisque necessitatibus ab Austriacis acceptorum tabulis prolixè cavit, si nullis relictis liberis e vivis discessisset, Austriæ dux in assem sibi succederet, modo ejus temporis cæsar (Cilia enim imperii est beneficium) id ratum habuisset. Interficitor paulo post comes Fredericus, nullis relictis liberis. Quare cæsar Fredericus Austriæ archidux, Maximiliani primi pater, paucis conscriptis peditum cohortibus, jure imperii ac testamento comitis Frederici, Celeiam contendit, incolas veteris novique juris præensione in sua successorumque verba adacturus... Comitissæ Frederici vidua, natione Croata, mulier atrox sævaque, cæsaris Frederico Austriacisque mariti hereditatem invidebat. Parat in Illyrico copias, quibus Ciliæ comitatum cæsari Frederico eripiat.

S. Maximiliani intercessione Fredericus III imperator.

F

Certior

A Certior enim erat facta, caesarem exigua cum manu Celeiam venisse ac proinde justis submissis copiis intercepti posse. Mittit statim ad facinus exequendum cum justa manu Victovicum, virum nobilem militaremque, adeo secreta, ut nil de ejus adventu caesariani ante captam Celeiam resciscerent.

Celeia ab hoste

87 Appropinquante clam cum copiis Victovico, caesar Fredericus praecedenti nocte in somno se admoneri est visus a D. Maximiliano, quam primum migraret, adesse in propinquo hostes, vitae, dignitati ac libertati suae insidiantes, jubente Martyre, in gratiam hujus praemonitionis filio, quem uxor ea nocte concepisset (*hoc in Mss. Pataviensibus non legitur*) Maxemiliani nomen daret. Caesar somno aut potius oraculo motus, suis omnibus dissuadentibus, ex oppidi Celeiae, regia in arcem, quae in edito est monte sita, cum paucis se confert. Advolat prima nocte cum copiis Victovicus Celeiamque occupat. Capit Ulricum, praepositum Frisingensem, caesari sigilliferum (*cellarium vocant*) Joannem Ungnadum, curiae caesaris praefectum, cum omnibus conciliariis maximaque praesidii parte; qui cum se postea magna pecuniae summa redemissent, omnes caesarem Fredericum vatem praedicabant, celebrabant et admirabantur. Victovicus, caesare non reperto, nec arcem suis copiis expugnari posse videns, manere diutius non ausus, ad heram cum captivis est reversus. Caesar tanti beneficii, a Martyre in se collati, non immemor, cum postea ei natus esset secundus ex uxore filius, Maxemilianum vocari voluit novum generi, familiae et caesarum seriei sed sibi successoribusque fausti auspiciatque ominis nomen.

liberatur;

88 *Hac Pontus Heuterus*: cui haud dissonat *Aeneas Sylvius*, periculum, quod Celeia imperatoris capiti aut libertati imminerebat, lib. de Europa Statu sub *Friderico III cap. xv exponens*; Affluit, inquit, praetermisso tamen Sancti nomine, divina Pietas Friderico, quae illi praeter consuetudinem in arce superiore et naturali et humano opere munificentissima, ea nocte dormiendum suaserat; proceres, qui remanserant in oppido, capti omnes, etc.; quibus verbis, *Fridericum non nisi divino quodam adjutum auxilio hoc discrimen evasisse, innuit scriptor, ipsi Friderico aequalis et qui illius gesta litteris mandavit. Aeneas Sylvii verbis fere utitur Laxius, hoc periculum narrans, Commentariorum Reipublicae Romanae lib. XIII, caput vi atque*: Addunt Annales antiquissimi, Maximilianum martyrem loci Celeiae Fridericum tum fuisse caesarem tutatum. Atque idcirco dormienti in arce visionem per somnum occurrisset, ut filio, qui conceptus in Leonora imperatrice fuerat, idem Martiris nomen inderet. Quod liberatus custodia postmodum Fridericus nato filio fideliter praestitit; atque haec vera est inclytissimi ac invectissimi caesaris Maximiliani nominis proprii origo. *Sed et hoc ipsum factum tamquam prodigium, S. Maximiliani ope patratum, habent Courvoisierus in Vita ejusdem Bruxellis edita pag. 330 et sequentibus, Hanssius tom. 1, pag. 35, et Annalium Styriae auctor pag. 228.*

89 *Alterum prodigium in apographo Vitae S. Maximiliani ex Bibliotheca Pataviensi eruto, manu,*

ni fallor, Joannis Bollandi descriptum reperio hisque expressum verbis: In Passaviensis urbis lamentabili incendio, quod 27 Aprilis 1662 contigit in summi templi exusti medio, altare antechorum, SS. Maximiliano et Valentino sacrum, cum eorum sarcophagis et piis exuviis, a tergo adherentibus, integrum mansit. *Deinde additum legitur*: Ista Ascaffenburgo P. Joan. Gamans Coloniam: hinc ad nos P. Jac. Kritzrald. Quod hic insertum dumtaxat volo, quo magis ac magis augetur pius Pataviensium civium erga sanctum eorum Patronum amor et devotio.

AUCTORE D. A. B. et anno 1062 in ecclesia Pataviensis incendio sacra exuviae illatae servantur.

§ IX. De alterius Sancti homonymi reliquis; quis ille fuerit.

A *lterius Sancti cognominis corpus in ecclesia Pirani collegiata asservatur, cujus meminere*: *Candidus Rerum Aquileiensium Commentariorum lib. 2, Manzolius in sua Istriae Descriptione, anno 1611 Venetiis edita, pag. 33, et Valvasorius, ab Annalium Styriae auctore laudatus, et cujus ecclesia Justinopolitana sub ritu duplici memoriam celebrat. Exstant et in Musco Bollandiano de isthoc Maximiliano una et altera Epistola, quibus cum ad sacras ejus exuvias, venerationem ipsis exhibitam, et earundem veritatem, seu hodiernum statum, tum ad ipsummet Sanctum cognominem spectantia, multa et varia erudite proponuntur. Primam ad Joannem Ludovicum Schonlebius, Labacensem archidiaconum, variis operibus editis percelebrem, in hoc Opere non semel ab Henschenio ad diem 19 Junii, S. Nazario episcopo Justinopolitano sacram, et a Papebrochio in Commentario ad translationem S. Maximi die 29 Maii praevio laudatum, scripsit illustrissimus Franciscus Zeno Justinopolitanus episcopus. Alteram patri Papebrochio dedit ipsemet Schonlebius. Cum autem de isto Sancto homonymo nihil certius, quam quod in duabus istis Epistolis habetur ad manus mihi fuerit, eas in varios numeros divisas subnexisque nonnullis pro more Annotatis illustratas hic praelo subjiciendas esse, existimavi. Hoc tamen lectorem monitum volo, scilicet, Schonlebi Epistolam mox edendam in quibusdam locis temporum injuria ita attritam esse, ut verba aliqua utpote omnino delata aut abrasa vix legi queant; ita tamen ut, quae supersunt aut quae verbis deletis vel valde attritis admixta leguntur, auctoris sensum satis reddant: me tandem pauca admodum, uncinulis inclusa, claritatis ergo interdum substituisse. Nunc Epistolas praedictas hic subdo.*

De hoc homonymo dicitur hic dantur Epistolae in quarum prima

E

91 *Illustrissimi DD. Francisci Zenonis Justinopolis episcopi a, ad reverendissimum Joannem Ludovicum Schonlebius Epistola, Justinopoli 10 Septembris 1677 data.*

Justinopolis Episcopus nonnullis a

Reverendissime domine. De Sanctis provincialibus ego amplius non scio, quam quod in scriptis reliquit Manzolius, eo quod nullam nactus sim occasionem videndi, prout desiderabam, provinciam Istriae. Ut autem dominatio vestra reverendissima solvatur onere describendi exemplar, illudque mittendi P. Papebrochio, boni consulet hanc meam coacervationem, quam magno studio collegi ex Venetis et hujusce perve-

tustae

AUCTORE
D. A. B.
de S. Nazario
b

tustæ urbis scriptis, quæ servant pro testata mea erga dominationem vestram observantia.

92 De S. Nazario *b* interdidit memoria cum morte Cardinalis Baronii, cui fuerant transmissa particularia de ejus et S. Elii vita ac morte. Attamen præter ea, quæ adfert Manzolius, addi possunt aliqua de ejusdem inventione ad annum 601 ex testimonio Norici, ex cujus conjectura fieri posset, illum primum hujus urbis episcopum; cum nulla extet aliorum prædecessorum memoria; quodque juxta dictum Manzolium creatus fuerit a Joanne primo summo Pontifice ad instantiam Justini Senioris anno 528, fueritque denominatus pro eo tempore episcopus Istriensis ad usque Justini Junioris tempora, qui a reparata civitate eandem Justinopolim denominari voluit *c*. Hujus igitur Sancti gloriosum corpus una cum reliquiis S. Alexandri PP. et M. occasione bellorum a Genuensibus fuerat ablatum et a Pileo de Marini archiepiscopo Genuensi fuerat restitutum anno 1422 post exacta novem lustra; qua de causa celebratur ejusdem Translatio die 26 Julii cum Officio, prout constat ex authenticis archivii cathedralis ecclesiæ, et insuper festivas de die obitus præfati Sancti, quæ celebratur 19 Junii. Errat porro Ferrarius, qui putat, eam diem esse Inventionis.

et S. Elio
præmissis,
d

93 S. Elius dicitur fuisse diaconus S. Nazarii ejusdemque diocesanus ex Castro Costabona, non longe ab urbe dissito, cujus etiam extat domus, in qua mortuus est, suntque ibidem prosapiæ agnati, Portulana *d* dicti. Ejus sacrum depositum publicæ quotannis venerationi exponitur die 18 Julii, qua die ejus Sancti festivas colitur ad altare proprium sub choro propter multa prodigia, præsertim in doloribus capitis.

hujus Sancti
reliquias a
multis
e

94 Venio nunc ad S. Maximilianum episcopum et M., cujus corpus servatur Pirani *e*, oppido meæ jurisdictioni subjecto, de cujus martyrio, episcopatu et tempore nescimus præter id, quod Candidus in suis Commentariis scriptum reliquit. Hæc scimus tamen, quod ad anno 1303 successiva manuscriptorum attestatione ejus ecclesiæ fuerit semper pro Sancto habitus et adoratus, ejusdemque Sanctis reliquiæ longa seculorum serie ab episcopis antecessoribus nostris fuerint pro veris habitæ et ut tales in consecrationibus altarium sæpe numero adhibitæ.

seculis in altarium

95 In consecratione perantiquæ ecclesiæ collegiatæ et parochialis Pirani, quæ fuit die 24 Aprilis anni 1344, assistentibus novem episcopis, inter consecrata eo die altaria nominatur etiam altare S. Maximiliani consecratum ab episcopo Parentino, et in ara majori S. Georgii tutelaris ejus ecclesiæ reconditæ fuerunt reliquiæ S. Maximiliani, prout habetur ex uno Breviario antiquo manuscripto in membrana « iv Idus Octob. » Maximiliani episcopi et M. Sunt ejus reliquiæ « in altari S. Georgii. » Ecce autem inscriptio in marmore consecrationis ejusdem ecclesiæ, in qua inscriptum est: « Anno Dni MCCCXLIV. Indict. XII, die Sab. mens. Apr. in festo S. Georgii M. in præfata ecclia Piranensi, tempore Potestariæ et Regiminis Egreg. et Potentissimi Viri D. Marci Contareni honorab. Potest. Terræ Pirani, ad honorem Dei et Gloriosæ Virg. Mriæ et sub vo-

cabulo præfati B. Georgii M. pretiosi consecrata fuit Ecclia Piran. Per prædm. Rdm in Xto Patrem et D. D. Marcum, Dei et Aplicæ Sedis Epm Justinopol. gra. ex cujus auctoritate prædicta die consecrata fuerunt in præfa. Ecclia Altaria infrascripta per superscriptos et infrascriptos Rdos Pres Dnos Episcopos, videlicet: altare S. Georgii per D. Frat. Gratian., Epm Polensem. Altare S. Mariæ per D. Frat. Andream Epm Caprelanum. Altare S. Maximiliani per D. Frat. Joannem Epm Parentinum. Altare S. Marci per D. Frat. Jacobum Episc. Scarpatensem. Altare S. Luciae per D. Fr. Jacobum Episc. Evelonens. Altare S. Catharinæ per D. Fr. Marcum Episc. Domacensem. Altare S. Antonii per D. Natalem Epm. Emom. Qui dominus Epcus Justinop. et præfati D. D. Epoi una cum Dno Ladislavo Epcō Petenens., qui dictæ consecrationi interfuit, et singuli eorum exauctoritate præfata omnibus et singulis, qui devote accesserint ad dedicationem et consecrationem ipsius ecclia, unius anni indulgentiam, et eis, qui devote accesserint annuatim in anniversario supradictæ ecclia et aliis festivitibus, ut præmissum est, perpetuis temporibus 40 dierum indulgentiam in Domino relaxantur. »

96 Item in consecratione aræ S. Quiritii ecclesiæ S. Thomæ apostoli ejusdem terræ fuerunt positæ reliquiæ sequentes, prout patet ex manuscriptis Breviariis antiquis. « Pridie Non. Maji » 1443 Consecratio altaris SS. Quiritii, Julitæ et Laurentii, in quo sunt reliquiæ SS. Stephani » Protom. Maximiliani M. S. Laurentii M. et » aliorum. Kalend. Maji Philippi et Jacobi 1471. » Consecratio ecclia SS. Apostolorum Thomæ, » Philippi et Jacobi, in quo altari sunt reliquiæ » Protho M. S. Stephani et S. Leonis PP. et S. » Maximiliani M. » Nec tantum erectum fuerat altare in honorem S. Maximiliani, prout supra dictum est; verum et erat confraternitas ejusdem tituli. Constat id ex 13 Bullis integris illæsis una cum sigillis dependentibus variorum Episcoporum, Archiepisc. et Patriarcharum Venetæ ditionis et aliarum, quæ brevitate gratia omituntur, sufficere hæc, quam subnectimus.

97 « Nos Marcus, miseratione divina episcopus Justinopol., F. Joannes episcopus Parentinus, Natalis episcopus Emon., F. Gratian. episcopus Polensis, F. Jacobus episcopus Evelonen. F. Marcus episcopus Domacens. F. Jacobus episcopus Scarpatens. Ladislaus episcopus Petenens. Andreas episcopus Caprelanus, universis Christi fidelibus præsentibus litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Quoniam, ut ait apostolus, omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi, prout in corpore gessimus, sive bonum sive malum operemur. Nos Patrem missionis æternæ misericordiæ operibus prævenire et Sanctorum intuitu id seminare in terris, quod, reddente Domino, cum multiplicato fructu colligere valeamus in celis, firma, spe fiduciaque tenentes, quoniam, qui parce seminat, parce metit, et, qui seminat in benedictionibus, metet in vitam æternam. Cupientes igitur, ut fraternitas S. Maximiliani episcopi de Pirano Justinopolitanae diocesis, dignis et congruis honoribus frequentetur, et frequentantes in missis fraternitatis præfatae, atque pro operibus labore

D

E

consecrationibus reconditas,

F

sub illius nomine sodalium institutum;

perpetuæ

A perpetuæ quietis munere gratulentur. Omnibus vere poenitentibus et confessis, qui dictam fraternitatem visitaverint in missis et quandocunque Officium aliquod celebrabitur in dicta fraternitate, seu ad altare S. Maximiliani prædicti, et qui ad fabricam, luminaria, ornamenta et alia dictæ fraternitatis, sive altari memorato manus porrexerint adiutrices, nos et quilibet nostrum de omnipotentis Dei gratia et misericordia, B. M. Virginis Gloria, BB. Petri et Pauli ejus apostolorum et SS. Martyrum Hermacoræ et Fortunati, omniumque SS. meritis et intercessione confisi, 40 dierum de injunctis sibi poenitentis misericorditer relaxamus. In cujus rei testimonium præsentibus litteras nostrorum sigillorum jussimus appensione muniri. Datum Pirani die 24 mensis Aprilis sub ann. Domini M. CCC. XLIV. Ind. XII, Pontificatus summi Pontificis Clement. Sexti anno secundo. "

supple indulgentiam

celebratum tandem fuisse Officium, edocet.

B 98 Celebrabatur insuper de eo Officium sub ritu duplici XII Octobris, prout legitur in Missalibus et Brevariis antiquis manuscriptis, uti supra dictum est. " Quarto Idus Octobris S. " Maximiliani Epici et M. " Ex quibus omnibus clare patet, sancti Maximiliani probata sanctitas, tot prælatorum sanctæ Ecclesiæ auctoritate nixa, et a 300 et amplius annis, in quibus ejus memoria recentior fuerat, sciebanturque ampliora de eo veræ et indubitæ sanctitatis argumenta, quæ si non fuissent clare substantia, non præsumpissent tot ejus temporis prælati ea Actis publicis et propriis sigillis testata facere, et dictum sanctum Maximilianum pro episcopo et martyre decantare.

Quis autem fuerit, non edicit illustrissimus, qui illius

99 Unde concludi potest, non eum illum esse, quem Pelagius Papa Schismaticum nominat, cum non constet, utrum fuerit in Istria episcopus, veluti ait Baronius, et a tempore martyrii sui constituitur antiquior schismate, quod natum fuerat anno 556, quo tempore cessaverat persecutio tyrannorum contra Ecclesiam. Neque ausim affirmare, fuisse Maximilianum illum Ravennatensem, qui floruit illis temporibus, et ipse patria Istrianus Polensis; quo in genere remitto me ad aliorum judicium dicentium, schismaticum illum fuisse episcopum in Istria, uti assertit Ughellus, qui debuisset seriem texere episcopatum Istriæ; Palladius tamen clarissime illum fuisse assertit, qui erat Ravennæ. Non potest enim dici de sancto Maximiliano nostro, quod is idem sit, qui Æmonensis, cum unus illorum martyrium sustinuerit sub Decio in civitate Asiae et alter Emæ; festivitas porro unius celebratur die 20 Maii, et alterius die 12 Octobris. Nec enim post adhibitam diligentiam reperiri potuit unquam castrum vel oppidum aut pagus ullus dioceseos vel provincie totius Istrianae, cui nomen Postema f.

f sacrarum exuviarum statum hic describit.

100 Restat igitur solum, ut dicamus, utrum Pirani sit totum sancti Maximiliani corpus, an vero sola aliqua ejusdem corporis pars? Facta igitur collatione corporis et ossium, quæ etiamnum in præsentiarum reperimus, sunt seq. major et potior pars cranii cum 3 particulis ejusdem et una parte maxillæ inferioris, cui insunt duo dentes. Vertebrae omnes colli. Claviculæ et

Tomus VI Octobris.

duo ossa spatularum humeralium cum 14 costis spuris ac legitimis. Ossa brachialia dextræ et sinistrae partis tam superiora, quam inferiora cubitalia numero sex, omnia integra, excepto solo sinistro quod nonnihil fractum est. Vertebrae item lumborum spondiles dictæ numero 5, addita una, quæ cum iisdem connectitur. Item os sacrum, quod consequenter a summo deorsum nequitur, integrumque est una cum tibiis pedum, quæ nonnihil arrosæ sunt; item osse dicto ischios. Est item unum os pedis sinistri, quod dicitur astragalum, et pedis dextri os naviculare, itemque duo alia pedis; unum et alterum manus. Quæ omnia ossa efficiunt conjunctim hujusmodi annexam figuram, cui cum præter pauca ossa desit nihil efficiatque integraliter nobiliores corporis partes, potest affirmari, esse corpus integrum; quo in casu erravit Manzolius affirmans in scriptis suis, non exstare in præsentiarum corpus totum sed partes tantummodo aliquas g. Hæc pauca præscribere potui, quæ cum post tot patriæ hujus ruinas et excidia adhuc extent, eadem æqui bonique consulere dignetur. Dominationi vestræ Rmæ addictissimus obligatissimus servus sign. Franc. Episcus Justinopolitanus.

AUCTORE
D. A. B.

101 Epistola D. Joannis Ludovici Schonlebi, ad R. P. Papebrochium, Labaci 25 Septembris 1677 data:

Nec illud edicit in epistola sua hic apposita Schonlebius, qui discernens

Admodum reverende pater. Post longam inquisitionem obtinui Venetiis per admodum reverendum patrem Rectorem Labacensem exemplar unum Manzolii (Candidus haberi non potest, sed parum habet de Sanctis) quod paternitati vestræ admodum reverendæ transmittito et simul addo Calendarium ecclesiæ Aquileiense, ut videri possit quibus diebus aliqui Sancti, qui non extant in Martyrologio celebrantur. Addo etiam litteras Illmi episcopi Justinopolitani qui a me requisitus respondit, quæ scire potuit de corpore S. Maximiliani episcopi et martyris quod servatur Pyrrhani in Istria suæ dioceseos quam proxime visitavit.

g
E

102 Quærebam occasione verborum Manzolii fol. 33, ubi hisce, ex idiomate Italico, quo e Manzolio a Schonlebio hic recitantur, in Latinum conversis, ait " Massimilianus imperator in Italiam " venit, Aquileiam inde perrecturus; pervenit " autem ad Italiæ urbem, Emam nomine, in " extrema planitie ad Alpium radices sitam, " non longe Postema terra, ubi Maximilianus " episcopus martyrium passus est; cujus corpus " in ecclesia Pyrrhanensi religioso cultu honoratur. " Nunc autem non totum corpus, " sed " illius pars dumtaxat habetur h " ... Ubi sit illa terra Postema, in qua S. Maximilianus passus est, respondit Illmus, in Istria nullum esse hujus nominis vestigium; unde arbitror, Manzolium intellexisse Asiaticam i ... Est Celeia distans Labaco k 9 milliariibus et consequenter attribuisse suo Maximiliano, quod verum est de S. Maximiliano Laureacensi passo Celeiæ, præsertim cum uterque celebretur 23 die Octobris. Dubitabam... an ille fuerit (vel sit) cujus corpus fere integrum (ut in adjecta figura) servatur Pyrrhani, civitate distante duobus millia-

de illius martyrii loco
F

f

z

k

AUCTORE
D. A. B.

ribus Germanicis Justinopoli et celebratur sub duplici ritu : ad hoc respondit, uti in ipsius litteris [videre est].

et aliquibus
Sanctis

103 Ego autem sic discuro : cum nullum sit dubium, extare Pyrrhani alicujus sancti Maximiliani episcopi et martyris corpus propter traditionem et venerationem aliquot seculorum. forte est error aliquis in nomine et censendus potius dici Maximus vel Maximianus, sed non inuenio, cui etiam sub tali nomine hoc possit convenire. Non enim potest esse S. Maximus Aemonensis, passus in civitate Assesia (quam Asiam nominat Manzolius) nimirum prope flumen S. Viti sive Tarsaticam Veterum, ubi nunc oppidum Brebir, ut divinat Niger apud Ortelium, quia hujus S. Maximi corpus habetur Venetiis ad S. Cantianum, ut testantur Manzolius, et nuper in suis litteris P. Daniel Simonetti procurator domus professæ Venetæ.

quasi cognominibus, contendit,

B

104 Non est etiam S. Maximus martyr in Illyrico, de quo Martirologium Romanum ad 8 Augusti, quia hic non fuit episcopus ; non est etiam S. Maximus Veronensis (cujus corpus, ubi requiescat, dicit Ughellus ignorari) quia iste non fuit martyr. Non est etiam S. Maximilianus episcopus Ravennas, qui fuit natus Polæ in Istria, quia hujus corpus putatur superesse Ravennæ et non fuit martyr. Non est etiam S. Maximilianus Laureacensis episcopus et martyr [quia ejus corpus] servatur in tumba marmorea Passavii testibus Urgello, ... Brunnero in Annalibus Boicis, Radero in Bavaria Sacra, P. Bollandus in Vita S. Valentini, Velsero, Adelzreittero et aliis ; et ego ipse vidi tumbam illam Passavii ad altare, quod est in medio ecclesiæ cathedralis Passavii et adfui 12 Octobris sacro ibidem cantato per decanum hujus temporis anno [1663]. Non est etiam S. Maximilianus episcopus martyr, de quo Martirologium Romanum ad 29 diem Octobris ; quia iste idem est cum Laureacensi et ea die solum celebratur ejus [secunda] translatio, ut bene divinat P. Bollandus.

hunc fuisse de quo Pelagius ad Narsetem, qui primo a schismate conversus,

C

105 Restat ergo, ut suspicer, an ille fuerit Maximilianus episcopus Istriæ, de quo Pelagius Papa scripsit ad Narsetem exarcham circa annum 557 et qui tunc communicabat schismaticis propter tria capitula. Sugerit mihi hunc P. Bollandus in Vita Maximiliani Ravennatis. Nihil autem repugnat, schismati adhæsisse et postea resipuisse ac sancto fine coronari, quod etiam accidit S. Ingenuino episcopo Brixiensi, Agnello Tridentino et aliis. Sed quomodo potuit esse martyr, dicit Illmus Justinopolitanus, cum eo tempore non fuerint persecutiones Ecclesiæ ? Respondeo, id potuisse evenire per Longobardos, de quorum ingressu in Italiam S. Gregorius Papa lib. III Dialog. cap. xxxvii scribit, quod, licet fuerint plerique Ariani, multi tamen idololatræ vel relapsi, qui Catholicos cogebant ad manducandas carnes idolatitias et ad adorandum caput capræ. Porro Maximilianus ille episcopus Istriæ, (sive, ut puto, Capitis Istriæ et Justinopoleos) fuit schismaticus anno 556. Longobardi Italiam ingressi sunt anno 559. Intra annos 13 potuit resipiscere et, quod resipuerit probo, quia cum fuerit suffraganeus Aquileiensis patriarchæ, se-

cutus est suum metropolitam sicut in schismate, ita est in penitentia : atqui Paulinus patriarcha, qui tum sedebat et anno 570 mortuus est, ante finem vitæ, teste Palladio, reconciliatus fuit Apostolicæ Sedi, incertum, quo anno, ... quod anno 568 vel paulo antequam Longobardi irrumperent in Italiam, Apostolicæ Sedi reconciliatus fuerit S. Maximilianus et paulo post pro fide Christi, eo quod noluerat adorare caput capræ, subire martyrium [potuit].

106 Firmo hanc conjecturam ex eo, quod Longobardi, priusquam in Italiam penetrarent, transiverat [per] Istriam. Nam, teste Paulo Diacono lib. II, cap. vi l de Rebus Longobardicis, Alboinus rex exercitum suum duxit ex Pannonia inferiore per Japidium Veterem m ... [Liburniæ] limites, conscendit montem, a quo posset videre a longe Italiam. Diciturque mons, ut ait Diaconus, postea retinuit nomen MONS-REGIUS. Diu indagavi, ubinam esset iste mons. Lazius in Commentariis Reipublicæ Romanæ XII. cap. v putat esse, quem vulgo dicunt DERVOGEL, ubi castrum Kunigsperg, sed ex nullo Styriæ monte videri potest Italia. Putabam deinde, esse montem in Istria, qui dicitur MONTE-MAGIEZO ; sed hic est in ipsa Italia. Rescivi demum prope flumen S. Viti et ... extare montem, qui hodie a populis vocatur KRALEUI-VERCH et subjecta ei planities KRALEVIZA, id est Slavico idiomate, Regis-Mons et Regium-Patrum, ex quo dicunt videri partem Italiæ et ipsum mare. Jam ergo inspicitur mappa, quod, qui Tersato velit transire in Forum-Julium, necessario pertransire debeat mediam Istriam.

107 Et hac occasione potuit accidere, ut Longobardi, venientes in insulam Caprariam (sic dictam sane propter capras pasci solitas, quæ post triennium restaurata nomen accepit Justinopolis) occisarum caprarum capita Christianis adoranda proponerent et reluctantes occiderent, inter quos potuit esse etiam Massilianus episcopus Istriæ sive Capitis Istriæ. Errat enim Ughellus, qui primum Justinopolis episcopum ponit anno 756, quia dudum ante ibi sedit S. Nazarius, cujus corpus inventum est anno 601, ut habent Annales Norici n. Quod si forte Maximilianus jam dictus hac vice evasit furorem Longobardorum, potuit sane supervivere ad annum 598, quo item, Paulo Diacono teste lib. IV, cap. xxv, Longobardi cum Avaribus et Slavis (tunc adhuc idolicolis) Istriam sunt ingressi, universa ignibus et ferro vastaverunt. Atque ita non defuit Maximiliano occasio martyrii. Sed, an re ipsa ille Maximilianus hanc gratiam sit consecutus, qui fuerat schismaticus, pro certo asserere non possum o.

108 Quod vero Pyrrhani festum ejus celebratur die 12 Octobris, quo etiam celebratur S. Maximiliani Laureacensis, nihil obstat : quominus sint et dicantur diversi : quia plures ecclesiæ, cum nesciunt diem, quo sunt defuncti, assueverunt * illos celebrandos ea die, qua Romana Ecclesia consuevit celebrare alios Sanctos ejusdem nominis. Sic apud P. Bollandum die 14 Februarii celebrantur 5 aut 6 Valentini diversi. Et Labaci in templo Societatis, ubi habentur insignes

reliquiæ

D

a Longobardis occisus

l

m

E

in Istria pro Christo

F

n

o

mortem

* assumunt.

A reliquiæ SS. MM. Januarii et Sociorum, ab antiquo celebratur eorum festum 19 Septembris; jam audio translatum, licet hic S. Januarius diversus omnino fuerit ab eo, cujus corpus asservatur Neapoli et sanguis bulliens.

obire potuit,
quod

109 Puto autem quod ille Istrianus S. Maximilianus aliquot seculis latuerit propter barbariem et vastationes provinciae, et forte post Caroli Magni tempora thesaurus ille extractus in lucem, ab eo tempore honoretur, licet non extent documenta antiquiora, quam ab anno 1300, ut patet ex litteris illi Justinopolitani. Hæc mihi occurrebant suggerenda, quæ melius paternitas vestra poterit digerere et examinare ac forte invenire verum illum S. Maximilianum Pyrrhænensem Istriæ episcopum martyrem. Æmonæ meæ vindicatæ exemplar misi patri Ferdinando Elwanger Viennam per partes, suppono, quod transmiserit jam Antverpiam. Si Candidum adhuc potuero acquirere, etiam mittam. Interea laborantibus pro gloria Dei et SS. precor multos annos sanos et canos et felicem in tam sancto Opere progressum, cui si quid ulterius ego subservire possim, imperent et experientur, quod sim admodum reverendæ paternitatis vestræ et Sociorum laboris paratissimus servus. Sign. Joannes Ludovicus Schonleben.

nec verosimile

110 Ex transcriptis hisce duabus litteris, quid de Sancti hujus homonymi reliquiis, quidve de hoc ipso homonymo sit sentiendum, dijudicare poterit lector. Veras esse hujus Maximiliani reliquias, legitimum ac perantiquum sacris his exuviis cultum fuisse exhibitum, ex authenticis hic appositis probatur monumentis. Sed quis fuerit ille Maximilianus, cujus sacra pignora Pirani asservantur, nec edocet illustrissimus episcopus, nec edicit vir eruditus Schonlebius, qui conjecturis conjecturas addens, eum fuisse Maximilianum, de quo Pelagius Papa primus nomine epistola 2 ad Narsetem patricium et ducem in Italia, Conciliorum Labbeanorum tom. V, col. 791 edita scripsit, suspicatur. Hæc sunt Pelagii verba: Thracius siquidem atque Maximilianus, nomina tantum episcoporum habentes, et ecclesiasticam ibi unitatem perturbare dicuntur, et omnes ecclesiasticas res suis usibus applicare. Ast, utrum reipsa Maximilianus in Istria exstiterit episcopus, ex his Pontificiis litteris minime eruitur. Hoc unum ex iis scilicet, Thracium et Maximilianum ecclesiasticæ unitati adversos stetisse, constat, multorumque excessuum reos fuisse. In tantum, inquit Pelagius, ut contra unum eorum, id est, Maximilianum, usque ad nos per tam longum iter, necessitate compellente, quidam infatigabiliter venientes preces offerrent.

mihî apparet.

111 Maximilianus igitur istic aut sedem ab Urbe valde dissitam occupabat aut, quod etiam probabile est, provincias ab Urbe longe remotas deprædatus aut per eas grassatus fuerat; sed ex hoc illum alicui Istriæ civitati præpositum fuisse episcopum procul dubio non liquet: verum, etsi præfuisset, cum teste Ughello Italix sacræ tom. V, col. 396, 471, 475, 228, plures sedes in Istria jam tum Æmonæ, Polæ, Parentini, Petini erectæ fuerint, non est, cur ecclesiæ Justinopolitanæ quam aliarum supra nominatarum ecclesiarum tabulis Maximilianum

potius inscribendum existimet Schonlebius. Quis autem fuerit hic episcopus, prodit altera Pelagii epistola, Conciliorum tom. V, col. 794 vulgata, Gaudentio, Maximiliano, Gerontio et Justo inscripta, qua eos, quod schismaticis partibus adhæserint, reprehendit. Eos enim in Tuscia fuisse episcopos, ipsamet epistolæ indicat inscriptio, quæ sic habet: Gaudentio, Maximiliano, Gerontio, etc. per Tusciam (episcopis) Pelagius. Ex cujus epistolæ verbis consecrarium sit, ipsum hunc Maximilianum, Tusciæ episcopis annumeratum, eundem prorsus fuisse, de quo datis ad Narsetem litteris conquestus fuerat idem Pontifex. Hoc proinde unum certum manet, scilicet isthunc Maximilianum, de quo Schonlebius, a Romanæ Sedis unitate defecisse variasque per Italiam exercuisse grassationes. Sed an resipuerit, an schismate etiam ejurato subierit martyrium? Qua occasione quove tempore pro Christo mortem obierit? omnino incertum est, nec proinde verosimilis Schonlebiî de illo opinio; cui autem cæterarum subscribenda sit, definire non ausim.

AUCTORE
D. A. B.

ANNOTATA.

a Vir pietate et eruditione celebris, qui, teste Ughello Italix sacræ tom. v, col. 394, sacra hac thiara Justinopolitana 16 Februarii 1600 donatus, die 14 Augusti anno 1680 Venetiis obiit.

b De S. Nazario die 1x Junii in Opere nostro actum est.

c Urbs est Istriæ primaria, Italix Capo d'Istria vocata, olim sub patriarchatu Aquileiensi, nunc vero sub archiepiscopatu Utinensi, quem juxta ac Goritiensem Benedictus XIV patriarchatus illius a se suppressi loco anno 1751 erexit.

d De illo ad xviii Julii disserens ad hæc epistolæ verba Sollerius ait: Poterat hoc taceri. Malim admittere festivitatem celebrari ad altare proprium sub choro propter multa prodigia, præsertim in doloribus capitis. Hoc celebrent Sancti cultores. Ast alii de Eliano genere non vane gloriantur.

e Oppidum istud decimo a Justinopoli milliario in promontorio situm distat. Ibi collegiata ecclesia cum plebano et quinque canonicis et duo cœnobîa Franciscanorum. Ughellus Italix sacræ tom. V, col. 380.

f Schonlebius, qui in epistolam suam episcopi Justinopolitani verba hæc intulerat, dein, re maturius perpensa, in additamento quodam Ms. ad epistolam suam, Papebrochio datam, quod in hagiographorum Museo reconditur, de hujus loci situ nonnulla proponit, quæ huc transcribo: Finieram litteras, inquit, cumque vellem eas transmittere, habito discursu cum admodum Rdo P. Rectore de Sanctis Manzolli fol. 33, ubi memorat Postemam terram, prope quam S. Maximilianus passus scribitur, occurrit locus, Slavis dictus Postoina, Germanis vero Adlersperg, in mappis corrupte Adelsperg, quia Postoina apud Slavos Aquilam significat; est modo oppidum cum castris spectans ad principes Eggenbergicos seu Haspergicos, et situm non procul a limitibus Istriæ, ut videre est in mappa Meriani... Saltem

Postoina

AUCTORE
D. A. B.

Postoina seu Adelsperg posset esse illa terra vel locus, prope quem passus fuerit S. Maximilianus Pyrrhanensis, quia non procul Pyrrhano et Justinopoli distat Postoina. *Secundum aliam notam Ms. locus positus dicitur in Japidia inter Justinopolim et Labacum seu Emonam.*

g *Accurate huic sacrarum S. Maximiliani exvitarum descriptioni figuram adjecit illustrissimus episcopus, qua omnia ossa, quæ tunc temporis in ecclesia Pyranensi asservabantur, delineata sunt. Huic figuræ submeza sunt verba Schonlebius manuscripta, quæ sequuntur: Ossa de corpore S. Maximiliani, episcopi et martyris, quæ de facto anno 1675 in ecclesia collegiata Pyrrhani in Istria, diocesis Justinopolitanae, prout curavit delineari hoc ipso anno Illustrissimus et Reverendissimus D. Franciscus Zeno, episcopus Justinopolitanus, et ad Joannem Ludovicum Schonleben die 10 Septembris ejusdem anni transmittit, cum documentis, quod ab anno 1303 semper hæ reliquiæ ibi fuerint in maxima veneratione et festum Sancti celebratur ibidem sub duplici 12 Octobris.*

B

h *Ex verbis partim integris, partim deletis, partim attritis, quæ in autographo transcriptis superius annectuntur, apparet hujusce auctoris sensus, quem hic exhibeo. Manzolius hic loquens de itinere Maximini imperatoris (quem corrupte Maximilianum vocat) prout late describunt Herodianus libro 8 et Julius Capitolinus in Maximinis, pro Emona civitate substituit Emum,.... errore librariorum, ut putavit Cluverius Italiae Antiquæ lib. II, cap. II. Cætera, ut in autographo.*

i *Quam etiam Asiam vocant, nunc autem Beribir aut Berbir, Tergesto, quam Labaco, ubi passus est S. Maximus episcopus Emonensis, de quo ad diem xxx Maii in hoc Opere actum est, vicinior.*

k *Urbs hæc, quam etiam Veterem Emonam fuisse suspicatur Schonlebius, episcopalis est in Carniolia caput, 9 leucis a Tergesto distans, Baudrando in Lexico Geographico teste.*

l *Aut potius capite octavo editionis anni 1595, pag. 54, ubi illud totum narratur.*

C

m *Regio hæc est Illyrici Occidentalis, in triplicem olim, ut Baudrandus aliique geographi docent, partem distincta.*

n *Ughelli textum emendavit Coletus, qui novam Italiae sacrae editionem curavit et Nazarii episcopatum circa annum Christi 624 reposuit.*

o *Schonlebius in additamento Ms. ad ejus epistolam, de Postema et de loco, ubi sanctus Martyr obiit, disserens hæc addit: Cum Joannes Claudius primus scripserit Postemam terram atque ab eo desumpserit Manzolius, vel est error amanuensis, vel Candidus ex antiquis cartophilaciis male legit. Verba Candidi appono, cum de Maximini itinere agit: Ad Italiae pervenit civitatem Maximinus, in extrema planicie ad Alpium radices sitam non longe ab oppido Postema, ubi Maximilianus episcopus martyrium passus est, cujus corpus in aede Piranensi veneratur. Eam autem urbem non Emonam, sed Emonam, aliud oppidum Capitolinus appellat, castrametatumque Maximinum in campo inter eam et Artenam dicit, cui sententiæ locorum nomina adhuc vigentia ad stipulantur. Ex quo, pergit Schonlebius, rursus*

colligo; quod sit ambigua locutio et referri possit martyrii locus tam ad Emonam seu Emonam, quam ad Postemam seu Postoinam. Unde, si Emonæ passus fuisset ille Sanctus, posset dubitari, an non fuerit episcopus Emonensis et diversus ab illo Maximiliano, Istriae episcopo, de quo supra (num. 103) disputatum. Certum est, quod primis seculis fuerint episcopi Emonæ, durantibus imperatorum persecutionibus; non constat autem, quod Caput Istriae vel Justinopolis ante annum Christi 500 habuerit aliquem episcopum. Et proprius Emonæ (id est, Labaco) Postoina, quam Justinopoli vel Pyrrhano; consequenter probabilius est, fuisse episcopum Emonensem, quam Istriam, et passum primis seculis haud procul a sua cathedrali, sicut etiam S. Maximus Emonensis passus est Asiae prope Tersatum, quia forte illo tempore Emonensis diocesis tam procul extendebatur. Hæc pro conjectura sint; nihil enim certi possum statuere. Ita Schonlebius; et quid mirum, quod in rebus tam arduis definiendis dubius et ego hæserim!

D

E

ACTA

AUCTORE ANONYMO.

Ex apographo Cellensi a Pezio edito, et cum variis nostris apographis collato.

PREFATIO.

Si Christiana religio devota celebritate veneratur quoslibet Sanctos, quos, vel scripto vel relatu præconante, credit et sperat per diversas mundi partes Deo placuisse, suis meritis et regni celestis gloriam possedisse; merita tamen sanctissimi patris et patroni nostri Maximiliani eximii laudum præconiis attollere nos debemus, cujus luculenta doctrina primitus agnitionem nominis Christi atque fidem Catholicam nacti sumus, cujusque pretioso cruore terra nostra rubricata est, cujus denique corporali presentia fruimur et patrocinio gubernamur. Tradunt namque Scripta sanctorum Hermagoræ et Fortunati a, quod post gloriosam ascensionem Domini nostri Jesu Christi, beati apostoli, quos ipse Rex regum et Dominus dominantium constituit principes super omnem terram, cum jam in fines orbis terræ verba eorum exissent, et nimis confortatus esset principatus eorum; ipsi per se et per suos discipulos, ubi jam semen Verbi Dei sparserunt, ecclesias cathedrales, tam episcopatum quam archiepiscopatum, propter vitandum confusionis malum certis distinxerunt limitibus per universum orbem et ipsas propriis sacerdotibus commiserunt regendas b. Inter quas sancta Laureacensis ecclesia, nec tempore, nec dignitate posterior,

F

a

b

A posterior, nomen metropolis et archiepiscopatus
 c d titulum primitus est sortita. Cujus provinciae ter-
 mini fuisse dicuntur : ab Oriente fossatum Villa-
 num c; ab Occidente flumen Li kaos d, quod Ger-
 mani Lech nominant, et per Mœsias Occidentales
 e Napa, Ekara, Odrita; a Meridie Liburnia, quam
 Drava flumen percurrit; ab Aquilone autem
 Wandalus, Pelsa lacus e, Tizla flumen. Infra
 quos terminos viginti duæ civitates famosæ, nec
 minus opulentæ continebantur, quas omnes ipse
 Laureacensis episcopus per se et suos suffraga-
 neos gubernabat.

2 Celeia vero, una de numero civitatum præ-
 missarum quondam opinatissima, divitiis referta,
 habitatore stipata, armis potens, generositate
 nobilium et illustrium civium inclyta, turrium
 atque marmororum palatiorum ædificiis insignis,
 in rebus bellicis ex frequenti exercitio instru-
 ctissima, atque ita celebris et famosa exitit, ut
 f quasi altera Troja merito dici posset f. Quæ,
 quia nulla potestas esse morosa potest, ex per-
 missione divina postmodum a barbaris funditus
 B eversa, in ingenti quantitate marmorum alio-
 rumque pretiosorum lapidum, qui ex dirutis pa-
 latis usque in hodiernum diem a quærentibus
 g reperuntur, suæ opulentæ præteritæ adhuc in-
 dicia demonstrat g.

ANNOTATA.

a *Horumque Sanctorum Acta ad diem XII Julii illustrata sunt.*

b *In Occiduis partibus hoc tardius contigisse, si Romanam sedem excipias, haud contemnendis rationum momentis probat Bernardus de Rubeis monumentorum Ecclesiæ Aquileiensis cap. XIX, col. 173 et sequentibus. Hinc tanquam commentis refertum habebit eruditus lector, quidquid de primæva in Noricis partibus, saltem primo vel etiam tertio seculo, provinciarum sibi invicem subjectarum divisione, de archiepiscopi aut metropolis nomine, ante Constantini tempora vix in ecclesia noto, scribit Sancti nostri biographus.*

c *Ms. S. Petri Salisburgensis Silvanum, Electorale, antiquitus edita Vita S. Maximiliani et Formbacense vero Ms. Fillanum et Sillanum.*

d *Ms. Rubræ-Vallis : Litaos. Electorale : Litaos.*

e *Ms. Formbacense addit : vulgariter Pilsen-See ; sicut et Ms. Rubræ-Vallis et Electorale.*

f *Antiqua hujus Celeiensis civitatis monumenta seu inscriptiones suis operibus inseruerunt Grutherus pag. 283, Velserus in monumentis Agrorum peregrinis fol. 479 et lib. VI Rerum Augustanarum fol. 307 et 433, Hieronymus Pezsius tom. I Scriptorum Austriacorum col. 1297, Annalium Styriæ auctor pag. 26, 27 et 28, Laxius Commentariorum Reipublicæ Romanæ lib. XII, pag. 994 et sequentibus.*

g *Hæc desunt in Mss. SS. Udalrici et Afræ, et Pataviensi.*

CAPUT I.

S. Maximiliani parentes, ortus, educatio; in episcopum eligitur. Celeiam errores quosdam extirpaturus prope-
 rat : ejus martyrium.

In hac itaque Celeiensi a civitate fuit quidam
 I vir, generis nobilitate spectabilis, opibus lo-
 cuples, morum honestate præfulgens, fide Catho-
 licus, religiositate cunctos præcellens, mœren-
 tium consolator, oppressorum injuste pius reve-
 lator, viduis et orphanis multa beneficia impen-
 dens, quasi patrem pauperum se reputans uni-
 versa misericordiæ opera hilariter patrans. Qui
 omnibus horis uberrimas lachrymas et suspiria
 profundens Domino supplicabat, ut eum num-
 quam sineret a sua gratia separari. Habuit etiam
 consortem thori feminam pudicam, nobilem,
 sensatam, sobriam, taciturnam, virtutibus orna-
 tam, modestia præminentem et in nullo prorsus
 a suis moribus discrepantem; ex qua unicum tan-
 tummodo genuit filium, quem Maximilianum
 spiritu prophetico nuncupavit : Maximilianus
 namque quasi MAXIMA LIBANS dicitur, et quia
 LIBARE duo significata complectitur, gustare sci-
 licet et sacrificare, non sine magno quodam fu-
 turi mysterii præsigio tale sortitus est nomen.
 Primo namque libavit, dum gustavit et vidit,
 quia bona est negotiatio thesauri cœlestis, cujus
 etiam comparatione se et sua omnia vilipendit.
 Secundo certe maxima libavit, dum ad exhorta-
 tionem prophetæ gustavit et vidit, quoniam sua-
 vis est Dominus b, cui in corde suo jugiter de-
 cantavit : Quam dulcia faucibus meis eloquia
 tua, Domine c. Gustavit, imo ardenti aviditate
 potatus est aqua sapientiæ salutaris, quæ veris-
 sime facta est in eo fons aquæ salientis in vitam
 æternam d. Tertio maxima libavit, dum per om-
 ne tempus vitæ suæ super aram sacrificium lau-
 dis et reddidit Altissimo vota sua. Quarto maxi-
 ma libavit, dum a primævo infantia usque ad
 finem carnem suam cum vitis et concupiscentiis
 juxta sententiam Apostoli crucifixit e. Quinto re-
 vera maxima libavit, dum, vivens in carne, non
 desiit immolare Deo gratissimum sacrificium,
 spiritum contribulatum, cor contritum et humi-
 liatum f. Ad ultimum animam meritis plenam
 felicibus Christo, et cervicem innocentem pro
 Christo spontaneè offerens percussori. Infantu-
 lus igitur iste decorus forma, venustus aspectu,
 hominibus gratus, Deo gratior, licet a parenti-
 bus, quibus erat junctus, educaretur delicate;
 nullis tamen deliciis illectus est, nec se stultitiis
 puerilibus immiscuit, sed omni mansuetudine et
 modestia satagebat, ut in eo nihil reprehensibile
 notaretur.

4 Cum autem factus esset annorum septem,
 commendabatur a parentibus cuidam presbytero,
 nomine Oranio, miræ innocentia et approbata
 sanctitatis viro; occulte tamen propter metum
 perse-

Ortus ex piis
 parentibus
 S. Maximilianus.

a

E

b

c

F

d

e

f

et ab Oranio
 presbytero

AUCTORE
D. A. B.

g

persecutorum, ut eum sacros apices et legem Domini, in qua ipse presbiter satis perfectus erat, instrueret *g*. Quem ipse puer aure benevola et intenta libentissime audiens et tamquam patrem spirituales semper concomitans, cuncta, quæ ab eo vel ab aliis religiosis et sapientibus didicit, in ventre memoriæ recondens, diligenter ruminare nunquam desiit: ut tanquam animal mundum mense Dominicæ aptaretur. Cum vero

h

terdecimum *h* ætatis suæ annum attigisset, pater ipsius, ut semper optaverat, in confessione nominis Christi *i* plenus bonis operibus, felici fine migravit ad Dominum, matre adhuc superstita et in sanctitate conversationis et viduitatis proposito perdurante: quæ etiam, post sex annos maritum secuta, feliciter diem clausit extremum. Post obitum vero amborum beatus Maximilianus omnem familiam suam liberaliter manu misit, de prædiis distribuens cuique secundum suam conditionem; residuum vero non in commercium vilium et infamium personarum velut ille prodigus filius dissipavit, sed in sinum pauperum et Deo servientium abscondit, certus ex promissione Dominica, se post hanc vitam centuplum recepturum et perennem gloriam possessurum.

B

pie institu-
tus,

5 Decursus itaque innocenter infantia pueritiæque annis, cum jam illam ætatem, cujus vias penitus ignorare se sapiens asserit, permearet, adolescentiam scilicet, in qua calor naturalis intensus juvenes effrenes in varias libidines et concupiscentias accendit, juvenis iste non dans petulantia operam, sed cunctas hujus mundi vanitates et oblectamenta respuens, immo dissolutorum et lascivorum juvenum contubernia caute devitans (quia corrumpunt bonos mores colloquia prava) tanquam novus tyro Christi accinxit fortitudine lumbos suos, corroboravit brachium suum, accepit armaturam Dei calciatus pedes in præparationem Evangelii, inducit pro thorace justitiam, armavit se lorica fidei, assumpsit galeam salutis, apprehendit scutum inexpugnabile æquitatem, accinctus gladio spiritus, quod est verbum Dei; ut sic per arma justitiæ virtutis Dei munitus a dextris, contra cunctas spirituales nequitias propensus dimicaret.

forte induit

C

Eutherio et
Quirino
k
l

6 Igitur cum Eutherius *k* Laureacensis archiepiscopus, vocante Deo, præsens sæculum reliquisset moriens, successit ei sanctus Quirinus *l*, progenie quidem serenissimus, sed morum honestate ac vitæ sanctitate longe nobilior, filius illustris Philippi Senioris, qui, dominus Pannoniæ Superioris et Inferioris, in Romanum imperatorem est electus. Qui primus ex Romanis imperatoribus fidem Catholicam in Baptismi Sacramentum accepit, ad prædicationem Origenis doctoris egregii, filiumque suum quinque annos tantum habentem, sed industria naturalis et sapientiæ inæstimabilis maturitate pollentem Catholicæ fidei simul et imperii consortem assumpsit. Refertur etiam de illo puero, quod fuerit adeo severi animi, ut jam a quinquenni ætate nullo cujusquam commento ad ridendum solvi potuerit, patremque ad spectaculorum solatia quandoque cachinnantem quasi increpans, notaverit verso vultu. Accepta igitur Baptismi gra-

tia, ambo imperatores, fidem exornantes moribus et professionem justitiæ operibus approbantes, totum suum patrimonium de consensu et bona voluntate S. Quirini, qui erat ipsorum cohaeres, Laureacensi ecclesiæ liberaliter contulerunt: ac deinde Romam venientes omnes thesauros proprios et thesauros reipublicæ quosdam Ecclesiæ Romanæ, cui tunc S. Fabianus Papa præfuit, donaverunt: ut templis idolorum dirutis, ecclesias Deo construeret et possessiones sibi et suis clericis compararet.

Laureacensi-
bus episcopis

7 Porro Decius tribunus, prædictorum imperatorum servus, de Inferiori Pannonia de humili conditione natus, exaltatus fuerat adeo, ut jam primus in imperatoris palatio haberetur. Sed idem, jam partis opibus et honoris culmine adeptus surgens, in dominos suos factus truculentior aspide surda, proditionis et fraudis virus, quod in cauda toxicatæ mentis jam diu collectum celaverat, ore pestifero evomens, utrumque uno die imperatorem, patrem Veronæ, filium Romæ perimi procurabat, et sic imperium surripuit homo pestilens, inventor doli, magister mali, artifex facinoris, persecutor innocentia, filius satanæ. Qui, ut se sui patris imitatore ostenderet, persecutionem immanissimam, quæ septima post Neronem fuit in Christi membra exercuit. In qua sicut a parentibus sæcularibus jam dictis inchoaverat, ita principes Ecclesiæ Fabianum, Cornelium, Sixtum cum suis clericis, deinde Yppolitum et alios Christianos innumerabiles occidit, instigante ipsum diabolo; præcipue tamen avaritia sua propter thesauros prædictos, quos sitiabat, licet frustra, quia jam per manus pauperum, sicut beatus Laurentius testabatur, fuerant in cæleste gazophylacium deportati. S. igitur Quirinus, cum per aliquot annos Laureacensem ecclesiam rexisset, feliciter est assumptus ad Aquilegiensem ecclesiam pro primatate: ubi post multa certamina, quæ pro Christo viriliter dimicaverat, demum persecutione in Christianos exorta, sub Diocletiano tyranno odio imperatorum, patris scilicet et fratris, glorioso martyrio coronatur. Post cujus assumptionem, votis totius cleri concorditer poscentibus et vocibus totius populi clamantibus, eligitur in episcopum Laureacensem beatus Maximilianus *m*, de quo generalis fama et rumor veridicus, quod non haberent parem in irreprehensibilis vitæ meritis, in sanctæ conversationis tenore, in sanæ quoque doctrinæ prærogativa, per universam provinciam testabatur. Ille vero, licet satis renitens, pontificii culmen adeptus, ex hoc se non provectum, sed quasi projectum reputans, non elatus fascibus honoris, sed fasces oneris humeris sui adaptans, karitatis, humilitatis, continentia, modestia, pudicitia, sobrietatis, largitatis, patientia cæterarumque virtutum seriem, quemadmodum antea et postmodum, conservando custodire quasi pupillam oculi sui satagebat.

E

F

m

8 Nacta *n* itaque opportunitate, assumptis personis intentioni suæ competentibus, Romam proficiscitur visitare Principes Apostolorum: ubi a B. Sixto, qui tunc Ecclesiæ Romanæ præerat, benedictionem apostolicam prædicandi Verbum Dei auctoritatem accipiens, ad

a B. Sixto II
Papa suffe-
ctus est; cum
multum in
hoc

n

propria

A propria revertitur, Domino iter suum feliciter dirigente. Reversus igitur B. Maximilianus ad provinciam, officium assumptum tam strenue, quam solerter exequens, arcam Domini de regione Phillistinorum ad terram Israel super planstro novo suis cervicibus divini amoris nexibus alligatam, armatus frontem geminis cornibus legis et Euangelii contra perniciosos morsus luporum et multa prole fecundus, quam Christo per Euangelium genuit, mugitus prædicantium grandes et frequentes emittens, non declinans ad dextram elatus prosperitate, vel ad sinistram fractus adversitate, recto itinere toto nisu studuit reducere usque ad agrum veri Josue Bethsamitæ. Sparsit præterea fulgorem sui luminis non ut candela lucens aliis, sibi vero manens absque lumine, tota consumitur; sed quasi supra candelabrum accensa lucerna. Totus igne divini amoris succensi ardebat, non deficiens lucens aliis, qui in ipso tanquam in clarissimo speculo sobrie, juste pieque vivendi cernebant imaginem et exemplar.

B Lucebat et aliis, quos ipse tanquam sol oriens in altissimis Dei, emissis a se radiis rutilantis doctrinæ, a tenebris ignorantiae excussos, vivaciter illuminavit. Quosdam enim in luto fœcis et ignavia mersos, absque germine bonorum operum ad maturitatem messis in horrea Dominica colligendæ decoxit; quosdam vero vitiorum frigore congelatos ut ardere discerent in amore Dei et proximi, calefecit. De promptuario etiam Dominico tritici mensuram acceptam, tanquam servus fidelis et prudens familiæ Domini sui, super quam constitutus fuerat, dispensare sic studuit, ut non ipse jejunis faucibus tabescens alios pasceret; sed vigiliis, jejuniis et laboribus castigando corpus suum et in servitutem redigendo, animam vero nunc sanctæ lectionis epulis, nunc sacræ contemplationis deliciis impingans, tali moderamine cunctis pastum tribuit, ut in fide incipientes educans lactaret uberibus consolationis dulcissimæ; in spe proficientibus dapes apponeret confectas de fragmentis, quæ superfuere satiatis de quinque panibus et duobus piscibus, conditas etiam virtutum et exemplorum sanctorum patrum aromatis; in karitate perfectis robustiores cibos ministrans, colloquitas tribulationum et passionem pro Christo sustinendarum, ut dulcoraret, Helisei farina respiciens et ad perseverantiæ consummationem promissione coronæ immarcescibilis invitaret; errantes autem et saucios peccatorum vulneribus infundens oleum et vinum, arguendo, obsecrando, increpando ad penitentiam vocare conabatur in omni patientia et doctrina. Gentilium etiam incredulorum, quibus adhuc abundabat provincia, improbitates *p* per evidentissimas rationes eorum erroribus via veritatis ostensa Creatorem omnium, agnoscere et corpori sanctæ Ecclesiæ, extra quod nemo salvari potest, docuit cœniri.

munere ad-
laborasset,
Celestian

9 Gestiebat revera magis in altum erigere mores, quam muros; plus forebat inopes, quam caducas opes; jucundabatur magis in pauperum beneficiis, quam in transitoriis ædificiis; hospitalitatis decus super omnia complectens, patrimonium Crucifixi, cujus se procuratorem, non dominum esse sciebat, quantum ultra indigen-

tiam *q* supererat, fideliter distribuit membris Christi. Cum vero B. Maximilianus in vinea Domini evellens, destruens, disperdens, dissipans, ædificans et plantans, sic strenue laborabat usque ad vesperum; vocatur a Domino denarium diurnum accepturus *r*. Appropinquante igitur vocationis suæ termino, cum jam fidei Catholicæ plantulam studiose per totam provinciam sevisset *s* et eam salutaris doctrinæ fecundis imbribus irrigasset, Domino jubente, accessit ad locum suæ nativitatis, ut eadem tellus, quæ ipsum genuerat mundo, transmitteret paradiso. Sciebat enim, adhuc ibi quosdam errorum fructes in perniciem novæ segetis pullulare, quos evellere summa diligentia conatus, dum terram illam sarculo Verbi Dei studiose foderet, invidente sibi hoste salutis humani generis, cœptum negotium simul et vitam interrupit una dies flebilis et infausta.

10 Anno Incarnationis Dominicæ 288, Urbis autem conditæ 1039 *t*, quidam Narbone in Gallia natus, nomine Carus, tricesimus ab Augusto imperator est creatus Romanorum, habens duos filios Carinum et Numerianum, quos statim cæsares faciens, cum eis regnavit tantummodo duobus annis, et sic corruptæ intentionis principes summam imperii tantum per biennium tenuerunt. Carus namque cum bellum gereret contra Persas, castra ponens supra Tigridem fluvium, ictu fulminis interiit. Numerianus vero, cum esset apud Antiochiam, existens gentilis voluit intrare ecclesiam Dei et mysteria Christianorum explorare. Quem cum S. Cyrillus ejusdem urbis episcopus prohiberet dicens, sibi non licere divina mysteria videre, qui pollutus esset sacrificiis idolorum, indignatus ille, occidit eum; mox et ipse, cum, dolore oculorum captus, in lectica veheretur, insidiis Apri soceri sui occisus est. Carinus vero, se ipsum sceleribus iniquitatis inquinans, multos falsis criminibus occidens et matronas nobilium vi corruppens, omnibus invisus trucidatur manibus cujusdam tribuni, cujus uxorem dicitur polluisse *u*. Horum temporibus et ab iisdem mittitur ad urbem Celeiam quidam tyrannus, abusive dictus iudex secundum consuetudinem terræ, nomine Eulsius, ut insultus Hunnorum aut Tartarorum aut aliarum ferocium nationum ab Oriente cum fortissimis agminibus frequenter venientium et terram illam, quæ tunc temporis Romanæ tributum solvens ditioni et tuitioni Romanæ suberat, acriter vastantium, cohibere deberet viribus et præsidio Romanorum. Qui multas civitates pertransiens valida manu Christianos, quos invenit, ad sacrificia idolorum traxit, nolentes vero consentire diversis cruciatibus interemit.

11 Ingressus igitur Eulsius urbem Celeiam in hora tertia noctis, in crastino jussit clamari voce præconis, ut universi utriusque sexus conjunctumque conditionis convenirent absque dilatione ad templum Martis, eumque placarent suis victimis et oblationibus; ut de hostibus, cum quibus in proximo congressuri erant, concederet triumphare. Nec mora, concurrunt omnes pagani et cum eis plurimi, qui fidem Catholicam professi jam fuerant, alii metu tormentorum, alii

levitate

AUCTORE
ANONYMO.

q

r

s

profectus,
ortiaque

E

u

F

illic persecu-
tione, coram
iudice

AUCTORE
ANONYMO.

levitate animi, ad præceptum tyranni simulacro thura cremantes et varias victimas immolantes. Quo audito, B. Maximilianus prostravit se in pulvere, orans cum lacrymis et dicens: Domine Jesu Christe, qui propter inobedientiam primi parentis totum genus humanum de paradisi deliciis ejectum in sententiam penalitatum et miseriam miseratus, de sinu Patris descendens, tuo sanguine redimere dignatus es, respice de sublimi solio gloriæ tuæ. Ecce enim missus est lupus ingluviosus et insatiabilis, qui gregem tuum discerpere et agnos tuos absque miseratione nititur absorbere. Da ergo, Domine, gloriam nomini tuo, et libera nos, ne forte dicant in gentibus: Ubi est Deus eorum? Dum autem sic orans et gemens procumberet, facta est vox ad eum dicens: Ne timueris, Maximiliane, sed surge pergens confidenter et confundas audaciam tyranni. Surrexit igitur, et signans se signaculo S. Crucis, intrepidus obtulit se in faciem nequissimi judicis dicens: Nonne tu missus eras ad istam terram, ut eam defensare deberes ab hostibus? Tu vero, omni hoste perniciosior, quos salvare debueras, perdis; quos tueri, proscris, in discrimina pellis; quos a morte defendere, mortem inferre corporis et animæ non formidas. Sperabamus enim, quod tecum et per te salus multa nobis occurreret, et ecce, tu persequeris eum in suis famulis, qui est vera salus populi, qui dat salutem regibus, per quem reges regnant, sine quo nihil est validum, nihil sanctum.

Eulasio
Christum

x

12 Eulasio hæc audiens faciem immutavit, et super audacia Præsulis nimis indignans et stridens dentibus in eum, torvo vultu dixit: Tunc es ille garrulus, quem Christiani suum Pontificem appellant x? Maximilianus constanter dixit: Ego Domini Jesu Christi servus sum, et utinam dignus! Impius iudex dixit: Quæ ergo temeraria et vesana præsumptio tibi persuasit, populum terræ istius tuis fallacibus sermocinationibus dementatum sic seducere, ut, relictis et contemptis diis immortalibus, cuidam homini ignoto, in Judæa crucifixo, divinos exhibeant honores? Maximilianus respondit: Ego non vesana, sed vere sana mente laboro non seducere, sed reducere populos, idola surda et muta ignoranter colentes, ad agnitionem unius Dei omnipotentis, qui solus vivit et regnat in æternum. Bene ergo idola tua dicuntur immortalia; quia nunquam moriuntur, eo quod nunquam vixisse probentur. Eulasio dixit: Nunc patet, quia insanis, quia dicis, deos nostros esse surdos et mutos, et non vivere; cum dent responsa quærentibus, et sament languentes, multaque beneficia petentibus præsent. Maximilianus respondit: Revera non vivunt. Nam licet artifex ea formaverit et sculpsit ad suum libitum, materia tamen eorum primitiva fuit inanimata substantia et insensibilis marmoris aut metalli, nec ipse artifex dare eis potuit spiritum vegetantem. Quem etsi dare potuisset, profecto talis factor dignior esset sua factura, et deberet potius adorari. Consueverunt autem spiritus apostatici, se in hujusmodi simulacris recipere, et stultos homines, Deum verum non habentes, hac arte deludere, ut mala, quæ procurare machinantur, prænuntient eis tan-

C

quam futura; bona vero nulla prædicant, quia semper bonis omnibus invident et resistunt: videntur etiam sanare languentes, cum desinunt inferre languores.

13 Eulasio dixit: Nunquid non nosti, editum ab invictissimis imperatoribus y et a senatu Romano jam dudum emanasse, ut variis tormentis multentur omnes confitentes, Deum esse Crucifixum istum, quem tu prædicas, qui absque sacri senatus auctoritate se ipsum deificavit? Denique jam plurimi tuæ sectæ complices obstinata mente illam formidabilem ejusdem edicti sententiam tam in urbe Romana, quam in orbe alibi in suis corporibus experti, exemplum respiscendi satis evidens visi sunt posteris reliquisse. Maximilianus respondit: Christus Jesus, ut testatur Apostolus, cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo Patri omnipotenti, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, Deitatem non perdens, in similitudinem hominum factus et habitu inventus ut homo z. Non ergo seipsum deificavit, neque ex homine factus est Deus, sicut tu errans asseris; quemadmodum Jupiter et discipulus ejus Mercurius aliique magi et malefici, qui suis veneficiis et incantationibus simplicibus hominibus illudentes juserunt se adorari et deos appellari. Præterea dicit Salomon de quibusdam idolis, quod acerbo luctu dolens pater rapti sibi filii fecit imaginem, et eum, qui erat mortuus, colere pro deo cœpit, constituitque inter servos suos sibi fieri sacra et sacrificia, et interveniente tempore, invalescente iniqua consuetudine, error ille custodiebatur pro lege, unde tyrannorum imperio colebantur figmenta. Eodem quoque modo Ninus rex Assyriorum patri suo Belo simulacrum constituit, quod fuit initium omnium idolorum. Mars etiam, quem tu colis et adorare jubes, nihil aliud est, quam mors, unde et nomen accepit; et, qui in mortibus hominum lætatur hunc creditur adorare.

14 His auditis, nequissimus iudex nimio furore correptus, nec ultra se continere valens, furibunda mente invecus in eum, dixit: Fabulosa deliramenta, quæ tu continuare studes, audire vel animadvertere mihi fas non est; sed nec occupationes meæ concedunt: muliebri tantum vulgus otiosum auditis fabulis delectatur. Tu vero, quia invictissimo deo Marti, a quo tota spes nostræ dependet salutis, blasphemans detraxisti: nihil aliud restat, nisi ut sacrificando ipsum tibi reconcilies, aut placabis eum certe proprio sanguine, tuo capite amputato. Dixitque militibus: Festinanter ducite ipsum ad templum Martis, qui si sacrificare et ab errore suo desistere decreverit, vitam et pontificatum templi obtineat; sin autem, abscisso capite, libate Deo Marti invictissimo. Illico milites scelerati sanctum Virum rapientes duxerunt ad fanum Martis: et, quia omnino recusavit sacrificare, sed in confessione nominis Christi constanter persistit, occiderunt eum, sicut eis erat præceptum. Venientes autem Christiani nocte tulerunt corpus ejus et sepelierunt illud juxta civitatem humili quidem sepultura propter metum paganorum, ubi Dominus plurima signa et miracula per merita ipsius sicut

D

confessus,

y

z

E

capite dam-
natur, ibi-
demque se-
peliitur.

F

in

A in vita sic et post mortem ostendere dignatus est. Passus est autem B. Maximilianus, Laureacensis archiepiscopus, pro fide Christi apud urbem Celeiam extramuros, anno Dominicæ Incarnationis 281, quarto Idus Octobris *aa*: beato Gaio Papa et postmodum sub Diocletiano passo, Romanæ Ecclesiæ presidente: Caro, Carino et Numeriano simul Romanum imperium tenentibus, sub Eulasio iudice seu tyranno.

ANNOTATA.

a *Ms. Electorale seu Monachiense pro Celeia passim scribit Ceyla.*

b *Psalm. 33, v. 8.*

c *Psalm. 118, v. 104.*

d *Joan. cap. 4, v. 14.*

e *Gal. cap. 5, v. 24.*

f *Psalm. 50, v. 18.*

g *Si biographo, cujus opus cum S. Pelagii Actis, ad xxviii Augusti diem a Pinio illustratis, tantam habet, saltem quantum ad hanc partem, sicuti Commentarii prævii num. 6 observavimus, similitudinem, fides sit habenda, in Norico Mediterraneo, ubi Celeia jacet, erant jam tum Christiani pauci numero, ut videtur, erant et quidam presbyteri; sed, an fuerit huic ecclesiæ prælati aliquis episcopus, non una exstat dubitandi ratio. Sed et infra ad litteram x Annotata videsis.*

h *Alia apographa habent: Tertium decimum.*

i *S. Maximiliani patrem Jesu Christi fidem coram tyranno aliquo professum et in confessione pro Christo occisum fuisse, ex his biographi verbis facile eruitur. Si revera confessor aut martyr obierit, certe hoc ante persecutionem, a Decio excitatam et anno 251, ut ad hunc Pagijs num. xxviii scribit, sopitam, contigisse apparet, cum non serius quam sub Sixti II episcopatu, id est, circa annum 258 aut 260, filius ejus, qui annum tertium dumtaxat attigerat, cum ad cælum pater migravit, Romam profectus scribatur.*

C k *Videsis Commentarii prævii num. 16 et sequentes, ubi fusius de Euthero vel Eleuthero et Quirino.*

l *Tot fere commenta, quot verba, hic biographus habet, nec est, quod narrationem illius refellam. Vide Commentarii prævii num. 16.*

m *Commentarii prævii num. 19 et sequentes videsis, ubi de tempore, quo Sanctus noster in Norico apostolum egit, et quo in episcopum assumptus est, disserui.*

n *Mss. Pataviense et SS. Udalrici et Afræ habent facta.*

o *Hæc incipiendo a verbis Lucebat et aliis desunt in Mss. Pataviensi, SS. Udalrici et Afræ et Monachiensi seu Electorali.*

p *Apographum Pataviense habet: Gentiles etiam et incredulos, quibus adhuc abundabat provincia improbitatis; etc., ita etiam Mss. S. Udalrici et Monachiense.*

q *Ms. Pataviense habet superfluitatem.*

r *Mss. Pataviense et S. Udalrici recepturus.*

s *Mss. Monachiense et Pataviense habent seminaisset.*

Tomus VII Octobris.

t *Hæc verba in apographo Pataviensi desiderantur.*

u *Hæc desunt in Mss. Pataviensi et S. Udalrici, ita ut post illa verba regnavit tantummodo duobus annis, mox biographus subdat, quæ sequuntur: Horum temporibus et ab eisdem mittitur.*

x *Hæc Eulasii verba procul dubio B. Maximilianum, Celeiam tum episcopum aut, ut vocant, episcopum regionarium seu apostolum egisse, innuunt: non quod ad Laureacensem diocesim Celeia pertinerit, sed quod ad hanc civitatem miserimis illis temporibus, furente in Noricis persecutione nullisque adhuc certis terminis dioceses circumscribentibus, Sanctus Episcopus Ecclesiæ seu Christianis etiam dissitis auxilium laturus excurrisset.*

y *Ms. Pataviense: ab invictissimo imperatore. Omnes alii codices, ut in apographo Cellensi a Pezio edito.*

z *Philipp. cap. 2, v. 7.*

aa *Vide Commentarii prævii § IV, ubi fusius de notis his chronologicis et de tempore, quo Sanctus mortem obiit, disserui.*

AUCTORE
ANONYMO.

CAPUT II.

Ecclesiæ, S. Maximiliano erectæ; varia miracula, ipso intercedente, peracta.

Nunc igitur, ne quis calumniator præsentem historiam dente mordaci lacerans audeat excellentissima, immo evidentissima merita patris et patroni nostri sanctissimi Maximiliani parvi pendens abjicere, ecce, testis adest gloriosus et omni exceptione major B. Rupertus, Juvavensium archiepiscopus et patronus. Qui a ripa Rhæni de civitate Wormatia a veniens ad istam provinciam, consummatis 220 annis post passionem S. Maximiliani, vidensque illam clarissimam et singularem hujus terræ lucernam lucentem in caliginoso loco, gemmamque pretiosissimam, corpus scilicet B. viri Maximiliani, virtutum et miraculorum scintillas innumerabiles spargentem, intelligens, magnam et magnificam apud Deum esse meritum suorum prærogativam, plures ecclesias, ut hodie liquido apparet, sub ipsius patrocinio dedicavit b. Sed nec hodie gratia largissima Salvatoris desinit exauditum porrigere ob merita sancti Viri, nisi cum diffidentia male credentium hæsitaverit ipsius præsidium implorare. Quis denique nisi mentis inops et perversus dubitare vel inficiari præsumat, per suffragia sanctorum Patronorum contigisse nostrorum, id, quod sum dicturus, non tam præsentium, qui experientia teste noverunt, sed ut posteri nostri sciant esse perutile, imo æquum et salutare, jugi et sincera devotione sanctissimis Patronis nostris exhibere semper debitam reverentiam et honorem.

16 Anno namque Domini 1265 quarto Calendas Novembris circa tertiam vigiliam noctis porta civitatis Pataviensis super ripam Ceni versus monasterium S. Nicolai per adulterinas traditio-

B. Rupertus
plures eccle-
sias S. Maxi-
miliano di-
cat: ejus au-
ditio

a

F

b

anno 1265
civitas Pala-
viensis ser-
vatur,

AUCTORE
ANONYMO.

rum claves aperta, liberum hostibus patefecit introitum. Qui clanculo intrantes occupaverunt majorem ecclesiam et superiorem curiam, et sacrarium irruerunt, potenter et patenter tenuerunt divina usque ad ortum solis, civibus non arma defensionis, sed ex desperatione ad fugæ solius remedium præparatis. Quid multa? Contigit miraculum evidens et insigne. Hostes cum possent, nullo resistente, civitatem et omnia, quæ in ea erant, quietissime possidere, ultro terga verterunt et, unde venerant, reversi sunt, nullo hominum persequente, sed solo beatorum Patronorum nostrorum suffragio hoc apud divinam clementiam impetrante c.

c
Mulier primo sanata, dein blasphemans puni-
tur;

B

17 Erat quoque moderno tempore mulier quædam forensis, quæ ex diutino languore capitis tremorem vehementissime passa est: hæc spe recuperandæ salutis vovit, se cum oblatione ituram Pataviam ad tumbam d. B. Maximiliani. Voto igitur persoluto, sentiens se illa plenissime, quod petierat, impetrasse, cum jam iter domum revertendi arripere, quasi una de stultis mulieribus ingrata beneficii accepti, suæque salutis impatiens, blasphemans dixit: Experta sum, quod etiam Sancti sua subsidia pro muneribus largiuntur. Hoc dicto, mox mulier infelix agitare caput, languore reverso, cœpit, et ulterius non est curata languore.

ingratus quidam ab oculorum dolore liberatus,

18 Quidam civis, cujus nos novimus nomen et personam, passus acriter dolorem oculorum, quadam feria sexta summo diluculo jussit se duci ad tumbam S. Maximiliani; et ibi, oratione fusa cum devotione, juxta tumbam residens obdormivit. Evigilante autem eo, ita recesserat ab eo dolor, ut statim surgens absque difficultate iret ad negotiationem suam (nam dies fori erat) nec tentatore baculo indigens nec ductore. Similiter et ille ingratus, quales pro tanto munere Christo reddiderit grates, magis arbitror esse silendum.

sicut et quidam civis Ratisponensis languens,

C

19 Quidam civis Ratisponensis e, se liberatum fuisse a languore, qui eum diu molestaverat, ad tumbam sanctorum Maximiliani et Valentini oblato cereo, cum gratiarum actione verissime testabatur.

cæcutiens,

20 Quidam de Cædenburch cæcutiens, præcedente ductore, venit Pataviam ad altare prædicatorum Sanctorum, sanitatis beneficium cum lachrymis devote flagitans. In crastino vidimus eum, abjecto tentatore baculo, pro recepto visu Deo et Sanctis suis gratiarum actiones uberrimas referentem.

et alter utroque poplite contractus sanitate donatur

21 Vidimus etiam quemdam adolescentem in hospitali civitatis Pataviensis, ex longa infirmitate utroque poplite contracto, calces usque ad nates reflexos gerentem, manibus et genibus repere; moxque sanatis et solidatis compagibus et nervis erectum gradientem, Dei omnipotentis in Sanctis suis magnalia prædicantem. Hæc et alia inæstimabilia, sicut et innumerabilia miraculo-

rum insignia, tam nostris, quam retroactis temporibus, Dominus et Salvator noster præclarissima nostrorum patronorum Maximiliani et Valentini merita certissime patrare dignatus est: licet ea prædecessorum nostrorum iners negligentia seu negligens inertia non curaverit per scripturæ notitiam in posteros propagare f.

ANNOTATA.

a In codice antiquitus edito hæc leguntur: Ubi sanctus Martinus donatum impij respuit Juliani, veniens ad illam provinciam, consummatis ducentis viginti annis post passionem sanctissimi Martyris. Ita etiam Mss. Rubræ-vallis et Monachiense. Verum anni 220 computati a Sancti nostri martyrio, quod ab anno circiter 280 biographus noster e dictis haud multum removet, ad annum dumtaxat 500 circiter deducunt; multo autem serius, contra ac et in codice antiquo jam nunc laudato, et verbis apud biographum nostrum mox sequentibus indicatur, in Bavariam venisse Rupertum, inter omnes convenit.

b Nec ex his verbis certe inferri potest Celia corpus Sancti ad alium locum transtulisse B. Rupertum; qui interim sub ejus nomine plures extruxisse ecclesias diserte iisdem traditur. Vide Commentarii prævii num. 62 et sequentes.

c Quod viderat ipse aut a testibus oculatis audierat, hic narrat biographus.

d Sepulcrum seu lapidem ad monumentum appositum.

e Urbs episcopalis in Bavaria ad Danubium posita, ubi imperij comitia celebrantur, sub metropoli Salisburgensi.

f Scriptis suis sequioris ævi scriptores S. Maximilianum celebrarunt, in quorum numero sunt: Vitus Arnpekius Chronici Bavariæ cap. xvii, Cuspinianus de Sanctis Austriæ patronis pag. 663, Wolfigangus Lazius lib. xii Commentariorum de Republica Romana cap. v pag. 1073, Hundius in Metropoli Salisburgensi de Episcopis Laureacensibus et Pataviensibus pag. 287, Raderus tom. i Bavariæ sanctæ pag. 16. Mirari tamen subit apud omnes hos scriptores miracula, quæ deprecatore D. Maximiliano patrata noster anonymus biographus recenset, in his omnibus desiderari. Hæc Pexius in Observationibus prævii ad Acta Sancti nostri Scriptorum Austriacorum tom. I, pag. 22. Ne autem e memoria excidant duo prodigia, S. Maximiliani precibus peracta, nos ea Commentarii nostri § VIII retulimus. At, quæ ex Actis a Pexio editis supersunt, ob rationes Commentarii prævii num. 6 adductas, hic vulganda non duximus. Pauca autem, quæ notatu digna in ultima horum Actorum parte inveniuntur. Commentarii prævii num. 61 typis expressa reperiet lector.